

Bevezető

Az itt következő mesejátékok általában dramatizálási gyakorlatok eredményeként születtek. Készítőik első éves dramaturg szakos hallgatók a színművészetin, dráma-programra járó bölcsészek az ELTÉ-n, vagy szakdiplomát szerző, gyakorló tanárok. Egy biztos: színházi szakmájuk kezdetén tartanak, pontosabban tartottak a 2000-2001-es évben, amikor ezek a játékok itt látható formájukat elnyerték.

A munkák közreadása előtt talán hasznos jelezni, hogy a megszületett szövegek *nem a közös dramatizálás módszerével* jöttek létre. Nem mentek át tehát azon a nagyon szigorú, térbeli és időbeli sűrítésen, amit a kollektív dramatizálás módszere kikényszerít. Nem volt részük abban a némajátékos belső ellenőrzésben, ami – jó szemű rendezőtanárral esetén – gyakorlatilag szinte bombabiztossá teszi a cselekmény szerkezetét. A dialógus esetlegesen fölösleges „fodrai” sem tudtak leszakadozni a próbák és az előadások rendszerében.

Viszont: nem is kötötte meg egy darabra várakozó valós csoport a dramatizáló fantáziát. Csak az alpműre és saját belső hangjaira figyelhetett mindenki, s gondolatban tetszése szerint oszthatta ki a szerepeket, hogy „hallja” megszólalni az egyes figurákat. A feladat minden esetben egyéni megterhelést jelentett: az „írói” dramatizálás módszerének elméleti tanulmányozását, és – sok esetben első – gyakorlati megkísértését.

Keresni kellett egy dramatizálásra alkalmasnak tűnő történetet, mely *gyerekek és kamaszok által játszható* vagy *gyerekek vagy kamaszok részére bemutatható* lehet, s az alapvető dramaturgiai ács munkák után mondható szöveget kellett adni a szereplők szájába.

Dramaturgiai szabásminta tehát az itt következő legtöbb mesejáték, csak úgy, mint ahogy formailag annak számít az ismert és klasszikussá lett nagy drámák javarésze. Úgy lesz belőlük előadás, ha „ráigazítjuk” azt az együttesünkre.

Több esetben közöljük a kiindulásul szolgáló mesét eredeti formában is, hogy – akár a közös dramatizálás módszerével – onnét lehessen elindulni, vagy – elbizonytalanodás esetén – vissza lehessen térni az alaphoz. Megesett az is, ami nagy színházaknál is sokszor előfordul, hogy a szerző megkötötte magát, és ragaszkodott valamely általam kétségesnek vagy kisebb hatóerejűnek vélt megoldáshoz. Ezekben az esetekben néha késhegyig menően vitatkoztam, s vagy győztem, vagy nem. Ha nem, reszkető szívvel hátra vonultam, remélve, hogy később talán tanári nagyvonalúságnak fogom érezni mostani engedékenységet.

De titokban azért szinte minden esetben könnyű szívvel tudok nevetni, és legyintek ma is: „Majd az élet!...”

Egy konkrét csoport konkrét előadása tudniillik mindig új „szabásmintát” igényel. És ha a próbán nem vesszük észre, hogy a választott minta „mellben szűk” vagy életveszélyesen „söpri a földet”, nos..., majd csak megtanuljuk egyszer a szakmát. (Vagy megtanuljuk kimagyarázni magukat.)

Az a szöveg, amit a szerzők a történetből előadást álmódva papírra vetnek, a legjobb drámaírók esetében is csak javaslat, amely majd közös, előadóművészeti alkotómunka alapját képezi, hogy igazi befejezését a közönség segítségével nyerje el

Ehhez kíván jó munkát

a Szerzők nevében is:
a Szerkesztő

A repülő hajó

mesejáték az azonos című ukrán népmese alapján¹

Deres Péter első éves dramaturgia szakos hallgató. A megtalált ukrán mesét lendületes módon alakította a maga szájíze szerint. A történet tisztaságát és szépségét azok fogják szeretni, akiknek például a magyar Gagyi gazda című mese félkegyelmű főszereplőjének „kegyelmi történetét” olvasva is összeszorul a szívük. A nagy létszámú, vegyes korosztályú csoporttal dolgozó, látványt kedvelő, igényes rendezők és koreográfusok biztosan kedvüket fogják lelteni ebben a lírával teli történetben, melyet klasszikus diákszínházi formákat alkalmazva ültetett át színpadra a szerző. Az is lehet, hogy a művészeti alapiskolák műsorválasztási gondjait enyhíti majd a „totális színház” kölyökkvázlatára lehetőséget adó forgatókönyv.

Szereplők

Mika

Szása

Pása

Öreg

Hangvillám

Sipirc

Csillagszem

Hordógyomrú

Száraztorkú

Jégcsapó

Karabély

Csevapcsicsa király

Fondü

Borsika

Népség, katonaság, a király vendégei és szolgálai,
valamint egy „élő” kutya (Kalóz)

1. jelenet

Sötét. Egyetlen reflektor világít meg egy rúd tetején lengő zászlót. Grieg Peer Gynt-jének nyitánya hallatszik. A könnyedén szálló dallamra a bárka felől egyre erősödő horkolás válaszol. A zene ütemekre esik szét, és két ütem között a horkolás a zene ritmusában megismétli az előző ütemet. Fokozatosan világosodik. Hátról átvilágítható, fehér vászon. A színpad közepén halászbárka áll – oldalán gondosan kiterített hálók száradnak. Néhány csáklya sorban a bárka oldalának döntve. A horkolás mostan-

ra már teljesen elnyomta a zenét. Mikor már zeng az egész színpad, hosszú vakkantás hallatszik; mire a horkolás megszűnik. Szuszogás; az ébredezés hangjai, sőt látjuk is az ébredező nyújtózkodó karjait. Egyszerre bozontos kiskutya bukfencezik ki a bárkából, és ugatva kiszalad a színpadról. Egy kamaszforma fiú egyenesedik fel, kábán körbekémlél, majd feltápáskodik, és kiszáll a bárkából. Pendelyben van, a fején zsebkendőből kötött sapka. A bárka mögé baktat, hallani, ahogy mosakodik

MIKA Jahahahaj! De hideg! (Rövidnadrágban, csíkos matróztrikóban tér vissza; körbekémlél miközben a haját törölgeti) Kalóz! Hé, Kalóz! Ej, te, csavargó! Hova tűntél már megint? (Keresi a kutyát, benéz a bárkába is) Azt hiszed, túljársz az eszemen? (Kis, összecukható széket vesz ki a bárka belsejéből, aztán egy vödört meg egy zsák krumplit – nagy hórúkolással. Leül, és elkezd hámozni a krumplit. Közben folyton karattyol) Hallom a hangod, hékás! No, szép dolog, mondhatom: kiugrasztani az embert az ágyból, aztán meg eliszkolni. Az igazi tengerész nem tenne ilyet. Hallod? (Dorgálón) Ha nem jössz elő, nem vizlek tengerre. (Vakkantás kintről) Jól van, kis Kalóz, ne haragudj rám, hogyne vinnék én magammal. Megyünk ám, utazunk. Holnap reggel. Vagy inkább holnapután. Nagyot kalandozunk a szigetek között. Kikötünk az egyik partján, káka-madarat lövünk, és sárga kiflit eszünk hozzá. (Suttogva, mintha nagy titkot árulna el) Hát azt meg kell hámozni, hékás, mint a kolompért! Lehántjuk a héját, mmmm, oszt belül olyan édes, mint a méz. Hahó, kerülj elő, csibész! (Abbahagyja a krumplihámozást, kis hálódarabot vesz ki a bárkából – afféle lepkehálót) Holnap elutazunk, hékás, gyere, fogjunk halat az útra! (A távolból vakkantás válaszol)

2. jelenet

Két fiú jön oldalról. Az egyik magas, nyurga, a másik meg kicsi, köpcös. A magas elegáns, fehér tengerészlőnyben van, válláról aranyszínű síp lóg. Fején kapitányi kalap, a kezében látszó. Az alacsonyabbik egyszerű matrózruhában, nyakában hatalmas, kerek iránytűvel. Fején csákó

SZÁSA (a magas) Mika! Hé, Mika! Hol ez a féleszü?

¹ Ld. az eredeti mesét az xx. oldalon!

PÁSA Nézd, bátyó, kolompért hámozott. Itt kell lennie a közelben.

SZÁSA *(félrerúgja a krumplisvödröt)* Jaj, ez a kótyagos! Nézd ezt a nyomorult teknőt. Micsoda szín ez? Gesztenyebarna! El tudod képzelni? Gesztenyebarna a kék óceánon! *(Finnyásan fogdossa a kiterített hálót. Közben Pása felvesz néhány krumplit, és rágcsálni kezdi)* Hiába, akinek nincs ízlése, nem való tengerre. Hé, Mika, gyere elő azonnal!

Mika jön, talpig vizesen, egy nagy lapulevéllal törli magát. A kutya nincsen vele. Mika lepkehálójában egy kis hal fickándozik. Szása fintorog

MIKA Szása!... Pása... Nem szoktatok ilyenkor idejönni.

SZÁSA Nem is maradunk sokáig, öcskös. Búcsúzni jöttünk.

PÁSA Holnap utazunk.

SZÁSA Mégpedig egyenesen őfelségéhez, Csevapcsicsa királyhoz. *(Mindketten szertartásosan meghajolnak)*

MIKA Hisz én tudtam. Én mindig tudtam, fiúk, hogy egyszer elhív titeket maga a király. Jaj, de boldog vagyok! Végre hivatalt kaptok.

SZÁSA Féleszü! Nem hallottál a királyi rendeletről?

MIKA Honnan hallottam volna? Egyedül vagyok itt, mint héjában a makk.

PÁSA *(pecsétetes papírt húz elő, skandálva olvassa)* Őfelsége, Csevapcsicsa király, Buké és Kurkuma uralkodója közkhírré téteti, hogy minden élő és holt jelenjen meg nála a Szent Kuglóf napi villásreggelin. Őfelsége ekkor adja férjhez a leányát, Borsika kisasszonyt, mégpedig azon úrfinak, aki repülő hajón érkezik az ünnepélyre. Ám a gyalogszerrel közlekedőknek feje vétetik, s dinnyeként – desszert gyanánt – felszolgáltatik! Itt következik még a menü: hideg sült forró kocsonyával, cukros galóca s egyebek. Aláírás, pecsét.

MIKA Borsika és forró kocsonya! Hej, Kalóz, ha ezt hallanád! S hogy illatozik ez a levél! Jaj, bátyus, vigyetek magatokkal!

SZÁSA Ugyan mit keresnél ott, te halagyú? Azt képzeli tán az úrfi, hogy Borsika boldogan az ölébe omlik?! Szedeged inkább a hálót a naphosszat, Ikrakirály!

MIKA Én akkor is elmegyek.

PÁSA Eljön, bátyus, hallod?

SZÁSA *(hahotázva)* Jöjjön inkább a rontás.

PÁSA A rontás, hehe. *(Mindketten el)*

3. jelenet

MIKA *(egyedül)* Elmegyek, el én. Holnap indulok! Mit holnap; most azonnal! Tíz lépéssel a bátyáim előtt fogok járni. És út közben tán még egy repülő hajó is

kerül. *(Mindenféle kacatot dobál ki a bárkából)* Niné, megvagy már te is. *(Egy kopott „garabonciás-kabátot” kotor elő, ami tele van aggatva kitüntetésekkel)* Jó, öreg tengerészkabát, apánké volt. *(Tovább keresgél. Hajlott szemüveget tesz az orrára)* Készen is volnánk. Őfelsége Alsóbálnaházy Mika közkhírré téteti..., minden élő és holtak..., elindul Borsika kisasszony kezéért... *(Egy vakkantás hallatszik. Mika kirohan)* Kalóz, hé, Kalóz, merre vagy kutyaházi?

4. jelenet

„Forgószínpad” forgatja ki az első három jelenet bárka-díszletét. Esteledik. Most kisebb-nagyobb köveket, kagylóhéjakat látunk a színpadon. A háttérfüggöny mögött kivehető a bárka megvilágított, fekete sziluettje. Dörög az ég. Mika jön oldalról – nyakabátjában

MIKA Nem félni, nem félni. Az eső is csak víz. A tengeren még rosszabb lesz, ha majd jönnek a nagy hullámok. Nem félni! Ez nem is igazi vihar. Csak az Atyuska rázza nagy kabátját, és a zsebéből gyöngyök peregnek. De niné, egy emberalak! *(Az egyik kagylóhéj mögül két meztelen láb kandikál ki.)* Adjon az Atyuska! *(Az alvó arcát nem látjuk, csak azt, hogy a lábaival vakarózik. Mika hangosabban)* Adjon az Atyuska minden jókat! *(Öreg, szakállas ember tápáskodik fel – csodálatos jelenés: az öreg úgy jelenik meg, mint a kagylóból kilépő Vénusz)*

ÖREG *(szürke lepelben van)* Hová, boldoglelkű?

MIKA Őfelségéhez, Csevapcsicsa királyhoz, Szent Kuglóf napi villásreggelire De így pendelyben ugyancsak megázik öregapám. Fogja a kabátom! *(Ráteríti)*

ÖREG Köszönöm, fiacskám, de már nem esik.

MIKA *(csodálkozva)* Csakugyan. De hát az előbb... mintha dézsából...

ÖREG *(legyint)* No, hát a világ már csak ilyen. Mondod, a királyhoz mész.

MIKA *(büszkén)* Villásreggelire!

ÖREG Aztán van-e hajód, ami elrepít?

MIKA Jaj, hogy lenne! Nincs olyan csodás szerkezet mifelénk, de talán a szomszéd országba' se.

ÖREG *(töpreng)* Nincs, az biztos. No, de eszünk-e valamit, boldoglelkű?

MIKA Van jófajta halam. Szép, kövér keszeg. *(Előveszi a halat)* Igaz, hogy csak egy darab, de azt öregapámnak adom szívesen.

ÖREG Ej, boldoglelkű! Nézd csak meg a másik zsebedet is. *(Mika egy nagy pontyot húz elő a másik zsebéből)*

MIKA Az áldóját! Biztos beleugrott út közben a zsebbe. E' mán ebéd! De hogy sütjük meg? Vizes a fa.

ÖREG Dörgöld meg a pontyt négyszer, boldoglelkű! *(Mika dörgöli a halat, aztán egyik tenyeréből a másikba kapkodja)*

MIKA Híjj, forró, mint a kemence.

ÖREG Addsa csak! *(Megfogja a sült halat. Kis darabokat tör le a fiúnak)* Hát etetnem kell, téged, mint valami porontyot?! *(Falatoznak)* Repülő hajó? Kemény dió. Van-e valami gondolatod, boldoglelkű?

MIKA Nekem ugyan nincs. *(Nagyon töpreng)* Tán, ha vedret kötnénk egy nagy madár lábára?!

ÖREG Meglátjuk. No, dőlünk hátra, boldoglelkűm, oszt úgy gondolkodjunk. *(A nagy kagyló mögé fekszenek; két oldalt csak a lábuk látszik ki. Zene, közben a háttérfüggöny mögött látható, hogy hatalmas szárnyai „nőnek” a bárkának: az öreg sziluettjét látjuk, ahogy felerősíti a szárnyakat, és felvonja a hajó vitorláját. Mikor elkészül; eltűnik, és a háttérfüggöny lehull. Mindeközben a színpadon mindketten nagyban vakargatják a kikandikáló lábukat)*

5. jelenet – ugyanott

ÖREG *(feltápáskodik, rázza Mikát)* Ébredj, boldoglelkű! Sietnünk kell.

MIKA *(tápáskodik)* Olyan erősen gondolkodtam, hogy elaludtam. Mégse jutott eszembe semmi. Jaj, Borsika királykisasszony, fejem a cipellődhöz gurítják!

ÖREG No, nem kell úgy sápítózni. Fennmarad az a fej. *(Hátra mutat, a szárnyas hajó felé)*

MIKA Rozsdás vasmacska a mélyben! Átaludtam magam Csodaországba?

ÖREG *(sürgeti)* Az igaz, hogy a fél napot átaludtad. De most sietni kell; holnap van a Szent Kuglóf ünnepe. Mika fiam, szedd a bocskorod!

MIKA Honnan tudja a nevemet, öregapám? Micsoda bűbajos ember kend?

ÖREG Ej, no, vagyok, aki vagyok, csak siessünk! *(Elhelyezkednek a hajóban)*

6. jelenet

A hajó megemelkedik; Mikáék utazása alatt végig ebben a helyzetben lesz: azaz kb. fejmagasságban a színpad felett. A színpad elején és a hajó mögött álló kövek megelevenednek: cikáznak a hajó körül, mint kisebb-nagyobb meteoritok; esetleg gyurmával dobálják a hajó oldalát. (Látványos lenne, ha a hajó „szárnyait” valamilyen szerkezet segítségével valóban lehetne mozgatni.) Egy-egy ilyen „becsapódásnál” Mika rémülten felkiálthat

MIKA Jaj, apó, mindjárt elsüllyedünk!

ÖREG Kapaszkodj erősen!

MIKA Mik ezek, apó?

ÖREG Égkövek, fiam: esőcsepp és porszem, felhő darabja meg villámszilánk.

Ahogy elül a „vihar”, Mika és az Öreg fáradtan törlögetik a homlokukat. Egyszer csak Mika felkiált

MIKA Odanézzen apó, mifene bogár az? *(Oldalról egy hatalmas, kajla fülű alak kúszik be, egyik fülét folyamatosan a földhöz tapasztva)*

ÖREG Ó, igen nagy hatalmú ember az. Hangvillámnak hívják. Száz mérföldről meghallja a lepkeszárny suhogását. *(Az Öreg szavaira Hangvillám felkapja a fejét, és a hajó felé kémlel, integet)*

HANGVILLÁM Ide, ide, nagy madár! Én is oda tartok, ahová ti. Vigyetek magatokkal! *(Mikáék ledobnak egy kötélletrát, Hangvillám bemászik a hajóba)* Tisztelettel, Hangvillám.

7. jelenet

Lepkék „szállnak” be a színpadra. Utánuk lepkéhalóval szökdécsel egy nagy tappancsos figura. A lepkék elszöknek előre

MIKA Haha, ezt ugyan jól becsapták!

ÖREG Ne hidd; csak játszik a lepkékkel. Ha akarja, a süvítő szelet is megelőzi, olyan gyors.

HANGVILLÁM Mert hogy ő Sipirc! Személyesen.

MIKA *(lekiabál)* Hé, Sipirc, jössz-e mivelünk Csevacscsa királyhoz? Lesz futóbab is meg tyúkláb, medvetalp!

SIPIRC Hohó, hisz éppen oda készülök! *(Közben Sipirc többször körülfutja a hajót)*

ÖREG No, akkor lassítson, hogy fel tudjuk venni.

SIPIRC *(felmászik a létrán)* Köszönöm, hát, csak elfáradok néha én is.

8. jelenet

Sötétedik. Csillagok tánca: zseblámpával, esetleg foszforeszkáló ruhában. Mikáék most a csillagok fölött repülnek

MIKA Szép este van. Mintha pislogna az ég. És ott az a csillag, nézzétek, sokkal fényesebb a többinél!

HANGVILLÁM *(titokzatosan)* Pedig nem is csillag az, csak Csillagszem.

SIPIRC Úgy világít a szeme, mint a gyémánt.

HANGVILLÁM És olyan éles, mint a sasé.

MIKA Nem vitás, köztünk a helye. Hahó, Csillagszem, akarsz-e látni kristálytermeket, hóféhér gyöngyöket?

CSILLAGSZEM (esetleg arany színű maszkban) Még inkább bennük Borsika kisasszonyt.

SIPIRC No, szállj csak be mihozzánk. Sipirc! (Csillagszem felmászik a létrán)

9. jelenet

Hajnalodik. Mikáék az óceán fölött repülnek. Koreográfia: a tenger élőlényei; mintha a tenger mélyét látnánk, közel a fenékhez, ahova már alig-alig hatol le a fény. Néhány gyerek a vállán hozza a követ, pirospozsgás Hordóhasút. Eljártsszák, ahogy Hordóhasú csónakja ringatózik a vízen

MIKA No, ez amolyan tengeri embernek tűnik. Ott van a fején a matrósapka. Ezt már csak felvesszük. Ki fia-borja ez, öregapám?

ÖREG Ő a híres Hordógyomrú. Vigyázni kell vele: négy mázsát nyom, és ha megéhezik, az utolsó szegig felfalja a hajót.

MIKA (átkiabál Hordógyomrúnak) Hé, hó, Hordógyomrú! Szállj át mihozzánk!

HORDÓGYOMRÚ Hej, ha bírnék. De olyan gyenge vagyok a sok koplalástól.

HANGVILLÁM No, hiszen. Fogadni mernék hogy most kebeleztet be egy fél bálnát.

HORDÓGYOMRÚ Csak egy felet?! Hát megőrült kend? Akkor már rég éhen haltam volna.

SIPIRC Hova tartol, bátyó?

HORDÓGYOMRÚ A cipóimat viszem Csevapcsicsa király villásreggelijére. Még melegek. (Rövid cipótánc)

CSILLAGSZEM Mi is a királyhoz megyünk. Elviszünk téged is!

HORDÓGYOMRÚ Bizony jó volna az. De hát van-e valami ennivalójuk? Merthogy lassan reggelizni kéne.

ÖREG Majd csak akad valamicske. (Hordógyomrút nagy nehezen átbukfenceztetik a hajóba)

10. jelenet

Napfelkelte. Sivatag fölött repül a kis csapat. Koreográfia: kaktusztánc. Fény: a szikrázó Nap sugarai

CSILLAGSZEM Nézzétek, barátaim, valaki fekszik a kenyérfák alatt.

SIPIRC Káprázol. Nincs ott senki.

HORDÓGYOMRÚ Azért azokat a kenyérfákat megvizsgálhatnánk.

MIKA Nem tévedsz, Csillagszem; csakugyan fekszik ott valaki.

HANGVILLÁM Emberféle lehet; hallom a hajszájai hajladozását.

MIKA Jaj, még elpusztul az a szerencsétlen. Apó, ugye felvesszük? (Leengedik a horgonyt. Sipirc leereszkedik a létrán, és az ájult Száraztorkút beemeli a hajóba. Száraztorkú ébredszik)

HORDÓGYOMRÚ Biztos nagyon éhes. Látszik rajta; olyan kis sovánka. Látod, jóember, én is majd elfogyok az éhségtől!

ÖREG (Varázsmozdulatokat végez a kezével vagy egy kis fiolából vizet csöppent Száraztorkú homlokára. A többiek lélegzetvisszafojtva figyelik) Ébredj, Száraztorkú!

SZÁRAZTORKÚ Már az angyalok között vagyok? (Az öregnek) Atyácskám, merre találok a Paradicsomkert soha ki nem apadó kútját?

ÖREG Ébredj, Száraztorkú!

SZÁRAZTORKÚ (Felébred; körbenéz; Sipirc inni ad neki) Köszönöm. Tényleg majdnem szomjan haltam.

CSILLAGSZEM Ha velünk jössz Csevapcsicsa király villásreggelijére, annyit ihatsz, amennyit csak akarsz.

SZÁRAZTORKÚ Mézsör is lesz?

HANGVILLÁM Mit mézsör? Száz akó bor, és ugyanannyi – buborékkal!

SZÁRAZTORKÚ Mit késlekedünk még? Ho-or-gonyt fe-el! (Felhúzzák a horgonyt, és elindulnak.)

11. jelenet

Kora reggel. Mikáék egy falu felett repülnek. Koreográfia: paraszttánc; mesteremberek tánca. A táncosok között botorkálva megjelenik Jégcsapó – vállán egy köteg szalmával

MIKA Kapjuk fel azt a szalmás embert, öregapám. Szerencsétlen, majd megszakad a terhe alatt. (Amikor Jégcsapó melléjük ér, ketten-hárman megragadják, és berántják a hajóba)

JÉGCSAPÓ Mi a'? Viszem ám a szalmámat az úton, hát sitty-sutty, gyün egy felhő, oszt felrepít az egekbe! Há' strucc vagyok én, jóemberek, hogy repüljek?

CSILLAGSZEM A strucc nem tud repülni.

JÉGCSAPÓ Hisz mondom én, hogy nem tudok repülni. Jaj, leeselek!

HANGVILLÁM Jaj, megsüketülök!

HORDÓHASÚ Jaj, éhen halok!

SZÁRAZTORKÚ Jaj, szomjan halok!

JÉGCSAPÓ Kentek mit óbégatnak? Még ránk hozzák az esőt, hallottak már ilyet?

MIKA Nyugalom, no, jóember. Miféle szalmát cipelt kend?

JÉGCSAPÓ (pihegve) Szalma, szalma, az igaz. De miféle?

SIPIRC Hiszen ezt kérdezzük jóember, hogy miféle.

JÉGCSAPÓ Igen pompás szalma ez! Ha mostan szét-dobálnám ezt a szalmát, olyan híves lenne itt mindjárt, mint a pokolban.

CSILLAGSZEM Járt-e kend a pokolban?

JÉGCSAPÓ Há' hogy jártam volna? Tisztességes ember vagyok én. Csak kicsit szalmás.

HANGVILLÁM Aztán akarja-e kend, hogy elvigyük a pokolba?

JÉGCSAPÓ Bánja kutya. Ennél jobban ott se félnék. Menjünk, no.

12. jelenet

Kora délelőtt. Koreográfia: katonatánc. Mikáék alatt katonák masíroznak – karjuk olyan, mint egy leveles ág. Mereven mozognak; fából vannak, mint a diótörő-figurák. Egy tábornoki egyenruhás ember sípjelekkel irányítja őket. Egyszer csak meglátja a feje fölött Mikáék hajóját. Egy ideig kémleli őket a látcsőjével, aztán mérgesen odakiált nekik

KARABÉLY Hé, mit keresnek maguk erre felé? Nem tudják, hogy ez tiltott légtér?

MIKA Csevapcsicsa királyhoz repülünk.

KARABÉLY Aha, szóval királyi légierő. De akkor hol az embléma?

ÖREG Ott van, ni. Nézzen csak oda! *(A háttérvásznon koronás embléma képe jelenik meg)*

SIPIRC *(suttogva Hangvillámnak)* Nem értem, hogy csinálja.

HANGVILLÁM Biztos, hogy trükk. Éjjel láttam, ahogy...

KARABÉLY Mit sugdosnak maguk? Kémkednek, ugye? Ki akarják lesni a pompás hadseregemet!

HORDÓGYOMRÚ Pompás hadsereg, ugyan már! Úgy mozognak, mintha fából volnának.

KARABÉLY *(félre)* Honnan tudja ez a kövér!? Ravasz népség! *(Felkiabál)* Hé, maguk, evezzenek csak ide szépen!

MIKA Inkább jöjjön fel maga, hadnagy úr! *(Mikáék leengedik a kötélletrát)*

KARABÉLY Hadnagy!? Én Karabély tábornok vagyok!

CSILLAGSZEM Ne haragudjon, őrmester úr. Nem ismertük meg ilyen távolról.

KARABÉLY Micsoda!? Na, várjatok csak! Hadbíró-ság elé küldöm az egész díszes kompániát. *(Felmászik a kötélletrán. Belép a hajóba)* Hogy mernek egy tábornokkal...

ÖREG *(hipnotizálja)* Aludj, aludj kis bakám; nagy csatákról álmodozz! *(Karabély elalszik)*

13. jelenet

Apró csillám vagy aranypor kezd hullani az égből – a hajósok nagy meglepetésére

MIKA Odanézzetek, barátaim! Arany eső esik.

ÖREG Úgy bizony. Már közeledünk a kastély felé. Csevapcsicsa udvarában mindig aranyból van az égi áldás.

Kavalkád: bohócok és artisták bukfenceznek, cigánykerekeznek be a színpadra. Kisasszonyok és urak keringőznek. Fehér sapkás kukták asztalokat hoznak a színpad két szélére. Zenék összemosódása. Mika és társai csak kapkodják a fejüket. Gyors, pergő párbeszéd indul

HANGVILLÁM Mi' kellemes zene!

HORDÓGYOMRÚ Jaj, gombás rizottó meg kakastöke!

SZÁRAZTORKÚ Százakos hordók, mesés!

SIPIRC Odasüss, futóedzés! *(Egy régies, csíkos tornadresszbe öltözött csapat szökdecsel át a színpadon)*

JÉGCSAPÓ Jó töltött libuskák!

KARABÉLY Ne pufogtasd a puskád! *(Innentől rendes tempóban folyik a párbeszéd)*

MIKA Csillagszem barátom, nem látod Borsikát?

CSILLAGSZEM Sajnálom, Mika. Hiába kémlelem, semerre sincs.

MIKA Szálljunk le végre! Szívem a földre húz.

14. jelenet

Mikáék lemásznak; a hajó kiforog a háttérfüggöny mögé. Az Öreg a hajón marad – majd csak a végén tér vissza újra. A hajó „eltűnésével” egy időben a hajó szintjével azonos magasságúra emelt királyi trón forog ki. (Létrán lehet a trónra fel-lemászni.) Bibortrónon, hosszú palástban ül Csevapcsicsa; látcsővel kémlel a nézőtér felé. Mellette szolgálja, Fondü áll, tarka ruhában, nagy érdemrenddel, csiricsaré kalapban. (Ruhájukon lehet valami jelzés arra, hogy ebben az országban nem véletlenül nevezik el az embereket ételekről.) Ahogy megjelenik a király, az udvarnép meghajol; lassú, néma vagy igen halk zenével kísért táncba kezdenek a trón két oldalán. Mikáékat is bevonják

CSEVAPCSICSA Mi a szösz, léghajósok! Látja, ezt, Fondü?

FONDÜ Oui, királyom. Rendkívül érdekes.

CSEVAPCSICSA Érdekes? Egyszerűen hihetetlen. Impossibilité! Nézzük meg, miféle csodalény szállt le hozzánk. *(Óvatosan közelebb húzódnak, Mikáékat fürkészik)*

FONDÜ Felség, ha szabad megjegyeznem, elég furcsán fest ez a csodalény. Az öltözete, hm, finoman szólva ódivatú.

CSEVAPCSICSA És ezek a rongyos alakok körülötte!

FONDÜ Valami koszos csőcselék lesz.

CSEVAPCSICSA A hajuk! Jaj, Fondü, elalélok, mi? kócos friseur! No, arra ugyan várhatnak, hogy kiadom a lányom. Mehetnek, ahogy jöttek. A jöttmentek! *(Közben Hangvillám a trón közelébe kerül és kihallgatja a beszélgetést; néma tanakodás a többiekkel)*

FONDÜ Ha szabad megjegyeznem, mon roi, elbűvölő ma a humora.

CSEVAPCSICSA Úgy találja?

FONDÜ Abszolúte, abszolúte. De, ami az esküvőt illeti... hm...

CSEVAPCSICSA Nos?

FONDÜ Engedelmet, mon roi, mégiscsak oda kell adni Borsikát a jöttmentnek. Tudja felséged, a kiáltvány... És igaz, ami igaz: tényleg repülő hajóval jöttek.

CSEVAPCSICSA Ugyan! Aki ellenkezik, lefejezzük.

FONDÜ De... hm... mi lesz, ha a szakszervezet megtudja?

CSEVAPCSICSA Ó! Ez bizony en grand probléme. Mit tanácsol?

FONDÜ Talán, ha ráparancsolna a jöttmentre, ha megfenyegetné, próbára tenné. Mondjuk, hogy Borsika kezéért cserébe hozzon nyugtató, rebarbarás vizet...

CSEVAPCSICSA ...mert különben lefejezzük, ugye?

FONDÜ Hogyne, hogyne.

CSEVAPCSICSA Magnific idé! Kérem, kedves Fondü, tájékoztassa a barátainkat!

15. jelenet

Hangvillám és társai kiválnak a táncolók közül, és Fondü elébe mennek. Mika tovább táncol egy fekete álarcos lánnyal (kettős), aztán félrevonulnak a háttérfüggöny mögé (némajáték)

HANGVILLÁM Ne szóljon semmit, szolga úr! Hallottuk minden szavát. Mondja meg az urának, hogy a reggeli végére itt lesz az a barbarás víz, arra mérget vehet.

FONDÜ Mérget!? Mongyó, micsoda stílus. *(El)*

HANGVILLÁM Hallottad, Sipirc, rajtad a sor. Siess a barbarás vízért!

SIPIRC Bárcsak velünk lenne az apó! Ő azonnal idevarázsolná az egész forrást. *(Sóhaj, aztán el)*

HORDÓGYOMRÚ Bizony, az apó. Milyen szép kövér sügéreket varázsolt vacsorára!

SZÁRAZTORKÚ És micsoda borokat!

KARABÉLY Igazi úriember volt. Akár egy katonatiszt!

JÉGCSAPÓ Én haragszom rá. Mindég megvert csapdlecsacsiban. *Ördögi keze volt az öregnek! (A többiek rámerednek)*

16. jelenet

A háttérfüggöny mögött látszik, ahogy Sipirc telemeri kancsóját a vízzel. Ám gondol egyet, és megkóstolja. Azon nyomban elalszik. Elől Hangvillámék már aggódnak, tanakodnak

SZÁRAZTORKÚ Hol ez a félnótás?

HORDÓ *(sóhajva)* Bizony, mindjárt vége a reggelinek.

HANGVILLÁM Csillagszem, barátom, nézz szét a világban, keresd meg Sipircet, azt a tekergőt!

CSILLAGSZEM *(kémlel a távolba)* Hohó, ott a jómadár! Alszik biz' az egy fa tövében.

KARABÉLY Ébresztő, hétalvó! *(Hatalmasat fúj a sípjába, mire Sipirc befut hátulról)*

SIPIRC Jól van, no, hát csak elfárad az ember. Nem kell azér' mindjárt széjjelhasítani az ég boltozatát!

17. jelenet

Jön a király, Fondüvel

CSEVAPCSICSA Vége a reggelinek. Várjuk a vizet, „urak”.

SIPIRC Íme, a jó nedű, a barbarás itóka.

CSEVAPCSICSA Nocsak, nocsak. Ez igazán derék... de... de a lányom mégsem lesz gazdátoké.

FONDÜ Kivéve, ha egy ültő helyeteken meg nem esztek hat pár sült ökröt és negyven kemence kenyeret. Comprené?

HORDÓGYOMRÚ Korog-é? Bizony korog az. De ha akad éppen egy kis elemózsia... Ide azzal a néhány morzsával! *(A király a megterített asztalok felé mutat. Hordógyomrú majd kiugrik a bőréből az örömtől. Leül, partedit köt magának. Az evés-jelenetet némajátékkal kitűnően el lehet játszani)* Harminckilenc... negyven. Hát nem mondhatnám, hogy elcsaptam a bendóm!

CSEVAPCSICSA *(elhűlve)* Szent Kuglóf a sütőben! Az evést, látom, érted.

CSILLAGSZEM No, ideadja-e végre Borsikát?

FONDÜ *(súgva)* Ne hagyja magát, mon roi! Tudja: az erős kéz politikája. Emlékszik, mit meséltem XIX. Lajosról.

CSEVAPCSICSA Enni?! No, hiszen. Bármelyik hűséges alattvalóm utánatok csinálja. De inni! Az igen! Ahhoz aztán kell bendő. Döntöttem: ismét parancso-

lok! Vagy megisztok negyven hordó bort, negyven hordó sert egy szuszra, vagy hívom hóhéromat, Retek Lajost!

FONDÜ Jól mondja, királyom. No, rajta, urak, szörpöljete, különben fejete a porba hull!

SZÁRAZTORKÚ Ó, áldott óra! Már majd' szomjan haltam. Ide nekem az óceánt is! *(Az egész csoport, köztük a király is elhűlve nézik, ahogy egyik hordót a másik után issza ki Száraztorkú)*

FONDÜ Ennek aztán van hüzetja.

CSEVAPCSICSA Kolosszál!

SZÁRAZTORKÚ Kész. Kérhetnék még egy korsócska sert?

CSEVAPCSICSA Még mit nem, szemtelen! Megittad a jövő évi exportot is. Készüljete inkább a menyegzőre, ti szerencse fiai! A gazdátok pedig fürdjön meg jó alaposan a ceremónia előtt. *(Félre, Fondühöz)* Szólj a fürdömesternek, hogy jó meleg legyen az a víz! Olyan meleg, hogy a vas is elhamvadjon a párájában.

FONDÜ Pompás idea, királyom, micsoda elme!

HANGVILLÁM *(aki most is hallgatózott)* Jégcsapó! Tudod ugye, mi a dolgod?

JÉGCSAPÓ Nem egészen. De valami tréfa lesz, ugyi?

18. jelenet

Sötét. Színpadrendezés; a háttérfüggönyt hátulról tűzvörös fénnel világítják meg; kinyílik egy súlylyesztő (ez lesz a medence), amelyből vörös fénnel megvilágított gőz száll fel. Oldalról Mika és Jégcsapó érkezik – törülközőbe csavarva; Jégcsapó egy köteg szalmával

MIKA *(aki nem tud semmiről)* Jaj, édes, Jégcsapóm, olyan gyönyörű az a lány. Bárcsak tudnám a nevét!

JÉGCSAPÓ Nekem kicsit sovánkának tűnt. Mer' tudja az én feleségem, az igen. Az olyan, mint a Hordógyomrú. Csak annyi a különbség, hogy az asszony-nak nem csak elől van a hordója!

MIKA Olyan gyöngé, mint egy kis virág! Csak kár, hogy az arcát nem láthatom. Hiába kértem, egyszer se vette le az álarcát. Jaj, miket beszélek; már nem is gondolok Borsikára. Drága Jégcsapó, itt kell maradnom, amíg meg nem tudom az álarcos tündér nevét. És az apót is meg kell keresnünk. Bizony, ő nekem olyan volt, mint a tulajdon édesapám.

JÉGCSAPÓ Ha etetnek-itatnak, én ítéletnapig is maradok! De most már meg kéne feredőzni, mer' lássa, négyen őrzik kint a kaput. Én ugyan mosakodtam a múlt héten, de ezt a szajunyát vagy mit már csak ki próbálom. *(Belógatják a lábukat a medencébe)*

MIKA Híjj, ez aztán meleg.

JÉGCSAPÓ Meleg? Én ugyan nem érzem.

MIKA Jaj, megégek, édes Fagycsinálóm!

JÉGCSAPÓ Kérem szépen, ha megég, az már nagy baj. A jó szalmás ember csinál ám hideget mindjárt! *(Szétszórja a szalmáját. A háttér és a gőz megvilágítása halványkékre változik)* Ugye, milyen kellemes híves lett? *(Leülnek a medence szélére, a lábukat lógatják a gőzbe. Jégcsapó kártyát vesz elő a törülközőjéből)* Míg értünk nem jönnek, addig talán svindlizzünk egyet! Zöd az adutt!

19. jelenet

Kártyáznak, nemsokára nyílik az ajtó. Óvatosan belép a király és Fondü

MIKA Hahó, erre, erre! Sajnos kicsit sötét van itt.

CSEVAPCSICSA *(bukdácsolva)* Olala! Kegyed él?

MIKA Élek bizony. Meg a cimborám is. Beszállnak, felség?

FONDÜ Mit játszanak?

JÉGCSAPÓ Ferbli!

FONDÜ Was für ein Spiel is es? Ferbl? Das ist kein Spiel! Whist ist ein Spiel.

JÉGCSAPÓ Fondü, maga nem francia?

FONDÜ *(megszégyenülve)* Elzászi, tisztelettel.

CSEVAPCSICSA Erről még beszélünk. No, és magával mi legyen? Kap egy feadatot! Állítson ki reggelre egy katonaságot! Fele rész páncélos legyen, fele dzsidás! Ha nem, feje a porba hull, bon?

FONDÜ Bon.

CSEVAPCSICSA Ha megteszi, nos, legyen, önnek adom Borsikám. *(El Fondüvel)*

MIKA Jaj, édes Jégcsapóm! Hová legyek mármost?

JÉGCSAPÓ Hová? Hát van még egy jó cimboránk, nem igaz!? *(El. Sötét)*

20. jelenet

Színpadrendezés: a királyi trónon Fondü szundít; ölében nyugtatja a király koronás fejét. Két oldalt csillogó páncélos katonaság; valójában fából vannak – karjuk leveles ágban végződik. A katonák Mika segítői; a mese megismert szereplői. Mika a legdaliásabb köztük. Karabély rendezgeti őket, majd hatalmasat fúj a sípjába

KARABÉLY *(kiabál a magas trónus felé; ezúttal a trón jelenti a palota erkélyét)* Ébresztő, ha mondom! Ezer kartács, engedjék be a seregemet! *(A király felriad; feláll; szemével kémlel a távolba; aztán lemászik a létrán – hálósípkában)*

CSEVAPCSICSA Micsoda zenebona ez kora reggel? Milyen seregről beszél, jóember?

KARABÉLY Jóember!? Talán tábornok úr. Íme, itt a hadsereg, felség, ahogy parancsolta!

CSEVAPCSICSA Impossibilité! (Fondü szalad be pizzamában)

FONDÜ Királyom, mi ez a... oh, mongyó! (Elájul; Mika előlép, felsegíti)

CSEVAPCSICSA Bizony, Fondü. Ez az úr a feladatnak megfelelt. Ezért most íme, leányom neki adom.

MIKA Felség, nem kérem én Borsika kisasszony kezét; nem is vagyok rá méltó.

MINDENKI Neeem!? Hát akkor mit kér?

MIKA Csak a kisasszony egyik komornáját. Öt szereztem én. (Fondü hahotázni kezd)

CSEVAPCSICSA Hagyd el, Fondü. Hozzák be a lányom és minden komornáját!

A királylány a közönség felől érkezik. Minden szem felé fordul. Fehér menyasszonyi ruhában van. Kezében tartja Kalózt, Mika kuttyáját. Az Öreg vezeti a lányt. Hátuk mögött két lambériás inas hozza Borsika uszályát: Szása és Pása az. A királylány fekete álarcot visel

MIKA No, de...?

CSEVAPCSICSA (somolyogva) Nem gondoltad meg magad, fiam?

MIKA Borsika!

BORSIKA Oui?

MIKA Mondd így: igen.

BORSIKA (súgva, pirulva) Igen.

Mika barátai felujjonganak – függöny

Sirokay Borbála

A mészből faragott leány

játék délszláv mese alapján

Sirokay Bori első éves dramaturgia szakos hallgató. A játékot felnőtt szereplőkre gondolta el. S mivel ő pontosan elképzelte, hogy kikkel játszátná legszívesebben a figurákat, meghagytuk mi is a titkos zárójeleket, hadd „hallja” mindenki, hogyan szóaltak meg a szerző fejében a mesealakok. A sokszor csúfondáros stílus igazi kaján kamaszjátékot ígér.

Szereplők

Öreg Mészégető	(Lukáts Andor)
Öreg Mészégetőné (Csomós Mari)	
Mészkirály	(Máté Gábor)
Mészből faragott leány	(Hámori Gabriella)
Királyfi	(Fekete Ernő)
Királyné	(Vári Éva)
Feketeföldi királylány	(Szalay Mariann)
Szobalány	(Rezes Judit)
Diák	(Elek Ferenc)
Pohár1 (hang)	(Tóth József)
Pohár2 (hang)	(Szervét Tibor)
Valamint: szolgák, apródok, inasok, – a királyi udvar...	

A mesében megjelenő „varázslások” (pl. a tű és az olló meg a beszélő poharak jelenete, valamint a 11. jelenet csatája) marionett-mozgatással, bábfigurákkal játszhatók. Mivel az egész történetet átszövi a varázslat, nem kell „zavarba jönni”, nem kell csak a képzeletre bízni, láthatatlanra „rendezni” a

csodákat. A marionett –vagy esetleg más technikájú báb – tökéletes megoldásokat tud adni.

1. jelenet

Bevezető zene. A távolban mintha egy lakodalom háttérzaja hallatszana

MÉSZKIRÁLY HANGJA Egyszer, régen, hallottam egy különös történetet. Egy nagyon-nagyon különös történetet. Egy kora tavaszi napon kezdődött, egy kicsi, távoli faluban. Itt élt az öreg mészégető, és a felesége. Éltek, éldegéltek, és nagyon magányosak voltak, mert nem volt gyermekük. Sokat bánkódtak, hogy ki viseli majd gondjukat, ki vigyáz rájuk, ki vidámítja meg őket szomorú napjaikban... És egy este... különös kéréssel fordult az asszony az urához.

Megvilágosodik a színpad. A Mészégető és felesége szegényes viskója látszik. Este. Kandalló. Béke

MÉSZÉGETŐ (a tűzbe merengve) Nem. Neem kedves, az se' jó...

MÉSZÉGETŐNÉ (kötöget, hintaszékben üldögél, hosszas hallgatás után szólal meg) Ha majd beköszönt a tél, és hó lesz... A hóból... csinálhatnánk magunknak egy kisleányt. Hóból... Na?... Haj, szomorú az élet, így gyermek nélkül...

MÉSZÉGETŐ Jó... Azon ne múljon. Hanem a hóleány hamar elolvad ám, ha kimelegszik az idő...

MÉSZÉGETŐNÉ *(türelmetlenül)* Akkor fogd a vésőt, és faragj nekem egy kisleányt – fából!

MÉSZÉGETŐ *(lassan)* Azt lehet. Csak az a baj, hogy a fa meg igen gyúlékony. Kipattan a tűzből a szikra, meggyullad a fa, elpusztul a kisleány.

MÉSZÉGETŐNÉ *(kis híján sírva fakad)* De hát... akkor... nekünk már soha...

MÉSZÉGETŐ No, jó. Tudod mit? Holnap úgyis meszt oltok. Készítetek neked egy leányt – szép, fehér... mészből! Örülsz-e?

MÉSZÉGETŐNÉ *(kíváncsian, boldogan)* Ó! *(csalódottan)* Hitvány mészből?... No, jó. *(Nevetve)* De szép legyen ám! Mint a nap!

Sötét.

2. jelenet

Másnap reggel. A Mészégető csupa mész. Mindene poros. Dörzspapírral az utolsó simításokat végzi az asztalra fektetett igen szép, hófehér szobron, aki/ami nem más, mint a Mészleány. Mészégetőné boldogan figyeli. A lány szemei csukva, ő maga mozdulatlan, hiszen szobor

MÉSZÉGETŐNÉ Hát... szépnék szép. Ha meg is szólalna...

MÉSZÉGETŐ Jaj, hát hogy szólalhatna meg, hisz mészből van! Azért szép. Fehérből a hónál, szebb a legszebb márványnál. Így némán is. És a mienk. Örülsz, kedves...?

MÉSZÉGETŐNÉ Már hogyan örülnék, csak... *(kopogtatnak)* No, ez meg ki. *(Az ajtóhoz csoszog, kinyitja. Egy tetőtől-talpig hófehérbe öltözött, rettenetesen elegáns, falfehér arcú, titokzatos úr lép be. Mészégetők megrettennek... egy kicsit.)* Jó... jó napot! Mi tetszik?... Kicsoda az úr?...

MÉSZKIRÁLY Jó reggelt, Mészégetőné asszony! Jó reggelt, Mészégető uram! Ne féljetelek tőlem! Ő az, ugye?... *(A fekvő szoborhoz lép)*

MÉSZÉGETŐ Ő? Ki...?

MÉSZÉGETŐNÉ Mi...? Ő...?

MÉSZÉGETŐ ...Ja, őt csak úgy magunknak. Játék-ból... Tudod, nincsenek gyerekeink. Így aztán...

MÉSZKIRÁLY *(közbevág udvariasan)* Tudom. Nem kell magyarázkodnotok. Ti jó emberek vagytok. Na, ne féljetelek már! Régóta figyelek titeket. Jó szívvel jöttem. *(Mészégetők zavartan állodognak, meg se mernek moccanni)* Ööö, azt hiszem én belevágok, mert szörnyen meg vagytok ijedve. Na, idefigyeljetelek! Én vagyok a Mészkirály... *(Mészégetők megkönnyebbülten összekuncognak, nem hiszik. De a Mészkirály ezzel nem törődik)* Ha azt akarjátok, hogy ez a lány éljen, és boldog is legyen... *(Mészégetők szeme elkerelkedik, de még mindig nem hisznek el semmit)* Én megmondom, mit kell tenne-

tek... *(Mészkirálynak kezd elfogyni a cernája, oda-megy a szoborhoz, és végigsimít annak homlokán. A szoborlány erre sóhajt egyet. Mészégetők megmerevednek, s innentől kezdve feszülten figyelik a Mészkirályt Nna. Vezessétek ki a kiskapun, és akit elsőre megláttok, annak adjátok oda. Na de! Kössétek jól a leány lelkére: neki nem szabad megszólalnia. (Mészégetők nem értik)* Egy szót se szólhat! Senki ember fiához, még a vőlegényéhez sem...

MÉSZÉGETŐ *(a némán fekvő lányra mutat)* De hát...

MÉSZÉGETŐNÉ De hisz...

MÉSZKIRÁLY Igen. Tegyen úgy, mintha néma volna! Egészen addig, amíg a mátkája meg nem tudja, hogy őt miből faragták. Ha előbb szólal meg, jaj neki: fehér porrá omlik széjjel! De ha egyszer a mátkája „mészből faragott leány”-nak szólítja, akkor, abban a pillanatban – megszólalhat ő is. *(A szobor elkezd dideregni az asztalon, az öregek a Mészkirályhoz fordulnak)* Ne kérdezzétek, hogy miért! Neki meg el ne mondjátok, hogy itt voltam, és hogy ki voltam! Tegyetek, ahogy mondtam! S ha úgy tesztek, a világ legboldogabb teremtese lesz a ti leányotokból. *(Mészégetők már nem is nagyon figyelnek oda a Mészkirályra, aki az utolsó szavakat már kifele menet mormogja. A két öreg ruhát keres a leánynak, hogy meg ne fázzon)* Kárpótlásul... az addig való némaságáért, adok neki egy kis varázserőt, ha netán bajba jutna... *(ezt már az ajtóból kifele menet mondja, halkán)* Hogy ne haljon éhen, és ne fagyjon meg...

Mészégetők lélekszakadva fölöltöztetik a Mészleányt, aki olyan, mintha hosszú alvásból ébredt volna. Álmos, de azért vidám

MÉSZLEÁNY Jó reggelt, Édesapám. Hogy vagy, édes jó Anyám?

MÉSZÉGETŐNÉ Ó, édes leányom! APJUK! Drága apjukom! *(Mészégető nyakába ugrik, mire kis híján elterülnek a padlón. A Mészleány kacag. Egyszerre csak a két Öreg egymásra néz. Eszükbe jut a Mészkirály... Nagyon elszomorodnak. Csönd)*

MÉSZLEÁNY *(arcáról a mosoly hervadóban, kicsit értetlenül néz rájuk)* Édesanyám, éhes vagyok! *(Mészégetőné nem hallja meg)* Édesanyám! Éhes vagyok!

MÉSZÉGETŐNÉ Jaj, édes lányom, nem lehet most... Nincs most arra idő.

MÉSZLEÁNY Mire nincsen idő?

MÉSZÉGETŐ *(az ablakhoz rohan, s innentől kezdve addig ott marad, amíg meg nem érkezik a szekér)* Jaj! Hálisstennek nincs senki az úton. No, azért csak adj valamit ennek a szegény lánynak, anyjuk. Legalább addig a kis ideig... Amíg... érte nem jönnek.

MÉSZLEÁNY Értem?!... Kik?! De édes szüleim...

MÉSZÉGETŐ *(félleg sírva)* El kell neki mondani, anyjuk!

MÉSZÉGETŐNÉ *(kétségbeesetten, dühödten)* Mondjad akkor el neki, apjuk! Te faragta...

MÉSZLEÁNY *(egyre szomorúbb, de meglepően nyugodt)* No, ne kínozz, Édesapám, mondd már el, ha neki kezdte! Mi lesz itt? Vagy... mit kell tennem?

MÉSZÉGETŐ Idefigyelj, leányom! A dolog úgy áll... Mondd,... tudod te, hogy te miből vagy?

MÉSZLEÁNY Tudom, Édesapám. Mészből. Hitvány mészből. *(Mészégetőné elvörösödik, zavarában oldalra megy, s valami harapnivalót készít a lány-nak)*

MÉSZÉGETŐ Nno. Szóval. A dolog úgy áll, hogy... az... első valaminek, ami,... édes istenem,... az első valakinek, AKI az úton jön, – téged oda kell adjunk. És neked onnantól egy szó nem sok, annyit sem szabad a szádon kiejteni!

MÉSZÉGETŐNÉ Különben fehér porrá esel szét.

MÉSZÉGETŐ És... csak akkor szólalhatsz meg,... ha valaki... mészből faragott lánynak szólít...

MÉSZÉGETŐNÉ De CSAK akkor.

MÉSZÉGETŐ *(megpillant valamit az úton)* Uramisten! Egy szekér!

MÉSZÉGETŐNÉ *(odarohan az ablakhoz, majd ki a házból)* Jaj, hát ezt a szekeret nem húzza semmi! *(Beszól az ablakon)* Ez magától megy!

MÉSZLEÁNY *(nyugodtan)* Értem. Megyek. *(Kilép az ajtón)*

MÉSZÉGETŐNÉ Várj édes lányom, legalább ezt az elemózsiát...*(Nyakába borul, és a lány elindul)*

MÉSZÉGETŐ Ó, bár ne faragtam volna soha. Ó, bár ne lett volna soha! Most a szívem szakad meg. *(Az ablakpárkányra roskad)* Édes lányom!... Már viszi a szekér...

Kintről hallatszik, hogy a Mészégetőné zokog, a leány vigasztalja, de egyre messzebből hallatszik a hangja

MÉSZLEÁNY HANGJA Ne félj semmit, édesanyám!... Látlak én még egyszer titeket! Még... egyszer... Érzem,... tudom!

Mészégetőné visszajön a férjéhez a házba, összeborulnak. Sötét

3. jelenet

Színváltás. Királyi vár, palotabelső. Trónterem-szerűség. Királyfi és a Királyné üldögélnek. Királyné köt

KIRÁLYFI Át fog ázni.

KIRÁLYNÉ Ugyan, fiam. Ez nem olyan fonál. Te ezt nem tudod. Fogd csak meg!

KIRÁLYFI *(unottan megfogja)* Jó. *(Kis csönd)* Akkor is át fog ázni. Ki látott már kötött fürdőruhát.

KIRÁLYNÉ És ki látott olyan fürdőruhát, amelyik nem ázik át! Hát aztán! Ilyen kötöttje soha nem volt még senkinek. Sárgulni fognak az irigységtől. Mind.

KIRÁLYFI *(flegmán)* Akkor is át fog ázni.

Királyné már szinte hozzá vágná a kötőtűjét, de egyszerre csak beront lélekszakadva a szobalány, s maga után cibál egy megszeppent íródeákot. Gyors pukedli

SZOBALÁNY Felséges naccsasszonyom, megkerült a szekér!

KIRÁLYNÉ Na, végre! Csak tudnám, hogy miért nem őriztettek jobban, ti ostobák. Az egész világ a csodájára járt, ti meg jól elveszítettétek. Mihasznák!

SZOBALÁNY Szabad jelentenem, a szekér nem üresen jött meg...

KIRÁLYFI Hát.

SZOBALÁNY Ült rajta egy lány, kérem.

DIÁK *(lelkes)* De hogy az milyen szép, és milyen fehér! *(Szobalány bokán rúgja)* Én még ilyent soha is láttam, de felséges asszonyom, az nem szól ám egy kuk...

KIRÁLYFI *(kezdi érdekelni a dolog, közbevág)* Azonnal hozzátok ide!

DIÁK és SZOBALÁNY Igenis, felség! *(Mindketten kimennek a Mészleányért)*

KIRÁLYNÉ *(Tovább köt. Gyanakszik)* Ugye, tudod fiam, hogy maholnap el kell jegyezned a Feketeföldi király leányát? Hivatalosan is! Nem tehetjük meg, hogy... Kicsi ország vagyunk, tudod... És amióta apád, a király...

KIRÁLYFI Jaaaaj, anyám, tudom, tudom! De hát semmi veszély nem fenyeget. Ráérünk még a házassággal. Meg hát én sem akarok még magamnak fele... *(Ebben a pillanatban lép be a Szobalány és a Diák a Mészleánnyal, aki szép, meg néma persze, és csak mosolyog. A Királyfiban bennreked a szó. Természetesen első látásra beleszeret) ...séget... Kivéve, ha... ha... ezt a leányt... feleségül nem vehetem! (Nézi) Ki vagy te, leány? (Mészleány hallgat) Hogy hívnak? Ki az apád? (Mészleány hallgat) Hogy kerültél a csodaszekérre? (Mészleány hallgat, mint a sír) Megnémultál? (Mészleány hallgat) Ó... Néma.*

DIÁK *(megbabonázva áll a Mészleány mögött, magában mormogja)* Hát aztán...

KIRÁLYNÉ Nna, akkor már mehet is. Hisz még konyhalánynak se lesz jó. Annyi esze persze volt, hogy felugorjon a szekérre. Biztos felismerte! *(Ébredő rosszhiszeműséggel)* Ide akart jönni! Hátha itt szerencsével járhat. *(Mészleányhoz, ordítva)* Mit képzelsz te magadról, te!... Eriggy innét a világ vé...

KIRÁLYFI De anyám! Itt marad. És tudod mit? Ha meg is szólal egyszer, s ha nem is, de ha örökre néma marad is – engem nem érdekel! Őt szeretem! *(Mészleány rettenetesen boldog)* ÉS CSAK, ÉS KIZÁRÓLAG Ő LESZ A FE-LE-SÉ-GEM! *(Lányhoz megy, megöleli, kézen fogja, és kirohannak a teremből)*

Általános tanácsalanság, a Diák mosolyog a bajusza alatt, Szobalány kicsit sértődött, Királyné egyre jobban vörösödik

KIRÁLYNÉ *(lecsapja a kötését, fonalastul, kosaras-tul a földre)* No, majd meglátjuk mi még azt... *(Gonosz kacajt hallat)*

Sötét

4. jelenet

Ugyanaz a palotabelső, néhány héttel később. Királyné ismét köt, illetve kötne, ha nem lenne ideges. Így csak szorongatja a kötést... A kötés elkészült része természetesen hosszabb, hisz eltelt már egy kis idő...

KIRÁLYFI De anyám!

KIRÁLYNÉ Nem érdekel, fiam. Ha három hónap múlva sem szólal meg, elmehet. Hát hogy néz az ki, hogy egy kuka a feleséged! Szégyen, hogy egy leendő királyné nem tud beszélni! És ha öröklődik?

KIRÁLYFI De anyám!

KIRÁLYNÉ Nem érdekel. HA HÁROM HÓNAP MÚLVA SE SZÓLAL MEG, MEHET! AMERRE LÁT!

KIRÁLYFI DE ANYÁM! Én mindig jó gyermeked voltam. Mindig hallgattam rád. Mindig. De ne haragudj, ezt még te sem várhatod el. Szeretem. És ha ő megy, megyek én is vele!

KIRÁLYNÉ De fiam! Hogy merészeled?...

KIRÁLYFI Nem érdekel, anyám! Megyek vele.

KIRÁLYNÉ No, jó. De azért csak próbáld meg elképzelni: mit szól majd a néped? Egy szótlan asszony... Egy királyné, amelyik sohasem kacag. Rémes. *(Közel megy a Királyfihoz, szinte hipnotizálja)* Meg fognak gyűlölni. Nem bíznak majd többé benned. Mi lesz így az országoddal? Mi lesz így veled? MI LESZ?

KIRÁLYFI *(kiborul)* Értem. Igazad van. *(Összerokad)* Jaj, de hát mit tegyek? Elküldeni nem tudom! Összetörik a szívem, ha nincs a közelemben.

KIRÁLYNÉ *(megvillan a szeme, lassan, tagoltan magyarázza a fiának)* Jó. Ha három hónap múlva sem beszél, vitesd a padlásszobába, és felejtkezz el róla!... Kérd újra meg a Feketeföldi király leányát! Ezt a lisztesképűt meg... megtarthatod babádnak. *(Kötését a hóna alá csapja, kimegy)*

KIRÁLYFI Na, de... *(undorral az anyjára néz, majd maga elé mered)*

Sötét

5. jelenet

Három hónappal később. Új helyszín: a padlásszoba. De a padlásszobának legyen egy olyan pontja (ablak a folyosóra, vagy egy ajtó háttal), amelyiken leskelődni lehet be a szobába úgy, hogy a leskelődést a nézők láthassák, de a szoba lakója nem.

Mészleány áll a szoba közepén, szomorú mosollyal. A szolgák – a Királyné vezényletével – hordják be a berendezést, a munka vége felé tartanak. Királyné láthatóan boldog. Talpig kötött fürdőköpenyben van, és a szoba tükrében nézegeti a kötött fürdőruháját, ami a kötött köpeny alatt van – borzalmasan néz ki

KIRÁLYNÉ *(még mindig nézegeti magát)* Ja. És egyikőtök küldje el végre a jeggyűrűt a Feketeföldi királynénak! Esküvő lesz... *(Mészleányhoz, mézesházosan)* Nem gondolod, hogy fürdősapka is kellene a szettbe? Hmmm? Mi a véleményed? *(Most már sziszegi)* Na ne hogy azt hidd, hogy teljesen meg tudod bolondítani a fiamat! Még van felette egy kis hatalmam. *(A rakodó szolgák befejezték a munkát, kimennek. Királyné körülnéz, majd egyenest a Mészleányhoz, szemtől-szemben vele, folytatja)* Egyébként meg... úgysem szeret már téged. Nem is szeretett soha! Hogy is szerethetne egy NÉMÁT! *(Mészleány arcáról lefagy a mosoly. Megijed, de tartja magát. Még fehérebb)* Hogyan is gondolhatod, hogy egy királyfi szerethessen egy ilyen kukát, amilyen te vagy? *(Siránkozó, gúnyos hangon)* Ó, te kis szerencsétlen! *(Gyorsan hangszínt vált)* Na?! *(Egyre hangosabban)* Mit szólsz? Miért nem szólsz? Szerencsétlen néma! *(Kacag)* Vagy süket is vagy!? Na, mi lesz? *(Rettenetesen gonosan és elégedetten kacag, elmegy)*

Mészleány egyedül marad. Leroskad az ágyra. Körbenéz a szobában, majd csendesen elsírja magát. Sötét

6. jelenet

Egy héttel később. A Szobalány a Diákkal – aki jegyzetfüzettel és tollal szerelkezett fel – együtt leskelkedik be a Mészleány szobájába. A Szobalány helyezkedik, forgolódik, hogy minél jobban lásson, közben próbál nagyon csendben lenni. Távcső is van nála, hogy jobban lásson, eközben a Diák „íróhelyzetbe” helyezkedik – már amennyire tud a pipiskedő Szobalánytól...

Mészleány keresztbe tett lábbal ül az ágyán, szép, mint általában, de sokkal szomorúbb, mint amikor utoljára láttuk. Láthatóan berendezkedett: virág a kicsi padlás-ablakokban, függöny, ágytakaró, a sa-

rokban még teregetett ruhák is vannak – egész ott-honos... Előtte az asztalon varró kellékek. Tűpárna, hatalmas zsákvarró tű, ing, olló stb.

MÉSZLEÁNY Sebj. Tudom, hogy jó lesz neki majd. Valahogy csak becsempésztetem az ingei közé. És ez megvédi őt minden baj ellen. Melegíti a hidegben, hűsíti a nagy melegben. Fűződj be, tücském!

DIÁK Tű befűződik?...

A leskelődő Szobalány majd' hanyatt vágódik a meglepetéstől, aztán összeszedi magát, és suttogni próbálja a Diáknak, hogy mit lát

SZOBALÁNY Magától befűződik! Uramfia! Hát ennek a tűi – maguktól varrnak!

DIÁK Mi van? Kik varrnak?

SZOBALÁNY *(rá se néz a Diákra)* Ne kérdezzed, írnád!

Diák erre vállat von és grimaszol, de valamit azért csak leír... ekkor Mészleány hirtelen megszúrja az ujját

MÉSZLEÁNY *(földhöz vágja a tűt)* Ej, te haszontalan tű! Miért bántasz? *(Rázogatja az ujját, hiszen még a vére is kiserkent. De a fájdalma hamar elmúlik, s akkor a lány is megszeliélülve „fordul” a tűhöz)* Bocsáss meg, tücském, na! Naaa, gyere vissza!

SZOBALÁNY Tű meg se moccan! *(Diák egyre butább képet vág, hiszen ő csak ír)*

MÉSZLEÁNY *(ráparancsol az ollóra)* Na, te olló! Hozd csak vissza azt a mihasznát! *(Olló leugrik az asztalról, hozzáragad a tű, és pont a Mészleány ölébe pottyannak, aki mosolyogva varr tovább)*

SZOBALÁNY *(kis késéssel kommentálja a történeteket)* Olló leugrik az asztalról, egyenest a tűhöz, hozzáragad a tű, és pont, pont...

DIÁK Pont...

SZOBALÁNY Nem! Pont a Mészleány ölébe pottyannak, aki...

DIÁK Leugrik! Te jó ég! Hozzáragad!

SZOBALÁNY *(hanyatt-homlok menekül)* Na, hát ezt nem! Neeeeem! *(Megragadja a Diákot)* Gyerünk! Megyünk azonnal a kisleléses kisasszonyhoz! *(Diák tápázkodik)* Jaj, gyere már, te lajhár! Hát, uramfia! Leugrik és hozzáragad! **LEUGRIK ÉS HOZ-ZÁRAGAD!** *(Mindketten el)*

Sötét

7. jelenet

Palotabelső, mint a 3-4. jelenetekben.

Az eddig még nem látott Feketeföldi királylány keresztbe font karra ül, ütemesen lóbálja a lábát. Nyafka, ideges, türelmetlen. A Szobalány, és mögötte a Diák áll bambán – aki az egész jelenetet egyre nagyobb értetlenséggel figyeli...

SZOBALÁNY És, és akkor magától visszavitte az olló a tűt, és, és...

FEKETEFÖLDI KIRÁLYLÁNY *(unottan)* Az is valami? Hát azt én is meg tudom csinálni. Ez a tudománya annak a híres fehér lánynak? Vagy csak ennyit tudtál meglesni?

SZOBALÁNY *(védekezésül lobogtatja a Diák jegyzetfüzetét)* Naccságosfelséges kisasszony, én, én...

FEKETEFÖLDI KIRÁLYLÁNY Na jó, idefigyelj! Nem csak az a sápkóros tud ilyeneket. *(Tapsol egyet, mire egy inas inget, cérnát, tűt és ollót hoz be)* Fűződj be, tücském!

DIÁK Tű... meg se mozdul. *(Szobalány fejbeveri a diákot)*

FEKETEFÖLDI KIRÁLYLÁNY Na, mi lesz már! Parancsolom! *(Tű mozdulatlan)* Hát nem tudod, ki vagyok én? Ha azonnal nem mozdulsz meg, rögtön hívok egy kovácsot: széjjellapít az üllőjén! Hallod! **FÜZÖDJ MÁR BE!** *(Rikácsolva a földhöz vágja a tűt)* **FÜZÖDJ BE! FÜZÖDJ BE! FÜZÖDJ BE!** *(Utána dobja az ollót)* Na, te olló! Hozd vissza, hozd vissza, hadd törjem szét! *(Olló nem mozdul)* Azt mondtam, hogy... *(Szobalány és a Diák kuncogni kezdenek, ezt már nem bírja a Feketeföldi királylány, rájuk üvölt)* Takarodjatok, vagy itt ütlek agyon benneteket! Az a csaló, az a képmutató! Holnap újra lessétek meg, de **ALAPOSAN!** *(Artikulálatlanul ordít, és ettől nagyon csúnya lesz)* **TÜNJETEK A SZEMEM ELŐL!** *(A Szobalány és a Diák kirohan, félnek is, de fuldokolnak is a nevetéstől)*

Sötét

8. jelenet

Ugyanaz, mint a 6. jelenetben. A Szobalány a Diákkal leleselkedik. Mészleány most süt-főz, – a maga módján. Áll a szobája közepén, és szemmel tartja a fakanalakat, amik maguktól mozognak az edényekben, egy ritmusra, mint a gépek. Mészleány lassan a kemence közelébe megy, messziről kicsit ráfúj a nyitott kemenceajtóra, mire bent felgyullad a láng. Akkor a lány, még mindig a szoba közepén állva, rászól a fakanalakra

MÉSZLEÁNY Álljatok meg, kedves kanalak! Úgy. Köszönöm. *(Kanalak erre kirepülnek az edényekből – ez is egyszerre történik. A lány megfogja az egyik edényt, tésztát önt ki belőle egy teknőbe, ami a kemence mellett van. Rászól a teknőre)* Dagadj meg, kenyérke! Kelj meg jó magasra!

DIÁK Dagadj meg... Dagadj meg???

SZOBALÁNY Rászól! Rászól a kenyérre!!! Hát ez beszél a tésztához! Kinyitja a kemence ajtaját...

DIÁK Lebontja a haját, és a hajával... kisöpri a paraszat! *(Leguggol, ír)*

SZOBALÁNY (*majd' elájul*) ÉS NEM ÉG LE A HAJA!

MÉSZLEÁNY (*Beteszi az időközben megkelt cipókat, és becsukja a kemence ajtaját. Odamegy a tűzhelyhez, és a serpenyőben sístergő olajba mártja a két ujját, majd mosolyogva felemeli a serpenyőt, és látjuk, két nagy hal sült benne – az ő ujjá nyomán, amiket persze nem égetett meg*)

SZOBALÁNY És hal sült! Nem az ujjá!

DIÁK (*erre már megelégteli a guggolva jegyzetelést, feláll, hogy ő is lásson valamit, s amint megpillantja a lányt és az ételeket, nyel egyet*) Nem lehetne kérni egy kicsi...

SZOBALÁNY (*gőgösen*) Fúj. Csak nem gondolod. Na gyerünk! (*Diákot maga után cibálva el*)

Sötét

9. jelenet

Helyszín ugyanaz a palotabelső, mint a 7. jelenetben

SZOBALÁNY (*hadarva, a jegyzeteket már nem is lobogtatva*) És akkor a hajával septe ki az égő paraszat a kemencéből, meg a fakanalak kiugráltak, meg az ujjá sem égett bele az olajba, ehelyett hal! KÉT HAL, felségesnaccságoskisasszony! És, és...

FEKETEFÖLDI KIRÁLYLÁNY (*dühösen*) Ez is valami?! Gyerünk a konyhába! (*Megragadja a Szobalányt és kirángatja a szemközti ajtón. A Diák megint ott marad, és megint nem lát semmit*)

Ettől kezdve hangok hallatszanak csak. Edénycsörömpölés. A királyné dohogó hangja. A Szobalány tiltakozása. A Diák vigyorogni kezd. Közben megérkezik a színre a Királyné és a Királyfi. A Királyfi megviseltnek látszik. Karikás a szeme, szótlan, szomorú. A Királyné kezében két gombolyag fonal, gyakorlatilag csak a kötése érdekli igazán... Láthatóan nem tud választani a gombolyagok közt. Csöndben leülnek. Egyszer csak felfigyelnek a furcsa zajokra, kérdően néznek a Diákra

DIÁK Ööö, háát... felséges asszonyom, az úgy volt, hogy a felséges kisasszony elküldött... hogy elküldött... föl... a...

Ekkor sikítás, segélykiáltás – ez a Szobalány hangja –, hisztéria – ez a Feketeföldi királyné részéről... A Királyné mérgesen felugrik, és menne ki, de a királyné megérkezése megelőzi. A királyné égett fejjel, kézzel, vörösen, kiborulva, maszatosan, kormosan ront be – általános elképedés –, a királyné ordít. Utána a Szobalány

KIRÁLYFI és a **DIÁK** (*egyszerre*) Te jó... TE JÓ ÉG!

FEKETEFÖLDI KIRÁLYLÁNY Nem igaz! Nem igaz! NEM IGAZ! Megátkozott az álnok, gonosz

boszorka! Tönkretett! Jaj, mi lett velem! Elegem volt! Nem bírom tovább! Hazamegyek! (*Királynéhez, megvetően*) És te, te is...

Szobalány és a Diák bajt érezve, csöndesen elosonnak

KIRÁLYNÉ Csss, az istenért...

KIRÁLYFI (*közbevág*) ANYÁM! Hát nem gondolod, hogy egy ilyen békát vezetek oltárhoz ország-világ színe előtt! Hát ez egy iszonyat!

FEKETEFÖLDI KIRÁLYLÁNY Na, nehogy azt hidd! Te hólyag! HAZAMEGYEK! Nem kell a gyűrű! Nem kell a királyság! (*Királynéhez, megvetően*) És te, te is...

Királyné odarohan a Feketeföldi királynéhoz, befogja a száját, és kituszkolja az ajtón. De a Királyfi már nem is nagyon törődik velük – a maga bajával van elfoglalva. Egyedül marad. Gondolkozik, és levonja a következtetést

KIRÁLYFI Na, most... Most baj van. A Feketeföldi király. A Feketeföldi király, az... hú...

Sötét

10. jelenet

Egy héttel később. Ugyanaz a palotabelső, mint az előző jelenetben. Terített asztal, ebéd vége. A Királyné rosszul néz ki. A változatosság kedvéért köt. Most úszósapkát – és a vége felé tart... Amúgy már kezd egy boszorkányra hasonlítani. Királyfi maga elé meredve, szomorúan ül a székén

KIRÁLYFI Nem. Nem lehet. Semmiképpen sem lehet vele békét kötni. (*A Királyné a kötöttük kiszédésébe merül, mert elkészült az „úszósapka”. A Királyfi csodálkozva*) Nem is szólsz semmit anyám! Mindig csak a mihaszna fürdés! Meg ez az új hóbort! FIGYELSZ TE EGYÁLTALÁN ÉNRÁM!?

KIRÁLYNÉ Kötni kell...

KIRÁLYFI (*ránéz*) Jaj, ne!

KIRÁLYNÉ Mi? Ugye, remek?! Kár, hogy papucsot nem lehet. Bár, ha jól belegondolok...

KIRÁLYFI (*ingerülten*) Kérdeztem valamit, anyám!!

KIRÁLYNÉ (*zavartan nevet*) A hadüzenet. Igen. (*Sértődötten*) Tudom!

KIRÁLYFI (*nem is érdekli már*) Értem.

KIRÁLYNÉ (*kihasználja a Királyfi pillanatnyi hangulatát*) No, akkor szedelőzködj lassan fiam! (*Feláll, kimegy*)

KIRÁLYFI (*rettenetesen szomorú*) Édes istenem... Még mindig szeretem! Küldtem volna el inkább, hogy ne lássam a szenvedését... De ki tudja, mi lenne vele a világban. Itt legalább biztonságban van. (*Könyököl, letámasztja a fejét, fáradt*) Hm. Én meg

itt megyek a csatába... (marad) Haj, rettenetes nagy a Feketeföldi király serege! (Elbóbiskol)

Kis szünet után halkán, finoman pohárcsilingelés hallatszík: két pohár kezd beszélgetni az asztalon, épp a királyfi keze ügyében. Beszédükre fölébred a Királyfi, figyelí őket, de a poharak ezt egy ideig nem veszik észre

POHÁR 1. (suttogva) És téged barátom, ki küldött ide?

POHÁR 2. (szintén suttogva) Ki más, mint a mészből faragott leány! Hogy igyon belőlem a szomorú királyfi, és hogy oroszánbátorság költözzön a lelkébe tőle! Tőlem! És akkor majd legyőzhetetlen lesz!

POHÁR 1. Jaj, ne haragudj, nem ismertelek meg! Jobb, ha tudod, engem is ő küldött!

POHÁR 2. Kicsoda?

POHÁR 1. A mészből faragott leány. Ő maga csomagolt be.

POHÁR 2. A mészből faragott leány? És téged minek küldött?

POHÁR 1. Ha énbelőlem iszik ez a szomorú királyfi, megvidámodik tőlem! (Királyfi elámul, moccan egyet)

POHÁR 2. Tőled?

POHÁR 1. Tőlem! Te jó ég! Ébredszik! Csss...!

POHÁR 2. Jó, de hát most te beszélsz, nem?

POHÁR 1. Csss...! Hallgass már!

A Királyfi felemeli a fejé. Nézi a két poharat, majd a lábánál lévő flaskából tölt beléjük. Nézi a teletöltött poharakat, mint az előbb az anyja a gombolyagokat, aztán kis gondolkodás után megvonja a vállát, s mindkettőből kiissza az italt. Kis idő múlva kihúzza magát, és fűrgén kifut az ajtón

11. jelenet

„Csata.” Bábjelenet kezdődik, komoly csata zajlik, marionett figurákkal. A Feketeföldi király lovasai, a lovak és a zászlók is feketék – csúnyák. A mi Királyfink lovai fehérek, a katonák pedig színesek – ettől már eleve rokonszenvesebbek.

Ami a legfontosabb: sokkal kevesebben harcolnak a Királyfi oldalán, mint a Feketeföldi király oldalán. A Feketeföldi királylány marionett-változatú figuráját is „be lehet játszani”, aki mint egy sértett amazon próbálhat az igazsága érdekében harcolni, de persze ettől csak még nevetségesebb lesz...

Fontos, hogy a következő jelenetben élőben megjelenő királyfin – jól felismerhetően – ugyanaz a ruha legyen, mint amilyen a marionett-királyfin van.

Ennél is fontosabb, hogy a csata nem dől el a szemünk láttára! Úgy van vége, hogy még tart a harc.

Ne derüljön ki, hogy ki győz, mert akkor nincsen feszültség a következő jelenetben!

12. jelenet

A Mészleány padlásszobája. Mészleány álldogál a szoba közepén. Láthatóan egyedül van. Magányos, és izgul a Királyfiért, akiről semmi hír, mióta a csatába ment

MÉSZLEÁNY (sírdogál) Ó, én szerencsétlen... Ennek már sosem lesz vége... Semmi hír... A poharak... mind összetörték... Talán... sose jön vissza. Ha nem ivott belőlük, sose jön vissza... Ó, miért is születtem én meg. Az én életem csak nyomorúság, csak fájdalom. Maradtam volna inkább haszontalan... hitvány mézpor...(magába roskad, majd fülel) Jön már... megint jön valaki... jaj...

Kintről nagy zaj, kapkodás hallik, valaki nagy durr-dúrral közeleg. A Szobalány az. A Mészleány lemondóan legyint. A Szobalány egy szót sem szól, de lassan odamegy a Mészleányhoz. Bátortalan. Életében először. Mutatóujjával megböki a Mészleányt

SZOBALÁNY Van még abból a...

Mészleány kérdőn néz rá. A Szobalány még egyszer megböki. Ekkor megjelenik az ajtóban a Diák

DIÁK T... tényleg abból a pohárból?...

SZOBALÁNY Tényleg. (Kicsit furcsán néz a Mészleányra)

Diák is odamegy, ő is megböki, de a Mészleány felugrik, és a sarokba szalad előlük. Már majdnem sír. Ekkor erősödnek a zajok, a hangzavar kintről a szobába ér. Határozott lépések közelednek, valaki megáll az ajtónál. A Királyfi az

KIRÁLYFI (belép, koszosan, szakadtan, és amint megpillantja a Mészleányt, odarohan hozzá) Édes mátkám! Köszönöm! Köszönöm! Köszönöm! (Mészleány álmélkodik, szólni sem bír a meglepetéstől, de ezzel a Királyfi nem törődik, megöleli) Köszönöm, hogy segítettél, köszönöm, hogy bátorságot öntöttél a szívembe, köszönöm, hogy vidámmá tettél! (Mészleány csak néz, néz, talán kezd egy kicsit reménykedni) Jaj, hogy soha nem vettem észre... Mért nem sz... De hisz nem is tudsz te szólni... (már szinte kiabál) Pedig az csak te lehetsz! Csakis te lehetsz a MÉSZBŐL FARAGOTT LEÁNY!

MÉSZLEÁNY (felkacag) Végre, végre megneveztél! Drága!

A királyfi nyakába ugrik. Kintről fanfárok hirdetik: a hadsereg győztesen tért meg a csatából, örömjongás stb. Bent a Szobaleány, és a Diák elérzékenyülve néznek egymásra, a Diák meghatottságában elővesz egy ormótlan, kockás zsebkendőt, és abba

trombitál egyet, hogy ne legyen olyan hatalmas az idill

KIRÁLYFI *(magához sem tud térni a meglepetéstől, hogy a lány megszólalt)* De hiszen te nem vagy néma! Drága, édes mézslány-mátkám! Meg tudsz nekem bocsátani? Kérlek, kérlek, bocsáss meg nekem!

*A Diák már szinte zokog a meghatottságtól, a Szobalány is. Aztán a Szobalány a Diák nyakába borul, amire a Diák magához tér, és vigyorogni kezd.
A Mézslány sírva-nevetve össze-vissza csókolja a bűnbánó Királyfit. Sötét*

13. jelenet

Ismét a palotabelső. Hosszú, gyönyörűen feldíszített, ünnepre terített asztal – olyan poharakkal, mint amilyenek megszólaltak az egyik előző jelenetben.

Kintről is sürgölődés, – edénytörés, pohárcsörgés stb. – hallatszik. Sürgő-forgó szolgálk, konyhalányok az utolsó simításokat végzik az asztalon. Szobalányunk, mint egy őrmester, felügyel a készülődésre, nyomában a Diák, a szokásos jegyzetfüzetével. A Szobalány jókedvű, a Diák csipkedi a fenekét.

SZOBALÁNY Na, és akkor azt nem oda. Mondom nem oda. ODA. Úgy. Köszönöm. Jaj, miért pirosat? Mondtam, hogy a fehér-aranyat! Vidd vissza! *(Összecsapja a kezét, és nagyképpően a plafonra néz)* Semmi sem menne itt nélkülük. Siessetek már! Rettenetesen. Kifutunk az időből!! *(Diákhöz)* Te meg ahelyett, hogy... *(kedveskedve)* Na. Nézz utána a füzereknek. Kééérlek. *(Diák vigyorogva el)*

Ekkor a nagy kavarodásban alig észrevehetően, halkán megjelenik a Mézskirály. Süt róla az elégedettség

MÉSZKIRÁLY *(a nőknek szóló udvariassággal)* Kezitsókolom!

SZOBALÁNY *(lekezelően)* Jól van, jól van, vidd arébb azt a gyertyatartót!

MÉSZKIRÁLY Ahogy parancsolja. Természetesen. Khm. *(Széles mosollyal folytatja, s int a kezével)* Egy kicsit közelebb a vázához, drrrága gyertyatartócskám... *(Gyertyatartó arrébb húzódik... Szobalánynak táva marad a szája)*

SZOBALÁNY *(suttogva)* A gyertyatartó... *(„diktálhatnékja” támad, mint az előző leskelődő jelenetekben, de aztán észbekap)* Aaö... hát... akkor... megérkezett. Megérkezettél... Te vagy a... Maga a... Csak nem a... Itt van a... Mmm... méz ki... a Mézskirály!...

MÉSZKIRÁLY *(udvariasan)* Igen. Khm. Merre találok a drrrrága özvegy-királynét? Rendkívül fontos beszélőnivalóm lenne vele. *(Mindent-tudó arccal)* Régi jó ismerősöm.

SZOBALÁNY *(még mindig nagy zavarban)* Ööö... ii... Felséges u... uram, a helyzet az, hogy ő... Eltűnt... Napokkal ezelőtt. *(Nekibátorodik)* Mert... én szoktam mindig bevinni neki a reggelijét. Az ágyába, mert úgy szokta. Úszás után. Mert úgy szereti. És... tegnapelőtt reggel nem volt az ágyában.

MÉSZKIRÁLY Nohát...

SZOBALÁNY És nem volt a folyóparton sem. Esküszöm! Csak a ruhái.

MÉSZKIRÁLY *(kétkedést színelve)* Csakugyan? Meg egy... Egy hatalmas tócsa... És akkor én mentem, és... Csakugyan!? Drrrrága. Milyen érdekes! *(Ismét széles mosoly, de a Mézskirály kétértelmű arkifejezését és gesztusait a Szobalány nem fogja fel)*

A háttérből ünneplők lármája hallatszik, zene, örömujjongás, egyszer csak megérkezik az esküvői menet, kinyílik a terembe nyíló, hatalmas ajtó, s ott áll a Királyfi és a Mézslány. Leülnek az asztalhoz. A Mézégető és a Mézégetőné talpig ünneplőben követi őket. Kicsit zavarban vannak a pompa látán, de zavaruknál sokkal nagyobb a boldogságuk. Az apródok rizzsel szórják meg az ifjú párt. Általános boldogság. Ekkor Mézskirály elegánsan üdvözlí az ifjú párt, és az öregeket, akik hevesen integetnek neki, de ő csak mosolyog, és meghajtja a fejét. Így kíván minden jót a Mézslánynak és a Királyfinak, majd elegánsan, szertartásosan a színpad elejére jön – kívül helyezkedik az ünneplő tömegen, és mint egy játékmester, figyeli ez ünneplőket.

A zene egyre jobban erősödik, tánc kezdődik, forgolódás, – a Szobalány méltatlankodása közepette majdnem elsodorják a díszesen terített asztalt is. Előkerül a Diák, és berángatja a Szobalányt is a nagy táncba. Táncra perdül az Öreg Mézégető is a feleségével, ahogyan a Királyfi a Mézslánnyal...

MÉSZKIRÁLY *(a zene alatt – ami mostanra már nagyon hasonlít a játék eleji zenéhez – elkezd mondani)* Szóval: egyszer, régen, hallottam egy különös történetet. Egy nagyon-nagyon különös történetet. Egy távoli faluban kezdődött. Ott élt az öreg mézégető, és a felesége. Éltek, éldegéltek, és... végül nagyon boldogok voltak, hiszen volt egy gyermekük... A Mézsből-faragott leány... *(A zene fölerősödik, a Mézskirály leengedi a függőnyt)*

Vége

A kőbarát története

a Babér király című román népmese alapján

– improvizációra támaszkodó mesejáték forgatókönyve
drámában jártas gyerekek számára, kisebbek és nagyobbak is,
de még felnőttek is játszhatják gyerekeknek –

A sepsiszentgyörgyi Prezsmér Boglárka frissen végzett Erdélyben, dramaturg szakon. Miután már éveken át kapcsolatban volt Kovács Andrásné „bakkancsosaival”, ösztöndíjasként több hónapon át ismerkedett a magyar felsőoktatás drámapedagógiai képzési formáival.

Szereplők

Legfontosabb maga a CSOPORT
(belőlük formálódik ki az udvarnépe, a palota,
a bojárok csoportja, az erdő és minden környék)

SZERECSÉN mint mesélő

BABÉR

ÁFONYA, eleinte szobor képében

KIRÁLY

KIRÁLYNÉ

SZAKÁCSNÉ, Áfonya anyja

FERGETEG ANYJA / TAVASZI-SZÉL ANYJA

KIRALINA királykisasszony

Három Udvarhölgy

Két Szolgáló Babér királynál

Egy gyerek

SZERECSÉN mint mesélő (hosszú, csuklyás csuhában ül a színpad szélén, a tér sötét) Élt egyszer egy messzi földön híres király, aki arról volt híres, hogy országában egyetlen kőszobor sem létezett. Ma sem tudja és nem is sejtí senki, miért nem díszíti ennek a palotának a termeit, s ennek a városnak a tereit egyetlen szobor vagy dombormű sem. Látogatók ezrei érkeznek, járkálnak fel s alá a csodálatos kastélyban és nem értik, nem tudják, miért nem látni még egy apró mintát sem a köveken. Üresek a folyosók, a bái termek, üresek a kertek. Hogy miért?

Babér király uralkodásának idején erről senki sem beszélt. Sem a szolgák, sem az udvarnépe. Így aztán nem ismerhették meg az unokák, nem örökölhették az utódok e titkot. S hogy mi a titok? Az, hogy valójában mégiscsak volt egy, egyetlen egy szobor Babér király udvarában.

Én az öreg Szerecsen jól ismerem a történetet, hiszen én még a király születésénél is jelen voltam.

Erről az egyetlen szoborról szól a mesém. Halljátok hát!

1. jelenet

Üres játéktér, az emelvényen Áfonya ember nagyságú szobra áll, amit henger alakú fénycsóva világít meg. A félhomályból egy női alak, Kiralina királyné tűnik ki. Áfonya szobra előtt térdel. Babér király jön, hosszasan nézi a szobrot, majd kimenek. Külön mennek ki.

A némajáték alatt a Szerecsen a játéktér jobb elején ül (ez a forma érvényes mindig, ha a Szerecsen nincs bent a játék cselekményében)

SZERECSÉN Babér király idejében vagyunk. A király boldog házasságban él Kiralina királynéval. Boldogságukat csak ennek a szobornak a jelenléte árnyékolja be. A hálószobájuk díszeként becsben tartott szobor, a király egyetlen barátjának, Áfonyának, a szendeszép, szomorúszemű legénynek a mása. Egy napon születtek, együtt nevelkedtek, és mindent együtt tettek. Amíg egyszer csak szoborrá nem lett Áfonya.

KIRALINA (a szobor előtt térdelve) Miért tetted, miért tetted, miért?

Egy kisgyerek jön, falovacskán körüllovagolja a szobrot, észre sem veszi anyját. Felmászik az emelvényre, játszik a szobor kezével, arcával. Gügyög hozzá. Az anyja hosszasan nézi, majd ölbe kapja és kirohan vele. A falovacska ott marad. Fényváltás

SZERECSÉN Kiralina királyné minden áldott este, egy órán át sír a szobor előtt, gyémánthímzésű zsebkendőjét nem győzik áztatni a szobalányok. Senki nem tudja, mi bántja.

Kisfia születése előtt azt gondolták az udvarban, hogy gyermektelensége miatt kesereg. Mert az udvar népe ilyen. Hiszen Babér királyfit is évekig várták szülei. Már bele is nyugodtak gyermektelenségükbe. A király azt mondta, ha fia születne, Babérnak keresztelné, hogy a dicsőségre és győzelemre emlékeztesse. És így is lett.

2. jelenet

Fényváltás, gong. A színpadot fokozatosan betöltik a játszó. Áfonya szobra eltűnik. A csoport Babér király apjának „tróntermébe” rendeződik. Egy, vagy két játszó a trónust formálja. Ezen ül a király, álmában beszélget (szövege rögtönzéses). Hortyogás, szuszogás, horkolás hallatszik, mintha az egész udvar mély álomba lenne. A jelenet álomszerű, akkor válik valódivá, mikor a király kezében a füvekkel magára ébred

SZERECSÉN Babér király apjának tróntermében vagyunk. A királyi pár szomorúságán már csak jó tanácsom s füveim segíthetnek. Lássunk hozzá. *(Csuklyáját fejére húzza, ez a szerepbelépés jele)* Sokáig éljen királyi fenség! Hallottam, hogy a királynénak nem akar gyereke születni. Gyógyfüvet hoztam. Ha ezeket megfőzi, és a főzetet megissza, egész biztosan teherbe esik.

Csuhája alól különböző füveket húz elő. A félelem és megdöbbenés hangjai. Átadja füveket a királynak

KIRÁLY Ez lesz az igazi, érzem. Itt a különös idegen, aki megmenti királyi családomat a kihalástól. Nem álmodom!!! Szolgák!!! A legszebb fejedelmi lovamat adom ajándékba. Szolgák!!! *(Egy gyerekszolga falovacskát vonultat végig a színpadon. A Szerecsen kivonul a játéktérből)*

3. jelenet

A király ébredésekor – ámuldozás és meglepetés hangjai a szolgák és a körülötte lévők részéről

KIRÁLY Hívjátok a nejem szakácsnéját! Tüstént gyűjtsatok be!

SZAKÁCSNÉ *(jön, álmos)* Felség...

KIRÁLY Fogd ezeket a füveket, illatos italt készíts belőlük, és még ma igyon asszonyom a főzetnek levéből.

Gong, dorombhangok

4. jelenet

A trónterem fokozatosan átalakul konyhává, közben különböző, varázslatot idéző hangfoszlányok, csilingelés, susogás stb.

SZAKÁCSNÉ *(a szakácsné monológja lehet rögtönzéses)* Aztán, mit kezdjek én ezekkel a füvekkel? Asszonyomon már semmi sem segít, olyan nagy a bánata. Na, talán most az egyszer... Talán ez a maréknyi fű felszárítja szépséges arcának könnyeit. Az udvari népek nehezen szaporodnak, nem úgy, mint az én fajtám... Testvéreimnek annyi a porontya, se

szeri, se számuk. A királynénak meg egy sem akar születni. Hm,... megrontotta azt valaki...

Amíg beszél, a játszó testéből formált edényben bugyog, fő az ital. Hangokkal és effektekkel illusztrálják a cselekményt. A Szakácsné ráolvasót mondhat mellé: „Főj, főj csodalé, meg ne tudja senki, asszonyomból, asszonyomból a mérgeket vesd ki!” A gyerekek átrendeződnek főző edényből folyosóvá, a Szakácsné szavai jelzik a helyszínt

Így, no... Viszem is. Szűk folyosó... Csak ki ne locs-sanjon! *(Lehörpint belőle. Gong)*

5. jelenet

Rituális, csendes teaivás, amelyben csak a királyné mozog lassan, bánatosan, a körülötte állók mozdulatlanok (fuvola, sípszó, doromb és egyéb hangok)

SZERECSÉN A királyné, annak rendje és módja szerint teherbe esett, akárcsak a szakácsné, aki szintén ivott az italból. Eljött a várt nap, s a királyné életet adott gyermekének, Babér királyfinak. És megszületett a mi hősünk is: Áfonya, a szakácsné kisfia.

6. jelenet

Udvar, benne élénk mozgás. A tömeg szavaiból tudjuk meg a nap jelentőségét: a királyné életet ad gyermekének. Az udvart babérrel szórják be. A tömegből kiemelkedik a király

KIRÁLY Megszületett!!!

TÖMEG Éljen, éljen. Éljen!!

EGY HANG A szakácsnének is fia született!

MÁSIK HANG A szakácsnének?

TÖMEG Éljen!

Az udvar örömeiben táncot jár: Az ördög útja c. moldvai csángó táncot, vagy mást. Fényváltás

SZERECSÉN Babér királyfi és Áfonya, a szegénylegény, együtt cseperedtek fel, s elválaszthatatlan jó barátok lettek. Mikor már suhanckorban jártak, sok éjszakán át az eget kémlelték, azon pedig a csillagokat. Babér a Göncölszekér szeretett volna lenni, Áfonya pedig a Tejút.

Fényváltás, a két fiú háton fekvé az eget bámulja

7. jelenet

ÁFONYA Hatalmas az égbolt!

BABÉR Mi meg parányi porszemek vagyunk.

ÁFONYA Ha annyira megismerhetnénk a csillagok világát, amennyire a palotát, a várost ismerjük, lelkünkben is gazdagabbak lennénk.

BABÉR Nem úgy van az Áfonya testvér, még a palotát sem ismerjük igazából, nekem nincs is bejárásom az összes terembe.

ÁFONYA Én azt nem hiszem, hisz te a király egyetlen fia vagy.

BABÉR Mégsem az enyém a világ. Van egy titkom: egy lány hangja. Már rég hallom a dallamát, mindig egy bizonyos dallamot, egy bizonyos irányból. De oda nem szabad bemennem, apám megtiltotta. Rég csalogat ez a hang.

ÁFONYA Egy lány hangja? Most induljunk, Babér királyfi, kettőnk előtt nem lehetnek se falak se kapuk.

Az út, mely a palota termein keresztül visz, a játsszók által nyer alakot. A két fiú szobák, konyhák, pincék mellett halad el. Szuszogás, horkolás, egyéb hangok. Folyamatos átalakulás ez, miközben egyre tisztábban, eleinte csak dallamként, majd szöveggel halljuk a Kira Kiralina dallamot. Ez is rögtönzött

BABÉR Hallod? Hallod ezt?

ÁFONYA Gyönyörű szép. Nyisd ki az ajtaját!

Belépnek. Sötét, csak egy fényfolyosó szeli átlósan a teret, egyik végén Babér, a másikon Áfonya áll. Így közvetít Babér a szín mélyéről elátároló, képzeletbeli látványról

Mit látsz, királyfi?

BABÉR Egy csupa aranyból való palotát látok, a napra könnyebb nézni, mint erre. Kertjében ő sétál, szép kerti virágszál, gyengébb a harmatnál...

ÁFONYA Rád vár, amíg sétál.

BABÉR Rám vár Áfonya, érzem azt én is. Ő a szépséges Kiralina királykisasszony, ő az, kedves Áfonyám. A szemem már nem feledheti többé az ő arany lépteit, ha tehetném, karjaimba zárnám egy életre. Nem, több életre! Érte kell mennünk! (Fényváltás)

8. jelenet

SZERECSÉN A két fiút, mint az örvény vitte a hátán hol a szél, hol a gondolat. Kábultak voltak és bódultak. (A gyerekek érintéssel bizalomjátéka. Lassú mozdulatokkal sodorják a két fiút, hátukra veszik stb. Örvény jellege van, a szél süvít, fák gallyai törnek) Aztán elérkeztek Fergeteg Anyjának országába. (A két fiú egymást segítve halad. Ítéletidő van. Kis fény)

BABÉR Áfonya, Áfonya, fényt látok!

A tömegből kiválik egy alak, ő a Fergeteg Anyja

ÁFONYA Öreganyám, mentsen meg ettől az ítéletidőtől. Áfonya a nevem, Babér királyfi barátja vagyok. Nagyon elsodrótunk, merre járhatunk?

FERGETEG ANYJA Nem csoda az, édes fiam, Fergeteg országában vagytok. Én meg magának Fergetegnek vagyok az anyja. Nem fogadhatlak házamba, mert hazajön a fiam, és jéggé fagyaszt benneteket. Menjeteink inkább az én húgomhoz, Tavaszi-szél anyjához.

Közben a mozgás csak enyhül, de nem lankad. Mintha úsznának, a párbeszéd is szakadozott. Többször is kiemelkedik egy-egy fej, majd eltűnik. Ijesztő hangok hallatszanak

BABÉR Tavaszi-szél anyja?

Egy lány alakja rajzolódik ki a tömegből. Tavaszi-szél anyját ugyanaz a lány alakítja, mint a Fergeteg anyját

TAVASZI-SZÉL ANYJA Nocsak, Babér királyfi! Tudom én, miért indultál! Hogy megkeresd Kiralina királykisasszonyt, és feleségül vedd. Jó helyen jársz. Az én fiam segítségével eljuthatsz az ő országába. De el kell rejtselek, mert ha ő emberszagot érez, megöl benneteket. A smaragdszemű aranymadaram majd szárnya alá bújtat. (Csattint hármat a tenyerével, erre a háza falát képező gyerekfal előmozdul. A két fiút „magukba” olvasztják, és hátat fordít az egész fal. Fényváltás)

9. jelenet

SZERECSÉN Nem is telt bele sok idő és lágy szellő-suhogás hallatszott, mely rózsa és rozsmaring illatot hozott magával.

Tavaszi-szél megjelenése varázsütésszerűen történik. Három fuvallat előzi meg, amelyre minden játsszó bemozdul. Csilingelés, és fuvolaszó hallatszik. A Szerecsen leveti csuháját aranyhajat tesz fejére, alatta ezüstgúnya, mez, kezében virágokkal és füvekkel körülfont bot. Besétál a játsszók közé. Utat nyit neki a játsszó tömeg, lassan, ünnepélyesen mozog.

SZERECSÉN mint Tavaszi-szél Édesanyám, más világból való emberszagot érzek!

TAVASZI-SZÉL ANYJA Érezni érezhetsz, fiam, de itt nincs mit keresnie más világból való emberfiának.

SZERECSÉN mint Tavaszi-szél Vacsoráznék, édesanyám...

TAVASZI-SZÉL ANYJA Pihenj le, fiam! Hozok édes öztejet, nyugtassa az izmaid! Itt az ibolyavíz, lágyítsa a hangodat! (Tavaszi-szél végigdől a gyerekekből álló ágyon. Mialatt a Szél az anyjával beszélt Babér elszenderedett, feje lebukik. Áfonya ébren marad, kissé előhajolt testtel figyel.)

TAVASZI-SZÉL ANYJA Édes gyermekem, mondd meg nekem, hol van Kiralina királykisasszony országa, és miképpen vehetné őt valaki feleségül?

TAVASZI-SZÉL Nehéz dolgokat kérdezett, anyám, de elmondhatom.

Fényváltás, sötétben marad a háttér. A Szerecsen előrejön, felveszi csuklyáját

SZERECSEN És a Tavaszi-szél elmesélte miként lehet megtenni ezt az utat. Amíg Babér aludt, Áfonya csendben figyelt, és mindent megjegyzett.

A félhomályban nem látni már Tavaszi-szél alakját, csak annyit, hogy a játszóknak finom kézmozdulatokkal betakargatják, az anyja dúdolót énekel hozzá. Pl. a Lülübe, lülübe, likas tekenőbe című moldvai csángó altatót

Reggel, amikor Babér a Szél anyját kérdezte, az asszony neki semmit sem mesélt el. Így indultak tovább, olyan hosszú ideig mentek, mint nyárban a nap, alkonyat felé pedig megpillantottak egy nagy, égő katlanból való patakot, mely az ég tetejéig dobálta fel a köveket. *(Fényváltás)*

10. jelenet

A gyerekek körben állnak, ütemes mozdulatokkal, kézmozdulatokkal a fortyogó katlant játsszák. A patak lehet vörös lepel, amit kigurítanak, feldobnak stb. Ez játéklehetőség a továbbiakban a tüzes lóval való felemelkedésre is. Áfonya és Babér ebbe a mozgó térbe érkezik meg. A hangaláfestés félelmet és borzadályt kelt

BABÉR A pokol torkához érkeztünk volna, Áfonya? Innen már csak a halál vár ránk...

ÁFONYA Egyet se búsulj, csak tedd azt, amit én: ebbe az égő katlan-erdőbe most mi azonnal bemegyünk. *(Fényváltás)*

SZERECSEN Babér felbátorodott. Az erdő közepére érve megpillantották a gonosz tündérek csitkóját. Olyanok voltak ezek a csitkók, amint azt a Tavaszi-szél leírta. Mindketten felültek lovagolni, és amikor háromszor egymásután megsarkantyúzták őket, tizenkét tüzes ló által húzott kocsivá változtak. Ezzel aztán egy szempillantás alatt felszálltak a szélvész magasáig, és Kira királykisasszony palotájának kertjébe ereszkedtek le. A kocsi ismét tuskóvá változott, és ők ott maradtak egy zafirkóból épült palota kertjében, amely tele volt ciprusfákkal.

A jelenet ismét pantomimszerű, a csitkó-(csitkó)lovaglás olyan, akár a rodeó-játék. Ahogy közelednek a palota felé, az ismert dallam: Kira, Kiralina mind erősebben hallatszik. A játszóknak feladata, hogy ezt az utat illusztrálják. Kendők segíthetnek és hangeffektek. A palota lugasában üldögél Kira, udvarhölgyei mellett.

Babér és Kira első találkozása olyan, mint egy Rómeó és Júlia jelenetből való kép – hang nélkül. A másik világ érzékeltetésére könnyedebb és szab-

dabb, majdnem táncszerű mozgás ajánlott. A fény és a zenei hangok segítsenek az atmoszféra megteremtésében (arany-, vagy szórt fény, madárhangok)!

A szerelmesek találkozása tükörjáték, érintés nélkül, ami örömtáncban teljesedik ki. Szeretet-játék. Áfonya balról, kintről szemléli az eseményeket, aztán hirtelen elrángatja a királyfit a helyszínről

ÁFONYA Menjünk innen! A király minden pillanatban itt teremhet. *(Balra el)*

11. jelenet

SZERECSEN Ettől a szerelmes találkozástól Kiralina olyan súlyos beteg lett, hogy a végórája közeledett. Azt hitte meg is hal, ha nem láthatja többé az idegen királyfit. Tudta, hogy apja senki másra nem adja, csak a Fehér király fiához, de azt ő nem szerette, ezek után már nem is szerethette. Királyi apja már mindent kipróbált. Mindenféle tudósok és javasasszonyok jártak nála, hogy a bajnak orvoslását kitálálják, de mindhiába. Aztán egy éjszaka a király egy szerecsennel álmodott. *(A mesélő fejére emeli csuklyáját, és besétál a játéktérbe. Királyi hálószoba-hangok és fény. A szerecsen hangja kissé titokzatos. A királyt nem látjuk, az egész jelenet sötét alakos, csupán a szerecsent követi egy kis fény.)*

– Felsőes királyom, ha Felsőged azt akarja, hogy a lánya meggyógyuljon, kerítse meg azt a szarvast, amely úgy énekel, mint a madár, és hozassa a palotájába csak három napra! Meglátja, helyrejön a leánya. *(Szerecsen ki, fényváltás)*

Babér és Áfonya szarvas-bábbal kezükben

ÁFONYA Babér, te most szarvas leszel. És én most téged, mint szarvast, bérbe adlak ezer aranyért a királynak, így már biztonságosan együtt lehetsz kedveseddel, nem fog elüldözni az apja, de három nap múlva érted jövök.

BABÉR Ég veled, amíg én szarvas képében a kedvesemet vigasztalom. Aztán ne feledkezz meg rólam!

12. jelenet

SZERECSEN A királyfi mihelyt szarvas képében Kiralina szobájába jutott, énekelni kezdett egy szerelmes éneket, de olyat, hogy még a fák és a kövek is sírtak belé. Kiralina királykisasszony nyugodtan elaludt és már nem volt bánatos. Babér pedig kijött a szarvas bőréből és homlokon csókolta kedvesét.

13. jelenet

Fényváltás. Kiralina három udvarhölgy körében üldögél. Olyan a párbeszédük, mintha madárcsicsérgést hallanánk

UDVARHÖLGY 1. Én azt sose hiszem! Két éjszaka, egymás után...

UDVARHÖLGY 2. Pedig a kártya is azt mutatja. Egy deli királyfiút.

KIRALINA És nem Fehér király fia volt az! Tudom!... éreztem a csókján.

UDVARHÖLGY 3. *(félre)* Hát ha én azt megleshetném...

UDVARHÖLGY 1. Hallgass, te huncut! *(Kuncogás)*

UDVARHÖLGY 2. Nem rossz az. Úrnőnk, hallottam én a nagyanyámtól, aki igazi jósasszony volt, hogy álmainkban a férjeink madár- vagy állathangja szól. Meg kellene ragadni őt...

UDVARHÖLGY 3. A tollánál,... Aztán lehúzni a szarvasbőrét. *(Kuncogás)*

KIRALINA Kedveskéim, ma éjjel én ébren maradok, aztán lesz, ami lesz. Enyém lesz, ha meghalok is...

Fényváltás, zene hangjai

SZERECSÉN És eljött az utolsó éjszaka...

14. jelenet

Babér szarvas képében Kiralina előtt hever és népdalt dúdol, énekel, amíg a királylány „elalszik”. Ekkor leveszi szarvas maszkját, félreteszi a bábót, és megcsókolja Kirát

KIRALINA Hát te vagy az? Most már mindörökké az enyém leszel, és nem menekülhetsz többé.

SZERECSÉN Turbékoltak ketten mint a galambok, míg csak virradni nem kezdett. Akkor Babér visszabújt a szarvasbőrbe, mert jött utána a szakácsné fia, Áfonya, úgy, ahogy megegyeztek, hogy megszöktessek a királylányt. Áfonya kivezette a szarvast a városból, hátán Kirával. Ott pedig háromszor a sügyére vágott, és az nyomban tizenkét tüzes ló által húzott kocsivá változott. Aztán egyik kezével megfogta Kiralinát, a másikkal pedig Babért, felugrottak a hintóra és eltűntek.

A pantomim Babér és Áfonya legelső útjára hasonlít, a gyerektömeg ebben az esetben hármukat sodorja különböző bizalomjáték technikákkal. Változó hang- és fényeffektek kísérik a játékot

Olyan hosszú ideig mentek, mint nyárban a nap, s ha a mese nem mondaná, magatok is kitalálnátok; kijutottak a másik világra, és Babér országába értek. Otthon, Babér királyi apjának udvarában, három nap és három éjjelre szóló menyegzőt ültek. Egy napon Kiralina vékony selyemkelméket vásárolt, s mihelyt magára öltötte, olyan nehéz betegségbe esett, hogy már a halál árnyékába járt. Amint Áfonya tudomást szerzett Kira betegségéről, eszébe jutottak Tavasziszlé utolsó, titoktartással sújtott szavai: a gyógyír, Gerlice könnye!

15. jelenet

Félhomály, Áfonya szalad (kezében üvegcsé) a szobákon, folyosókon át, melyek folyamatosan alakulnak a játszók mozgása szerint. A királyné szobája előtt mozdulatlanul válik a kép: a háttérben Kira fekszik, hozzá megy be egy képzeletbeli ajtón Áfonya. Gong. „A karok” boltívei közt két szolga feje leselkedik, összesúgnak. Gyors mozgás, felkavarodik a tömeg, átalakulnak a királyi trónteremmé, amely a kezdő képből ismert. Babér trónusán ül, éjszakai fény. Doromb és sípszó

SZOLGA I. Királyuram, megbocsáss...

SZOLGA II. Jelenteni valónk van. Áfonya...

BABÉR Meg ne rágalmazd igaz társamat és hű barátomat, te szolga!

SZOLGA I. Fejemet vedd, ha nem igaz felség!

BABÉR Úgy is lesz, ha nem igazat beszélsz!

SZOLGA I. Saját szememmel láttam...

SZOLGA II. Szemünkkel láttuk. A valót.

BABÉR Beszélj!

SZOLGA I. *(levegő után kapkodva)* Ma éjjelkor Áfonya belopózott a mi beteg királynénk szobájába.

BABÉR Nem...

SZOLGA II. És ott... biztosan csókkal illette őt, mert szegény Kiralinánk, talán nem sokáig...

BABÉR Elhallgass! Mikor volt?

SZOLGA I. Az elébb.

BABÉR Mi volt nála?

SZOLGA II. Szép kupában valami bor lehetett.

BABÉR Elég! *(El. Szolgák utána)*

SZERECSÉN Babér király ennek hallatára nehéz hangra lobbant. És kiadta parancsba hű barátja, Áfonya lefejezését.

16. jelenet

Kék fény, Áfonyát összefogott kézzel, két szolga kíséri Babér király trónusa előtt

ÁFONYA Sokáig éltessen az Isten, Babér, királyom! Az irántad való barátságomra kérlek, hívd össze országod minden bojárjait, mert nagy mondandóm van. Aztán parancsolhatsz, hogy vágják le a fejem.

BABÉR *(Csendben van. Nem néz Áfonyára)* Szolgák! Iderendelem országom bojárjait, halljuk, mit akar ez! Kiralina királynét is ideparancsolom!

17. jelenet

Trónterem, teljes fény. Áfonya, középen, a játéktér legmagasabb pontján áll. Az udvar népe és a bojárrok néma csendben a tér baloldalán állnak. Áfonya

középen, a királyi pár jobbra, megvilágítva. Áfonyán föntről, henger alakú fény. Az Áfonya történetének cselekményét bábjátékkal három-négy játészó mutatja be, a tér bal elején

BABÉR Mondd el, te istentelen, amit el akarsz mondani!

ÁFONYA Volt egyszer egy királyfi, aki beleszeretett egy másik világból való királylányba. És mivel nem tudott nála nélkül élni, elindult az ő hű barátjával, hogy a lányt megtalálja. Elérkeztek Fergeteg anyjához, aki tovább küldte őket a Tavaszi-szél anyjához. Az megígérte nekik, hogy megkérdezi fiát, a Szelet. A Szél ezeket mondotta: Kiralina királykisasszony országa tíz esztendei járóföldre van tőlünk, de ezt egy szempillantás alatt megteheti az, aki elmegy a Fekete erdőbe, oda a kátránypatak mellé, amely az égig hánnya fel a követ és a tüzet. Aztán megtalálja a gonosz tündérek csitkóját, ezt megnyergelve átjuthat a patakon. Amikor Kira országába ér, a csitkóból egy aranyszarvast kell készítenie, hogy abba belebújék. Csak így juthat be a királylány szobájába, hogy megszöktesse. Amikor feleségül veszi, a Fehér király egy kereskedőt küld oda selyemkelmékkel. Ha azokat nem tudja valaki Gerlice könnyével megáztatni mihelyt magára veszi, – három nap múlva meg fog halni. Ezeket mondotta a Szél az anyjának. Hallod, királyom?

BABÉR Igen. De nekem nem mondta.

ÁFONYA Mert még azt is mondta, hogy aki ezt hallja és valaha valakinek elmondja, – hallod, királyom? – az tetőtől-talpig kővé válik. És másnap a Szél anyja – attól tartva, hogy ő is kővé dermed, nem számolt be a királyfinak a fia meséjéről. De a királyfi hűséges barátja nem aludt azon az éjen, és az aranymadár szárnya alól mindent hallott. Hallod, királyom? Így aztán anélkül, hogy a királyfinak elmondta volna ezt a titkát, elment vele együtt a Fekete erdőbe, megnyergelte a csitkót, és átvitte a patakon. Hallgott. Hiszen ha elmondta volna a titkot, azon nyomban kővé változott volna.

Gong. Áfonya térdig kővé válik. A bojárok rémülten mozgolódnak. A királyi pár arcán döbbenet, Kiralina fölsikít

Amikor elérték Kira palotáját, a hűséges barát háromszor rácsapott a csitkóra, az pedig – ahogy kell – aranyszarvassá változott, s ő ebbe bújította bele a királyfit, aki ezzel a csellel tudta megszöktesni a szerelmét.

Gong. Áfonya derékig kővé vált. A királyné hangos zokogásba tört ki

BABÉR Hagyd abba, barátom! Bocsánatodat kérem...
Hagyd abba!

ÁFONYA *(közbevág)* ...A király és Kiralina esküvője után, a királyné selyemkelmét vett, és betegségbe esett, ahogyan azt a Tavaszi-szél előre megmondta. A hű barát ezért bement éjjélkor az alvó királynéhez, megöntözte annak ruháját Gerlice könnyével, és így – megmentette őt a haláltól.

Áfonya egészen kővé dermed. A fény egy pillanatra kialszik. Kiralina Babér király karjába ájul

18. jelenet

SZERECSÉN *(előlép, leveszi fejéről csuklyáját)* Hát, így volt. Azóta ott áll Babér király és Kiralina királyné hálósobájában a hű barát kőszobra. A király levétette az összes régi bölcsét ábrázoló vén követ a palotából, összegyűjtette őket az országából és bezárta a palota egy rejtette zugába. Így akart adózni hű barátja emlékének. Dühében és bánatában még szolgálait is bezáratta a kőszobrok mellé, mert nem tudta megemésztetni barátja halálát. Élete végéig büntudata volt, és halála órájában sem értette meg, miért áldozta fel magát Áfonya.

19. jelenet

Áfonya szobra előtt egy kisgyerek guggol és énekelget. Falovacska van nála. Egy ismert dallamot énekel. A gyerek feláll, a szoborra néz. Hátat fordít neki, elindul. A szobor bólint egyet. A gyerek, mint ha megérezné, furcsán visszanéz. Mégsem? El.

A boszorkány hajaszála

Italo Calvino: A gróf szakála című meséje nyomán²

Rácz Attila első éves dramaturgia szakos hallgató, több éves alternatív színházi gyakorlattal. Bábos technikát igénylő szobaszínházi játéka kamasz vagy felnőtt szereplőkkel, de – különösen ha a bábjelenségekre gondolunk – vegyes korosztályú csoporttal is megvalósítható. A dramatizált változat készítésekor jelentős időkezelési problémákkal kellett megküzdnie, s több érvényes forgatókönyvi változattal is elkészült a félév végére. A közreadott formával volt leginkább elégedett.

*Az általa kiválasztott történet feldolgozása és munkája megvitatása során többen szembesültünk az-
al, hogy míg a magyar néphit boszorkányairól csak-csak tudunk valamit, Itália boszorkányairól nemigen van információnk, pedig a színpadi megvalósításhoz, a munkát megalapozó „rendezői látomáshoz” szükségünk lenne erre. A III. éves dramaturgok közül az olasz-angol szakot is végzett Török Tamara volt segítségünkre, aki itáliai könyvtárakban utána eredt a problémának. Filozófusválogatásainak eredményéből, a hagyományismereti félév zárásához készített hosszabb dolgozatából való az alábbi részlet:*

„...Az olasz boszorkányság hagyományai a középkorra, sőt a római, sőt az etruszk időkre nyúlnak vissza, és a hozzá kapcsolódó rítus egy – a kereszténység árnyékában életben maradt – pogány rítus. Bizonyos elemeket átvett a kereszténységből, mint ahogy a keresztény szertartásokban is felfedezhetők voltak a nyomai. Generációról generációra örökölték a boszorkányságot, de igyekeztek minden elemét nagyon nagy titokban tartani, mert annyira féltek a papoktól. A boszorkányság az olasz vidékeken egészen a XX. századig létezett és virágzott, de például a lombardiai parasztok mai babonái közül is sok származik a boszorkány-hitből. A boszorkányok vacsoráján a ‘főfogás’: lisztből, sóból és mézből készült, hold-alakú torta. Fontos a *szentjánosbogár*: pohár alá tették, és a fényéből olvasták ki a válaszokat a kérdéseikre. Minden, ami a föld alatt van (a búzaszem, a férgek) – mint még felszínre nem került titkok tudói –, mind nagyon értékes volt a boszorkányok számára. A hagyomány szerint a pásztor is ezért temeti el a sípját három napra a föld alá. A kihúnyt fények, a mezítelenség és az orgia mind a földbe eltemetett test szimbólumai, az elvetett mag pedig a halál utáni újjászületésé.

A boszorkányságot a hívei ‘régi vallás’-nak nevezik, amelyben Diana a főistennő, lánya, Aradia (Herodius) pedig egyfajta (női) Messiás. *A boszorkányok evangéliumában* legendákat találunk arról is, hogy hogyan született Aradia, hogyan jött le az emberek közé, hogyan alapította meg a boszorkányok vallását, és hogyan tért vissza az égbe. Ezen kívül vannak még a könyvben Dianához és Aradiához szóló könyörgések és ráolvasások, a lyukas kő, a ruta és a verbéna varázseréjével kapcsolatos hiedelmek és mondókák – ezeket énekelték a boszorkányok az összejöveteleiken. (Az összejöveteleket Milánó és Firenze környékén ‘angyaltánc’-nak hívták.)...”

Szereplők

Masino, később a falu hőse, ifjú katona
(ejtsd: Mazino)

Anya

Apa

Gazda

Plébános

Kocsmáros

Erdész

Gróf

Falusiak és katonák,

valamint: tyúkok és árnyékok

Nyitányzene

I. Előjáték

MESÉLŐ A történet, amit most elmesélek, olyan faluban játszódik, ahol a házak egy igen magas dombra épültek. A domb aljában sűrű erdő van, onnét hozták a rőzsét. Nagy bátorság kell az erdőbe bemenni, de bizony – errefelé – ez nemigen terem. Így hát ebben a faluban a tűzrevaló is jóformán csak egy kis szalma, ami bizony gyér lánggal ég. Innen kapta nevét a falu: úgy hívják: „Gyérszalma”. Bizony mondom nektek, alig van ennél a falunál különösebb helye a világnak.

TYÚKOK (bábok, fenekükön – a domboldalon való tojáshoz szükséges – kis zsákocskákkal)

Kotta – kotta – kot – kot – kot!...

Így járni, így járni, nem szününk meg kárálni.

² Olasz népmesék, Magyar Helikon, 1961. Fordította: Telegdi Polgár István

Nézd, mi van itt! Halld, mi van itt: zsákba tojunk,
nem a földre,
hogy a tojás domboldalon ne guruljon az erdőbe.
Kotta – kotta – kot – kot – kot!...
Kotta – kotta – kot – kot – kot!... (El)

MESÉLŐ Gyérszalmában az a szokás járja: Rí a számár – ordít a gazdája!

GAZDA Először is: ezek tyúkok voltak! Másodszor pedig: nem lenne itt semmi probléma, ha a falu hős fia – ki most Afrikában jár a sereggel! – hazajönne. Az idejét sem tudom már, hogy mikor ment el! És azóta nincs hír felőle.

II. Masinoék házában

MESÉLŐ (a képmutogatók stílusában) Íme, Masino, és az anyja, aki a hadjáratok előtt borban fürdeti az ő fiát. (Zene)

ANYA (egy dézsába próbálja belecsalogatni a fiát)
Na, fiam, ez a fürdő fog téged megedzeni. Mártózz csak bele az idei borba, olyan vörös, mint a vér. Bátor leszel és erős. A harcban nem kíméled majd az ellenséget. Büszkék leszünk rád.

MASINO (hosszú hálórúhában áll, a ruha alól kilátszanak meztelen lábai) Nem megyek én, édesanyám! Ez a dézsa löre... pincehideg. Még meg találok hűlni!

ANYA Mit finnyáskodsz!? Legyél bátor! Legyél büszke! Nem mindenki mehet Afrikába. Ott majd meleged leszel, meglásd! Ott aztán jól esne a hűsítő fürdő – erre gondoldj! Na, gyertünk, ugorj bele!

MASINO Nem.

ANYA Masino!

MASINO Nem én.

ANYA Apjuk, szólj rá! Ez a fiú olyan gyáva, mint a nyúl. Így nem mehet el katonának.

APA Ebben a faluban mindenki gyáva. Nemcsak ő. Mellesleg – én sem voltam katona.

ANYA Ti férfiak, ti férfiak! Anyámasszony katonái... Tutyimutyi népség... Csak a szátok jár...

APA Most azonnal fejezd be, vagy véget vetek a mesének! A mindenit már... Miért menne így bele szegény? Hiszen hideg!

ANYA Mi? Ez hideg?

APA No, de várj! (Hátranyúl, és hosszú fogóval magasra emel egy vörös patkót) Izzítottam ezt a patkót, tegyük csak bele hamar! (Ováció) Legyen forró ez a bor, ne olyan, mint a harmat. Vigyázzatok! (Az izzó patkót a dézsába teszi, az sisteregve alámerül) Ettől legalább megkeményedsz fiam, olyan leszel, mint a vas.

Az apa mosolyogva int a fiának, aki kicsit kényszeredetten, de bemászik a dézsába. Masinot megfür-

detik, majd szertartásosan felöltöztetik katonának. A fürdetés és az öltöztetés alatt zene

MESÉLŐ Masino, Masino, hős katonánk, hiányzol nekünk. Vajon merre jársz, vajon mikor érsz haza? Ó, ha csak egy rövid időre is, de hazajönnél! Megmenekülhetnénk a hatalmas bajtól. Mert azon a hatalmas bajon csak te segíthetsz! (A közönséghez) Hogy mi a baj?... (Súgva) Tudjátok meg ti is, milyen fura és titokzatos dolgok esnek Gyérszalmában. Az a hír járja, hogy Micillina, a gonosz boszorkány minden este megdézsmálja a dombalji lapályon legelésző teheneket, meg az ökröket. Ott áll lesben a szomszédos erdőben, és csak fúj egyet: és máris eltűnik egy ökr. (A falusiak érzelmkitörései, tódító hűmmögései kísérik a rémmesét) A napszálltakor őrt álló falubeliek, ha meghallják, mint siheg, suhog a cserjésben a boszorkány, vacogó fogakkal, halálra váltan esnek térdre.

III. Őrségben

GAZDA (gajdolván táncol a tűz körül, időnként megmerevedve)

Micillina, a boszorkány,
a rétről barmot rabolván
sanda szemmel rád mered:
– s úgy maradsz, mint a cövek...
Micillina a boszorkány...

PLÉBÁNOS Elég legyen már, Gazduram! A mindenit! Úgy remegek, mint a kocsonya. Kocsmáros uram meg rakja azt a tüzet, csak rakja, mert menten megdermedek!

KOCSMÁROS Rakom én, Plébános uram, hogyne raknám, de ez a szalma túl gyorsan ég el. Rőzse kéne az erdőből, vagy még inkább egy kis fenyőfa.

GAZDA Vagy egy kis bor a kocsmából. Rögtön nem fáznánk.

KOCSMÁROS Abból komám nem iszol, amíg a számládat ki nem egyenlited.

GAZDA Hm. Az összetartás... az hiányzik e nagy bajban.

PLÉBÁNOS Elég legyen, füleljenek! Nem hallották?(Neszezés, zenei effektek)

KOCSMÁROS Mi volt ez?

PLÉBÁNOS Eljött ma is!

GAZDA Szűz Mária! (Közben sötét lesz, mert a tűz lassan kialszik)

KOCSMÁROS Ha legalább látnánk valamit... De a szalma is elfogyott. Oda a világ! (Teljes sötétség, hörgés, szuszogás)

PLÉBÁNOS Csönd legyen! Fogjuk meg egymás kezét, hogy el ne vesszünk ebben a fene sötétben. Gazduram, nyújtsa a jobbját!

GAZDA Én már odaadtam... Jaj, de kinek?... A nyakamon itt a hideg,... segítsetek! Meghóttam... *(csönd)*

KOCSMÁROS Plébános úr, válaszoljon! Gazduram – oda van. Ne hagyjon itt, Plébános uram, az ördög-gel! Istenem,... a fülemben szuszog... Ne bánts!... Vigyed inkább a barmot, vigyed, mit bánom én, csak engem kímélj! Jaj, a karom, nem akarom! *(Csönd)*

PLÉBÁNOS Asszonyunk, Szűz Mária, Istennek Szent Anyja! Imádkozzál érettünk, bűnösökért, most és halálunk órájában... jujj! *(Csönd)*

MESELŐ Plébános uram, én vagyok az, a Mesélő! *(Csönd)* Mint hallható, a plébános nem válaszol, tisztelt hallgatóság. De ne ijedjete meg nagyon, a banya rendszerint épphogy csak elszenderíti a derék öröket. *(Világosodik)* De alig pirkad az udvarokban, s máris itt látjuk a díszes kompániát, amint a főtéri őrhelyről a meleg kocsmába tér be, hogy testét, lel-két felmelegítse a hordók nedűjével. Mit számít a kontó ilyen kalandok után! Gazduram is ihat bőven, amennyi belefér. Mire átbeszelnék a rémes históriát, újra beesteledne, kész szerencse, hogy a tyúkok mögött az Erdészt látom jönni, kezében a bizonyíték-kal.

TYÚKOK *(fenekükön kis zsákocskákkal)*

Kotta – kotta – kot – kot – kot!...

Így járni, így járni, nem szününk meg kárálni.

Nézd, mi van itt, halld, mi van itt: zsákba tojunk nem a földre,

hogy a tojás domboldalon ne guruljon az erdőbe.

Kotta – kotta – kot – kot – kot!...

Kotta – kotta – kot – kot – kot!...

Kotta kotta... *(Tyúkok el)*

IV. Kocsmában

ERDÉSZ Hallom, megint hogy jártak kendtek. A ro-sseb' ebbe a Micilindába, hogy csak nem nyugszik. Ezt találtam az ágak között! *(Fekete hajcsomót mu-tat)*

GAZDA Hú, a beste hajszála!

ERDÉSZ De nem nyugszom, míg a lába nyomát meg nem találok. Megyek...

PLÉBÁNOS Megtalálni a lába nyomát! Azzal semmire se megyünk.

ERDÉSZ Indulok...

KOCSMÁROS Ne olyan gyorsan, Erdész uram! Igyon inkább valamit!

ERDÉSZ Igazuk lehet, minek mászkáljak, ha itt is le-hetek.

GAZDA Bottal üthetjük a nyomát! A marhák meg csak fogatkoznak. A legelőn is, ahonnan elviszik őket, de az istállóban is, ahol úgy sincs mit enniük.

PLÉBÁNOS Én azt mondom uraim, a Gróf elé kell já-rulnunk. Adjon mellénk katonákat, mert én bizony nem örökösök még egyszer.

ERDÉSZ Abból eddig még csak baj volt, ha hozzánk... meg az asszonyainkhoz... idegen katonák jöttek.

KOCSMÁROS Az már igaz.

GAZDA Masino a mi katonánk! Várjuk meg, míg ha-zaér!

PLÉBÁNOS Meddig várjunk még? Hisz a levelünkre se válaszolt!

GAZDA Mert nem tud írni.

ERDÉSZ ...Lehet, hogy olvasni se tud!

KOCSMÁROS Masino, Masino, Masino... A mai na-pig tartoznak annak a dézsa bornak az árával, amibe akkor fürdették! Plébános uramnak igaza van, ne té-továzzunk! Gazduram, induljunk a Grófhhoz!

GAZDA Most?

KOCSMÁROS Most! Erdész uram, maga addig ör-ködjön itt nagy tisztességgel, nehogy idetaláljon jönni az a fránya Micillina.

ERDÉSZ Felőlem mehetnek, ahova akarnak, én min-denre kész vagyok.

A többiek el, zene, tyúkok jönnek

TYÚKOK Kotta-kotta-...

MESELŐ *(nem engedi hogy a tyúkok elkezdjék, kiza-varja őket)* Hess innen, hess, baromfiak! Még csak az hiányzik, hogy titeket is elraboljanak. Én nem ér-tem, miért nincs rend a világban... *(A Mesélő kö-vetkező szövege alatt egy emelvényen ülő pózba merevülve megjelenik a Gróf, akinek fekete szakál-lát két oldalt fésülik a katonái. Zene)* A Gróf – nem egy nagylelkű ember. Zárkózott és mogorva fickó-nak ismeri az egész környék. Ki nem mozdul a há-zából, folyton-folyvást csak dominózik. Igaz, ha ki-mozdulna, biztosan orra bukna a nagy szakállában, amit – amint látható – négy katonája fésül négy fés-űvel. Láthatjátok, milyen nagy a baj, ha már hozzá fordulnak az öreink.

V. A Grófnál

PLÉBÁNOS Méltóságos gróf úr, bátorkodtunk a színe elé járulni, hogy elmondjuk a mi balsorsunkat. Hogy az állataink az erdőbe mennek, merthogy a Micillina boszorkány elviszi őket...

GAZDA És azért bátorkodtunk idejönni, hogy tanácsot kérjünk méltóságodtól.

KOCSMÁROS És azért is bátorkodtunk idejönni, hogy megkérjük méltóságodat, kegyeskedjék rajtunk segíteni. *(Csönd. A Gróf felvonja szemöldökét)* ...Ha katonai kíséretet kapnánk... újra kihajthatnánk a barmainkat a legelőre.

GRÓF Ha katonákat adok, akkor kapitányt is kell adnom. Ha kapitányt adok: akkor ott van kapitány, itt – nincs kapitány. De ha itt nincs kapitány, akkor kivel dominózom én az este?

PLÉBÁNOS Segítsen Gróf úr, segítsen, az Isten is megáldja!

GAZDA Gróf úr, kerülget minket a boszorkány!

GRÓF Gróf vagyok, és három helyett látok. De ha én nem látok, már pedig nem láttam, elhihetitek: nincsenek boszorkányok. Most pedig hordjátok el magatokat az udvaromból. Katonák! *(Int, erre kiterelik a gazdáékat)*

MESÉLŐ Keserű sors, nem voltál kegyes. Az öröknek muszáj lesz ma is őrségbe vonulniuk. Ám a Plébánost ma az Erdész váltja fel. Isten szolgájának elment a kedve a strázsálástól. De a többieknek talán épp ma éjjel sikerül megcsípnük a bűbájost. Föltéve, ha lesz hozzá elég merszük.

VI. Újra őrségben

ERDÉSZ Ne féljenek kendtek! Ha nem adott a Gróf katonát, hát nem adott, megleszünk mi így is, hármasban. Én úgy feltöltöttem magam bátorsággal, míg oda voltak, hogy akár egyedül is örködhethék. Persze csak elunnam az életem, így hát jobb, hogy itt vannak, de a kámzsás fráter Isten bizony nem hiányzik.

KOCSMÁROS Rakjon a tűzre, Gazduram, nehogy megint kialudjék! Maga meg, Erdész uram, ne hengegjen annyit! Lett volna itt a múlt éjjel, most nem jártatná így a száját.

ERDÉSZ Mondom, hogy én nem félek. Azonkívül: én nem vagyok babonás! Igaza volt a Grófnak: boszorkányok nincsenek. Ha kell, én beledobom még a fekete hajszálát is a tűzbe, ezt, amit az erdőn megtaláltam.

GAZDA *(féloldít félelmében)* Jaj, csak azt ne tegye! Még a végén megidézi vele!

ERDÉSZ Mit ordít itt, úgy rám ijesztett!

KOCSMÁROS Gazduramnak igaza van, ne játsszon a tűzzel!

ERDÉSZ Nem vagyok én pólyás baba, hogy játszadozzam! Na, most figyeljenek! *(A tűzbe dobja a hajcsomót, mire a tűz nagyot lobban, majd kialszik. Sötétség)*

GAZDA Nem megmondtam? Itt a baj!

ERDÉSZ Hányszor mondjam, hogy ne féljenek! A puskám csőre van töltve, Micilinda, ide gyere!

KOCSMÁROS Megörült, rá akar löni? De hisz semmit se lát! Mi lesz, ha minket talál el?

Lassú, kísérteties, ajtócsikorgáshoz hasonló hang

HANG AZ ERDŐ MÉLYÉBŐL Hé, gazemberek, megjöttem!

GAZDA Jézus segíts, megint itt van!

HANG Gyújtsatok már világot! Hogy az ördög vigyen el benneteket!

KOCSMÁROS Az ördögöt hívja, végünk van!

ERDÉSZ Gyújtok én világot, csak győzzed kilesni! *(Puskalövés)*

HANG Azt hittem, hogy hazaértem, de úgy látszik, még mindig a háborúban vagyok! Na, majd adok én nektek!

Csataivöltség, nyüsztés, jajgatás, aztán csönd

MESÉLŐ *(gyertyával jön)* Masino, te vagy az? El se hiszem!

MASINO Én hát. De te ki vagy?

MESÉLŐ Én a mesélő vagyok.

MASINO Tisztelem! *(Észreveszi a többieket, akik szerte hevernek a földön)* Ni, a Gazduram! Mit csinál ott lent? Erdész uram is itt van? Na hát, éjnek évadján a puskájával fenekedik? Kocsmáros uram! Ez aztán a meglepetés!

GAZDURAM Masino, de örülök, hogy látlak!

KOCSMÁROS Hazajöttél Gyérszalmába?

MASINO Egyenesen Afrikából!

KOCSMÁROS Neked elment az eszed, fiam?

MASINO Dehogy ment el, most jött meg! Velem együtt. Aztán miért lövöldöznek itt kendtek, ahelyett, hogy aludnának?

KOCSMÁROS Hosszú ideje nem tudunk mi már aludni.

ERDÉSZ Micilindára vadászunk!

MASINO Milyen Lindára?

GAZDA A boszorkányra, a gonoszra, aki éjjelente elrabolja az ökreinket meg a teheneinket.

MASINO Mit zagyválnak itt össze? Tán Kocsmáros uram vörösborra vette el az eszüket?

GAZDA *(kérőn néz a kocsmárosra)* Nem láttuk mi azt a bort már reggel óta.

ERDÉSZ *(még inkább kérőn néz)* Nem bizony, azóta nem láttuk.

KOCSMÁROS *(nagyot sóhajt)* Jó, nem bánom. Még az egyszer hitelezek. *(Zsákjából kupákat vesz elő és tölt a demizsonból, amit magával hozott)* Ígyunk arra, hogy Masino hazaérkezett! Éljen a megmentőnk!

GAZDA Éljen Masino, a hős! Ígyunk!

ERDÉSZ Ígyunk!

MESÉLŐ Hé, jóemberek!

MASINO Mi van?

MESÉLŐ Az erdei boszorkányról megfélemedztetek?

GAZDA ...Miért baj az, ha mindenről megfélemedzve iszik egy kicsit az ember?

MESÉLŐ Nem keresitek már a lábnyomát?

ERDÉSZ Reménytelen. *(Iszik)*

MESÉLŐ És a fekete hajcsomó a tüskés ágakon?

KOCSMÁROS Ki tudná azt onnét mindig kibogozni?
(Iszik, majd innentől folyamatosan tölt hol az Erdész, hol a Gazda kiürült poharába)

MESÉLŐ Az egyetlen bizonyíték lóg az orrotok előtt!

GAZDA Hagyjál békén minket! Oda lett má' a banya-sörény! *(Iszik)*

MESÉLŐ Oda lesz így a falutok is!

ERDÉSZ Mire rátalálnánk a búvóhelyére, térdig nőne a szakállunk! *(Iszik)*

MESÉLŐ Mit beszél ez?

GAZDA *(énekelget)* ...Sörénye a lónak, szakála a Grófnak!...

MASINO A nemjóját! Igaza van! Mit bámultok így, ti csupaszképűek? Amikor éjfelet üt az óra, elmegyek én azért a boszorkányért és idehozom nektek!

GAZDA Ez a beszéd! Éljen! *(Iszik)*

FALUSIAK Vigyázz magadra, Masino!

MASINO *(önbiztató szövege alatt bábos közjáték zenével, a falusiak ámuló hangjai)* Ne féltsetek! Afrikában láttam olyan kannibálokat, akik ha nem jutottak emberhúshoz, megették a tücsköt! *(Ó!)* A sivatagban láttam egy bolondot: az meg, hogy vizet tudjon kaparni a homokból, tizenkét méterre növesztette a körmét! *(Hooo...)* A tengerben láttam egy halat: annak volt cipője meg papucs, mert az a halak királya akart lenni, mondván, hogy a többi hálnak nincsen se cipője, se papucs! *(Huhh...)* Láttam egy asszonyt, akinek hetven gyereke volt és csak egyetlen fazeka! Láttam olyan embert, aki a feketét szereti, láttam olyat, aki a fehéret! *(Gazda, Erdész, Kocsmáros lassan elszenderülnek)* Láttam olyat is, aki egy mázsát nyom és olyat is, aki kövér meg kerek, mint a pikkely *(horkolás)*,... de ilyen félnék és báva embereket, mint ti itt, Gyérszalmában, még sehol nem láttam. *(Kimegy)*

MESÉLŐ *(nézi az alvókat meg az üres demizsont)* Hát, ezek hárman jól elaludtak. A bor mind elfogyott, csepp se maradt, pedig még a mese végével nem futhat el senki. Az csak most következik. Várjunk egy picit! *(Hosszú várakozás, csak a hortyogás hallatszik)*

GRÓF *(hangja kintről)* Jaj, jajajajaj!

ERDÉSZ *(riadva felébred)* Ki az? Mi van? Hol vagytok?

GRÓF *(hangja még mindig kintről)* Juj, jujujujuj!

GAZDA Ott a puska! Itt a boszorkány! Hol van Masino?

KOCSMÁROS Kifelé! Meneküljünk a Plébánoshoz!

MASINO *(abból az irányból jön, amerre az előbbieki akartak futni, a szakállánál fogva húzza az ordító Grófot)* Itt van a boszorkány! *(Cibálja a szakállt)* Ez meg itt a hajszála, amit Erdész uram olyan szépen begyűjtött! *(Álmélkodás)* Tudtam, hogy közületek nem lehetett senki, hiszen csupasz az állatok! Aztán ott voltak a lábnyomok, amiket a saját szememmel láttam. Azok a nyomok súlyos és nagy cipőktől származnak, ti meg jóformán mezítláb jártok.

FALUSIAK A gróf a boszorkány!?

MASINO Nosza, mit csináljunk vele?

GAZDA Megégetjük! Megnyúzzuk!

ERDÉSZ Kikötjük madárijesztőnek!

KOCSMÁROS Hordóba rakjuk és legurítjuk a szakadékbába!

GAZDA Beletesszük egy zsákba hat kutyával és hat macskával!

GRÓF Kegyelem! Kegyelem!

MASINO Én mást mondok. Vissza fogja adni az állatokat, minden tehenet és ökröt! És ezután... ő takarítja az istállóitokat. És mert annyira szeret az erdőre járni, hát ezentúl, megengedjük, hogy minden éjjel rőzsét szedjen nektek az erdőn!

GRÓF Éljen Masino, az igazságos!

MASINO Most pedig igyunk egy kortyot! De hol a bor? Mindet megittátok, szomjas népség? Hát velem most mi lesz? Kinek van bora?

GAZDA Gyérszalmában? Senkinek.

KOCSMÁROS Igyuk meg a Plébános miseborát!

GAZDA Úgy van!

ERDÉSZ Rajta! Menjünk a Plébánoshoz!

MASINO Menjünk! *(Elindulnak, szembetalálkoznak a Plébánossal)*

MESÉLŐ Ott jön már a szegény Plébános, ott jön. Most ugyan megisszák az ő miseborát is, de legalább annak örülhet, hogy nem kell többé őrséget állnia, Micillina boszorkányra várva! Sietek utánuk, nehogy lemaradjak a mulatságról! *(Zene)*

TYÚKOK *(fenekükön kis zsákocskákkal)*

Kotta – kotta – kot – kot – kot...

Így járni, így járni, nem szününk meg kárálni.

Nézd, mi van itt, halld, mi van itt: zsákba tojunk nem a földre,

hogy a tojás domboldalon ne guruljon az erdőbe.

Kotta – kotta – kot – kot – kot...

Kotta – kotta – kot – kot – kot...

Kotta kotta...

A gonosz tükör

mesevígjáték hét jelenetben – koreai népmese nyomán

Dedinszky Zsófia első éves dramaturgia szakos hallgató. A kis létszámú, jó karikírozó képességű, gyakorlott csoportnak ajánlott játékokat először versben, később prózára szelidítve írta meg. A jelen esetben a könnyebb feladatot jelentő prózai változatot választottuk.

Bár a történet Koreából való, lehetséges, hogy hazai kiskamaszok hazai környezetben játszanák szívesebben. A címen is lehetne gondolkodni. Pontosabb, bár kevésbé izgalmas cím lenne „A titkos tükör”. A távoli helyszín és a távoli kor megtartása finomító és felszabadító távolítást biztosít, a közeli – esetleg lakótelepi – „élet” ábrázolásának lehetősége pedig nekivadult kabaréjelenetre csábíthat. A döntés a csoporton múlik. Dedinszky Zsófi ajánlata a legjobb bohóctréfák stílusát idézi.

Szereplők

Feleség
Férj
Mama
Papa

1. jelenet

Feleség, Férj

FELESÉG (*kedvesen*) Férjecském! Uracsám! Vár a munka! Ideje indulnod!

FÉRJ (*fel sem néz*) Hogy mondod, édesem, nem figyeltem éppen.

A Férj a következőkre egyáltalán nem reagál, csak tesz-vesz magában, így a következő szöveg monológként hangzik el

FELESÉG Neked aztán beszélhet az ember napestig. Annyi csak, mint a falra hányt borsó! Fát is hasogatnának a hátadon, azt se vennéd észre, csak várjon itthon minden este a jó kis pörkölt, meg legyen tiszta ruhád! Hát én nem fogok többet főzni-mosni rád, nem én! Fogadj fel cselédet, vagy mosson rád a szomszédasszony, bánom is én! Sose figyelsz rám, sose kérde, mi bajom. Sírba viszel ezzel a nemtörődomséggel, meglásd! (*Vált*) Kedvesem, hisz olyan szépen megvoltunk mi régen. Tudom, hogy nem mindig vagyok bölcs és csendes, de hű és szerető asszonykád vagyok. Bárcsak úgy néznél rám, mint régen! Vagy emlékszel, milyen jókat beszélgettünk annak idején? Most meg itt hagysz naphosszat a

mamával és a papával. Nem mondhatom, hogy fel-emelő társaság. Ó, rád aztán kár minden szó! Hogy bosszantasz ezzel a hallgatással! (*Csend*) Mindjárt hozzád vágok valamit, arra majd felfigyelsz! Minek is próbállak győzködni nap mint nap? A legtöbb, amit ki tudok csikarni belőled az, hogy (*esetleg a férjjel egyszerre:*) “Hogy mondod édesem, nem figyeltem éppen.” Jó, jó, megyek, elkészítem az elemőzsiádat, tudom, ez a legfontosabb. (*Kimegy*)

2. jelenet

Férj

A Férj – felesége távoztáról meggyőződve – lecsapja az újságot és a ládához rohan, amiből egy díszes kéztükröt vesz elő.

Némajáték: a tükörbe nézve a Férj vicces grimaszokat vág, amiket egyre harsányabb nevetéssel reagál le. A következő szövegrészt tetszés szerinti némajátékok szakíthatják meg

FÉRJ Aki ezt kitalálta! Nahát! Elég egy üveglapot bekenni valamivel, hogy aztán ilyen mókás képek jelenjenek meg rajta! Bizony mondom, bámulatos! Mióta megvásároltam ezt a csodás kis tárgyat, sokkal boldogabban élek. Elég csak reggel belepillantanom pár percre, s már móka, kacagás az egész napom. Ha fintorgok, ő is azt teszi, ha nyelvet öltök, utánoz. Alig bírok elszakadni tőle. Pedig hogy sajnáltam rá azt a rengeteg pénzt! Most látom csak, mennyire megérte. Táthatnák a szájukat az irigyek – ha megmutatnám nekik... De inkább nem büszkélkedek vele, még szemet vetne rá valaki, s megfosztana legdrágább kincsemtől. Akkor inkább rejtse el a láda, s legyen az én titkom örökre. Csak egy valami nem hagy nyugodni: úgy rémlik, ezt a képet láttam már valahol. Eh, balgaság! Talán csak túl közel került hozzám ez a tréfás fickó. Nem emlékszem, hogy valaha ilyen jól éreztem volna magamat. Ő az igazi társ: ő boldoggá tesz engem, amikor csak akarom, s ehhez még udvarolnom sem kell neki. Remek, pompás! (*Aggódva körülnéz*) A feleségemnek sem szabad rájönnie. Tőle igazából nem sajnálnám, de félek, hogy babonaságot sejtene a dolog mögött, megijedne és idecsődítené a szomszédságot, vagy szalajtana a vajákosért! Na jó, egy kicsit attól is tartok, hogy az én kedves, együgyű asszonyom ki se engedné a kezei közül ezt a drága csecsebecsét. (*Ismét a tükörbe feledkezik*) Ez az arcél, ez az ajak: ó be csodás!

A Feleség az utolsó mondat alatt egy elemőzsiás csomaggal belép a szobába, de a Férj nem veszi észre. A Feleség elbújik, s a következő szavakat kihallgatja

FÉRJ *(a tükörhöz)* Kedves, drága kincsem, sajnos, el kell mennem. De hidd el, egész nap rád fogok gondolni, a te vidám kis fintoraidra. Ne szomorkodj, este talán tudok időt keríteni, hogy titokban megint együtt játszhashunk egy kicsit. Egy utolsó grimaszt még, *(grimaszol és nevet)* – és most megyek.

A tükröt visszateszi a ládába, de nem lakatolja le azt, majd elviharzik

3. jelenet

Feleség

FELESÉG *(előbújik rejtekéből, a hallottak hatása alatt, egészen megtörtén)* Miért nem nyílik meg most a föld alattam? Miért kell még tovább élnem, hogy ezt megláttam? A férjemnek, az én egyetlen drágámnak... szeretője van! Az ő képmását becézte, simogatta énhelyettem. Ez hát hidegsége oka! Ó, bár ne kellett volna erre rájönnöm, maradtam volna inkább tudatlanságban, vagy haltam volna meg abban a minutumban! Jaj, most már értek mindent. Hozzá siet reggel, tőle jön meg este, de biztos nem szereti, nem szeretheti, hiszen a szíve nálam van! Vagy mégsem? Jaj, hogy negédeskedett: „Egy utolsó grimaszt, te drága.” Ha be meri tenni ide a lábát az a gyöngytyúk, hát az biztos, hogy kikaparom a szemét, és vak tyúkként távozik! Milyen lehet?... Vajon szebb, mint én? De hisz nyitva a láda! Most – szembe nézhetek vele! *(Vadul kutatni kezd a ládában)* Hol az a kép? Hol az a képed? Félsz? Érzed a vesztet? Megvan! No, hadd lássam! *(Belenéz a tükörbe. Csönd.)* Na, ezt sose hittem volna! Egy ilyen szegényes nő, egy díszrámába rakva! Semmi báj, semmi kellem. *(Újra megnézi)* Még csak nem is különleges! Helyettem ez a kis veréb, hát ez érthetetlen. De nézd csak: mozog a képecske! Beszél. De néma! Mintha lángoló szemekkel engem szidna, s fitymálva engem méregetne. *(Nyelvet nyújt a tükörbeli kép-másra)* Hogy mered? Még neked áll feljebb, te férjrabló! Vitt volna el a tifusz, estél volna bele egy megszegődörbe, te aljas nőszemély! *(Dühösen leteszi a tükröt, sírni kezd)* Ki segít most nekem? Mit kell mostan tenni? *(Patetikusan)* Előttem a döntés: lenni vagy nem lenni? *(Főlordít)* Mama!

4. jelenet

Mama, Feleség

A lánya ordítására – korához képest igyekezve – berohan a szobába

MAMA Mi van, édes lányom?! Tán a hajad tépik? Mi-nek visítasz, mint egy veszekedett vércse? Hát erre neveltelek? Viselkedjél szépen, ahogy egy úrinőhöz illik!

FELESÉG Mama, ne oktasson!

MAMA De hiszen épp azért vagyok az anyád! Majd te is megérted, ha gyermeked lesz. A szülő feladata soha nem ér véget, még akkor sem, ha a gyerek már komoly, férjes asszony. Na, nem mintha nálad komolyságról beszélhetnénk...

FELESÉG Ne kezdje a fejmosást, mama, – tragédia van! Megcsal az én drága uracskám, egyetlenem. Segítsen hát, kérem, most van igazán szükségem magára! Kire számíthatnék, ha nem az anyámra! *(Csönd)*

MAMA *(próbálkozik)* Minden nő életében eljön az az időszak, amikor úgy érzi, már nem elég jó, nem felel meg férjének. Hidd el, én is átéltem ezt a válságot! De nagyon egyszerű a megoldás, járj társaságba, mozogj sokat, hiszen tudod: ép testben ép lélek!

FELESÉG *(a Mama elé dugja a tükröt, a párbeszéd alatt esetleg adogathatják egymásnak)* Maga szerint ez egy értékrendi válság? Mert szerintem inkább ez egy utolsó kis cccc... cafka.

MAMA Édes lányom, *(elveszi a tükröt)* – ez egy szikadt öregasszony!

FELESÉG Ugye, mama? Rémes! És ez a nő a riválisom!

MAMA Nem tudom elhinni. Sületlenségeket beszélsz. Biztos valami régi ismerőse, vagy fogadott... mamája.

FELESÉG Csókolta, dicsérte, arcélét csodálta!

MAMA Biztos csak a pénzéért van vele, – de mocskos ez a világ, édes istenem!

FELESÉG Mama! Fékezze a nyelvét, az én férjem nem olyan. Biztos kényszerből, becsületből... De jaj, akkor miért kacagott olyan boldogan vele?

MAMA Ez a ráncos szipirtyó!

FELESÉG Azért ne túlozzunk, sajnos, nem is olyan öreg.

MAMA Ez? Van vagy hetven éves! Rongyokban jár, harákol és nehezen szedi a levegőt.

FELESÉG Mama! Nem tud megvigasztalni. Az életben biztos szebb, hisz érte hanyagol el, vele érzi jól magát, nem velem.

MAMA Vak lehet, vagy hülye akkor, a te urad, édes lányom! De hopp! – kitaláltam valamit!

FELESÉG Mondja, ne kíméljen! Lépjek-e vagy tűrjek némán, s gyötörjön a szégyen?

MAMA Állítsd választás elé: te – vagy az a némbér!

FELESÉG *(gúnyosan)* Nagyszerű terv, édes mama. *(Hisztisen)* Majd bolond lesz mellettem dönteni. Hisz én veszekszem vele reggel, én matatok a ládá-

jában, engem lát piszkos itthoni ruhában. Ostoba lenne, ha velem maradna egy ilyen kérdés után! Inkább hallgatók. Szenvedek némán. Vagy megbeszéltem ezt vele, higgadtan, bölcsen. Semmi értelme lerohanni, abból csak baj származhat.

MAMA Ettől félsz hát, lányom? Mondd: meg szokott ütni? Üsd vissza a sodrófával, vagy ha nem megy, szólj apádnak! Megvédünk mi, édes lelkem.

FELESÉG Féltreértett, mama, szó sincs ilyesmiről...

MAMA Ne védekezz, nem a tiéd a szégyen, hanem azé a vademberé! Na, szólok apádnak. Ez nem maradhat így!

FELESÉG Hallgasson mama, ne gyötörjön a sületlenségeivel!

MAMA Súlyosabb a baj, mint hittem! Milyen vadul véded! Súlyos... No, de erre van a szülő: hogy segítsen, ha tud. Nem fogom tétlenül végignézni, hogyan teszi tönkre a lányomat ez a... az a... *(felordít)* Papa, papa!

5. jelenet

Papa, Mama, Feleség

PAPA *(bejön)* Mi van már? Egy perc nyugta sem lehet az embernek? Már azt hittem, disznóölés van, de látom, hogy megint csak a feleségem. Fellármázza az egész házat!

MAMA Fogja be a száját, maga háklis vénember! Ezt nézze! *(Odatartja Papa elé a tükroét)* Ilyen szeretőt tart a maga imádott veje! Egy ilyen emberhez kényszerítette a lányát maga, egy ilyennel iszogat maga! És még veri is! *(Az öreg csodálkozására)* Nem maga! Csak a... *(vált)* Csináljon már valamit, elvégre maga a férfi a háznál! Most legyen nagy leány, ne amikor velem pöröl!

PAPA Mi van? Ki ez? Megörült a feleségem? Hisz ez egy rút öregember, ráncos, beesett arcú, ősz szakállú!

MAMA *(visszaveszi a tükroét, belenéz)* Megbolondult az én férjem! A vak is látja, hogy ez egy fehérszemély! Nem éppen fiatal, az már igaz, de asszony ez, nem férfi! Hogy lenne a vejünk szeretője egy öregember, ezt mondja meg! Jaj, egy félkolompossal vert meg a Jóisten!

PAPA Látom, amit látok!

MAMA Hát még ellenkezik? Lenne csak más férfi is a háznál, akkor látnám magát, amikor a hátam közepét!

PAPA Mit akarsz?

MAMA Hallgasson, és segítsen a lányának! Védje meg őt, ha megpróbálja megütni az a hétpróbás gazember! *(Győzelemittasan)* Elűzzük a galádót, ledobjuk a láncainkat! Jól szóltam?

PAPA *(megfélemlítve)* Minden úgy lesz drágám, ahogy te kívánod. *(Félre)* Jobb a békesség, inkább elhallgatom, hogy én férfiarcot láttam azon a képecskén.

MAMA *(fegyverkezik, tárgyakat készít elő)* Na, ez jó lesz!

FELESÉG Mama, papa! Kérlek! Jobb azért ezt megbeszélni. Nem minthogyha félnék, de hús és vér a férfi. Megesik az ilyen. *(Szírog)* De a szép szótól talán jobb belátásra tér...

MAMA Hát nincs benned egy csöppnyi önértzet sem? Hát ennyire tartod a női nemet? Nem! Nem, édes lányom, bűnhődni kell tetteért! Nincs ezen már mit megbeszélni: íme, itt a bizonyosság a kezünkben. Újra meg újra megteszi veled, ha most nem állsz a sarkadra! Meg fog fizetni ezért, meg ám! Látom már! Azt merte ezt veled, mert ilyen kis mimózávirág vagy!

FELESÉG *(közbevág)* Nem gyáva vagyok, mama, hanem szeretem őt!

Kívülről zörej hallatszik: a Férj váratlanul hazaérkezett. A szobában pánik tör ki: elbújjanak vagy sem? A Feleség mindenesetre visszateszi a tükroét a ládába

MAMA Jön! Álljunk most elé!

PAPA *(már bújik)* Inkább hallgassuk ki, és szerezzünk bizonyosságot!

MAMA *(nem akar bújni)* Magának aztán jól az inába szállt a bátorsága! Nincs már mit bizonygatni, lépünk kell.

FELESÉG *(szintén bújik)* Én se merném még most...

MAMA Meg vagyok én áldva veletek, de legyen! Majd én a szemébe nézek!

6. jelenet

Férj, Papa, Feleség, Mama

A Férj belép a szobába, mikor az utolsó pillanatban a Mama is elbújik. A Férj a ládához megy, felnyitja és előveszi a tükroét, az elbújtakat nem veszi észre

FÉRJ Ó, hála az égnek, hogy még idejében hazaértem, és senki sem fedezett fel téged! Hogy aggódtam! Mindig az a buta a sietség. Azért hagytam nyitva a ládát. Még szerencse, hogy semmi baj nem lett belőle. *(Grimaszol, nevet)* Jaj, de mókás vagy! Egy percre még veled maradok.

PAPA Egek ura! Egy öregembert becéz. Köpni-nyelni sem tudok! Én ilyet még nem láttam, pedig megéltem már sok mindent!

FELESÉG *(szomorúan)* Már nem kételkedhetek...

MAMA Hogy bolondíthatta így el az a vén tyúk?

FÉRJ Még egy ilyen fintort! – jaj, de remek, de jó!

MAMA Elég legyen ebből, ez már tűrhetetlen!

PAPA Én sem bírom tovább ezt az édelgést, fölfordul a gyomrom!

Mindhárman előlépnek rejtekükből

7. jelenet

előbbie

MAMA Csirkefogó!

PAPA Szégyentelen!

MAMA Megcsalod a lányunkat, ezt az illatos tubarózsát, te aljas széltoló! *(Hadonászik a tükörrel)* Ennek teszed a szépet? Ezért rohansz fejvesztve haza?

PAPA Hát jobb ez, szebb ez, mint a mi lányunk? Felelj!

FELESÉG Hogyan tehetted ezt? Nincsen benned jóérzés? Mért nem szóltál róla? De megállj csak, most a sarkamra állok...

PAPA Jól mondd, édes lányom!

MAMA Adj neki!

FELESÉG Csönd legyen! Dönts hát, drága uram: ki maradjon veled. Én – vagy ő?

FÉRJ Nem úgy van az, édes, félreértesz mindent...

MAMA *(a feleséghez)* Ne higgy neki, lódít.

PAPA Taktikázni próbál.

MAMA Hazudik, hazudik, hazudik, hazudik...

FÉRJ *(nem törődik a közbeszólásokkal)* Ez nem a szeretőm képe...

FELESÉG *(hisztérikusan)* Persze, nem a szeretődé, hanem az egyetlen szerelmedé! Nincs mit magyaráznod, menj el, legyél vele! Nem kell többé a képe, nesze, nesze, nesze! *(Valamihez többször hozzávágja és ezzel darabokra töri a tükört)*

FÉRJ Mit tettél! Nem lehet... *(Illesztgeti a szilánkokat)*

FELESÉG *(győztesen)* Még te próbáltad tagadni! A vak is látja, hogy szenvedsz, pedig csak a képét törtem össze!

PAPA Szánalmas!

MAMA Nyámnyila!

FÉRJ Senki nem ért semmit. Figyeljenek ide. Amit tönkretettél, azt úgy hívják: tükör! Ritka, drága jószág, ezért tör le ennyire a pusztulása.

FELESÉG Mert én nem vagyok már ritka, nem vagyok már drága neked.

FÉRJ Épp most magyaráznám...

A Férj a nagyobb nyomaték kedvéért megragadja felesége két vállát és a szemébe néz. Hirtelen elnémul

PAPA Hát ezekkel mi lett?

FÉRJ Hinni alig tudom: a szemedbe nézek, s meglátom – itt! – a tükör adta képet! Ezért fizettem annyit, ezért titkolóztam folyton? Enyém a legnagyobb kincs, ingyen, hiszen a szemedben hordod! Most már nem engedlek, veled leszek, amíg világ a világ! Drága kis feleségem! *(Megöleli)*

MAMA Nem tudom, mi lelte, de úgy tűnik, mi győztünk. Menjünk hát el, papa, ne zavarjuk őket!

PAPA Azt hiszi a balga, hogy lányunk és a képmás egy és ugyanaz! A fene sem érti meg ezeket a fiatalokat. Nem a mi világunk ez már, mama! De üsse kő, éljenek boldogan ezek a bohó gyerekek, amíg meg nem halnak!

VÉGE

Kondorosy Szabolcs

A pap meg a kántor

lengyel népmese alapján

Kondorosy Szabolcs az ELTE dráma-programjának hallgatója. Több éves tanítási gyakorlattal rendelkezik, s némi színjátszó tapasztalattal is. Választása azt mutatja, hogy tud valami megtaníthatatlant is az életről. Késérő mesebohózatát jó mozgású fiúkkal lehetne elsősorban megcsinálni. De maszkok alkalmazásával bármilyen összetételű csoport be tudja mutatni. Mindenképpen tanácsos lesz azonban elkészíteni már kezdéskor a Gazdaasszony azonos nagyságú és legalább megközelítő súlyú bábuváltozatát, hogy igazibb legyen a játék.

Az meg aztán nem lebecsülendő nevelői feladat, hogy a csoport a próbákon – próbák után pedig akár a mindenkori közönséggel együtt – melázzon el az azon, merre tarthat a világ, ha egyszer eljő a „kántorok” ideje...

Szereplők

Gazdaasszony

Pap

Kántorné

Kántor
Legény
Koma
A Koma felesége
A Gazda

1. jelenet

A pap házában

GAZDASSZONY Már mégiscsak sok! Hova lett a disznó? Olyan jó kövérre hízott már! Hogy itt minden áldott nap eltűnik valami! Bizton az ördög költözött a pincébe! Láttam is egy ízben a szemét! Ott villogtatta a sötétben.

PAP (*jön*) Marisa! Hova rendezte el a breviáriumos könyvemet? Ott tartom mindig az asztal sarkán, most meg nincs sehol! Miért nyúl az asztalomhoz, ha tudja, hogy nem szeretem!

GAZDASSZONY Én ugyan nem jártam arra. A könyvének meg éppen hírére se hallottam. Épp hogy nagy bosszankodásban vagyok magam is, mert a disznó is eltűnt reggelre! Szörén-szálán! Égen-földön kerestem, de mintha a föld nyelte volna el. Tegnap a teknő, azelőtt a nagypárna, s így megy ez már hetek óta. Tisztelendő úr! Higye el, hogy az ördög maga viszi el! Hintse meg szenteltvízzel a házat, különben lassan lába kél mindennek s nemsokára csak magunk maradunk a négy fal között.

PAP Ne beszéljen bolondot, Marisa! Az ördög! Mire kellene neki épp a breviárium? Hát a feszület, ami múlt héten tűnt el? Ördög! Ugyan már... Hanem... másként igazad lehet. Az ördög... de nem ám patákkal, kénkö szagával, hanem belebújva valakibe. Valakibe, aki idejár – lopni. De most már utána járok ennek a dolognak. Addig ki se mozdulok a házból, míg valamit ki nem talállok.

2. jelenet

A kántor házában. A pap jön. Legények nagy ládát cipelnek utána

KÁNTORNÉ Isten hozta, tisztelendő uram! Mi járatban? Mit akar ezzel a ménkü nagy ládával?

PAP Elutazom néhány hétre, s ebben van minden vagyonom. A kántor uram nincs idehaza?

KÁNTORNÉ Épp most ment át a szomszédba az uram, hogy a szegény öregről – Isten nyugossza –, mértéket vegyen, mert a sírnak holnapra meg kell lenni. Utána szaladok, hozom mindjárt, tessék leülni. (*El*)

PAP (*kinyitja félig a ládát, amiből a gazdasszony néz ki*) Marisa! Aztán nyitva legyen ám a füle, és ne so-
kat fészkelődjön!

GAZDASSZONY Lehet is egy ilyen kicsi ládában fészkelődni! Hisz moccani se bírok.

PAP Csak legyen türelemmel. Aztán ha meghallja, ki volt a tolvaj, küldessen azonmód utánam.

Kulcscsörgés, a pap lecsapja a ládát, le is lakatolja

KÁNTOR Dicsértessék, tisztelendő úr. Azt mondja az asszony, elutazik. Hogy ilyen hirtelenjében? S mennyi időre? Hogy leszünk meg kegyelmed nélkül?

PAP A magas püspöki hivatalba kell mennem. Soká is elhúzódhat, azért a ládámat áthozattam, hogy jó kezében legyen. A gazdasszonyomat hazaküldtem a falujába, üres a ház. Ebben van mindenem, könyvek, drágaságok. Legyen gondja reá.

KÁNTOR Itt jó helyt lesz, egyet se féljen, csak menjen bátran, ha menni kell.

3. jelenet

Másnap ugyanott

KÁNTORNÉ Mit lábatlankodsz itt még mindig? Már az összes marha a határba ér, te meg itthon piszogsz!

LEGÉNY Azt akarja, hogy üres tarisznyával menjek ki egész napra a mezőre? Vagyis hát... ezzel a darabka kenyérrel? Adjon már valami rávalót!

KÁNTORNÉ Nem tudok mit adni, üres a kamra.

LEGÉNY Hogyne tudna, hisz levágták a pap disznáját!

GAZDASSZONY (*a ládában*) Na, megvagy!

KÁNTORNÉ Ki... ki az?... Hol van? Van itt valaki? Józef! Segíts! Józef!

LEGÉNY Tán az égből szóltak le magának... Elunhatták már a kendtek dolgait.

KÁNTORNÉ Te nekem ne prédikálj. Lódulj a tehenek után, de rögvest! (*Legény el*)

KÁNTOR (*jön*) Már a hajnalt sem állja meg hangos szó nélkül. Megmondtam már elégszer: nincs olyan ok, amiért engem fölverjenek...

KÁNTORNÉ (*suttogva*) Hallgasson már! Tudja, milyen bajban vagyunk? Valaki idebenn bújik...

KÁNTOR Hol?

KÁNTORNÉ Nem tudom, de meghallotta, hogy mi öltük le a pap disznáját!

KÁNTOR Menj ki azonnal, zárd be a kaput, zárd be az ajtót! (*Kántorné ki, kántor végignyitogatja szekrényt, benéz az ágy alá, végül megáll a láda előtt, kifeszíti*) Asszony! Ezt nézd meg! Ki ez?

GAZDASSZONY Hát nem szégyelled magad, te utolsó, te semmiházi, te tolvaj? (*Gazdasszony fel-tápaszkodik*) Vége a gyöngyvetednek, visznek téged mindjárt a tömlöcbe, ott fogsz elrothadni a szalmán, de úgy is lesz az jó... (*Kántor lenyomja a*

ládába, megfojtja. A Gazdaasszony ládából kilátszó része pözba merevedik)

KÁNTORNÉ *(be)* Nem jár az utcán senki, csak a... Mit tettél, te szerencsétlen? Ez a pap a gazdasszonya!... Ha ez kitudódik, végünk... Most mit tegyünk vele?

KÁNTOR Fogd be a szád! Segíts visszatenni a ládába... Így. *(A ládába rakott ennivalóból egy kolbászt vesz elő és a halott szájába dugja, majd bezárja a ládát)*

4. jelenet

A pap háza

PAP *(két legény hozza a ládát, elmennek)* Na, Marisa, meséljen már, mit hallott? *(Szünet)* Alszik kend? *(Megveri a ládát)* Nem értem... *(Kinyitja, meglátja a gazdasszonyt kolbásszal a szájában)* Ej, te szörnyeteg, annyit ettél, hogy megfulladtál. *(Megvilágosodik)* Te voltál hát, aki kievett a kamrából mindent, csak eltagadtad. Most megbüntetett az Isten a falánkság bűnéért! *(Jár-kel)* Most mi legyen? El kell temetni, de titokban, mert még hírbe hozna. Ki hiszi el nekem ezt? Még a szájára vesz a falu. Tudják, hogy sokat veszekedtem vele... Segítség kellene. A kántor!... Csak eltemeti, ha nekiadom azt a gyertyatartót, amit elzárva tartok. Tud hallgatni. Elvégre én tettem meg kántornak.

5. jelenet

A pap kertje hajnalban, hátul árnyékszék

KÁNTOR *(kapatosan jön, cipelve a holttestet)* Ej, de nehéz vagy, látszik, hogy jó konyhán voltál. Nem csoda, hogy nem lopott el senki a kocsma elől. Pedig azt vártam, egész éjjel. *(Elbotlik, elejti a halottat, az elgurul)* Én ugyan nem bajlódom a cipeléseddel tovább. Beleszakadok a temetőig. *(Észreveszi az árnyékszéket)* Nicsak, ez épp jó lesz. Ha valaki bent talál rá, azt hiheti, megütötte a guta. Így a pap is nyugton lehet, nekem se kell tovább cepekednem meg gödröt ásnom. Majd eltemeti akkor a falu. *(Bevonszolja, kijön)* Ennyit megért az a gyertyatartó. *(El)*

PAP *(jön)* Mégiscsak derék ember ez a kántor. Megértette a dolgot. Ígérte, hogy hallgatni fog. És este elvitte. Most már olyan jó ölnyi föld lehet rajta. Jókor, mert már kezdett szaga lenni. Az emberek nézelődtek a házam előtt. Én meg milyen jól aludtam! De a szegény ördögért el is mondok majd egy misét. *(Kinyitja az árnyékszéket, belép)* Szentséges ég! *(Kipenderül, bezárja az ajtót)* Irgalmaz nekem, bűnösnek! Ez visszajár kísérteni! Mit tegyek, mit tegyek? Megkérem a kántort, temesse el a temetőkápolna mellé, és még sokkal mélyebbre temesse! Én meg mindjárt elmondok érte egy misét. Nem is

egyed, hármat! Már nincs másom, oda kell adjam azt az aranyszelencét, amit az unokaöcsémnek ígértem.

6. jelenet

Temető, este

KÁNTOR *(ássa a sírt, mellette a holttest)* Na, még egy félkönyöknyit, aztán az ég megáldjon, megkapod a paplanodat. Illeni fog rád, épp ideje, hogy már elfedjen, mert már virágzani kezdesz. Csak jól szolgált kegyelmed, Marisa énnekem is, odahaza van már a szép gyertyatartó. *(A kántor komája jön, egy birkával a vállán)* Én kimászok innen, maga meg igyekezzék befelé a gödörbe, elég soká hűsölhet itten, azt hiszem.

KOMA Szent Péter kulcsaira, ez maga az ördög! *(Ledobja a birkát, elrohan)*

KÁNTOR Ördög? Hol? *(Magára néz, felnevet)* Tőlem ijedt meg vagy az árnyékától? *(Megnézi a birkát)* Már magam is elhiszem, hogy pártomat fogja a vén patás, né, mit küldött. Hamar hazaviszem, mielőtt észbekap és visszajön. *(A holtat odahúzza a birka mellé)* De maga, Marisa, csak legyen türelemmel, mindjárt jönnek magáért is. *(Felkapja a birkát és elmegy)*

A Koma és a felesége jönnek

FELESÉG Biztos, hogy az ördög volt az? Hátha csak megréfélták!

KOMA Az ördög hát, ki más? Koromfekete volt, hánymta a földet és odakiáltotta nekem: „indulj be ebbe a gödörbe, mert ütött az órád”. Ki maradt volna itt vele beszélgetni? Rohantam, ahogy tudtam. Csak az a birka meglenne! Itt dobtam le valahol. Na, megvagy, nincs semmi baj, hála az égnek. *(A valamit ketten nehezen a koma hátára emelik)* Ej, ez még levágva is hízott azóta, itt a fűvön. Te, asszony, holnap ebből csinálj nekem ebédet.

7. jelenet

A kántor háza

KOMA Édes komám, hogy is magyarázzam, hogy megérted, olyan ördögösség telepedett rám, csak úgy nyomja a mellem, alig kapok szuszt, dolgozni sem bírok... Én belepusztulok, ha te nem segítesz.. De esküdj meg, hogy hallgatni fogsz.

KÁNTOR No, monddaj!

KOMA Halkan, az égre!... Ha hiszed, ha nem: tegnap éjjel, ahogy hozom a hátamon a levágott birkát, elémbé kerekedik az ördög. De egy olyan valódi! Rám ijeszt, és elcseréli a hátamon a birkát. Egy halottat tesz a helyébe. Én nem veszem észre, szuszogok, markolom, s mikor hazaérek, hát látom, hogy a

plébános gazdasszonya... Kiver a víz, ha rá gondolok is. Mindent megadok érte, ha segítesz.

KÁNTOR Mi kellene?

KOMA Temesd el titokban!

KÁNTOR Hát... legyen. Este érte megyek... Te meg menj, és fizetségül kösd át a tehenedet az istállóm-ba.

8. jelenet

Káposztásföld – éjjel

KÁNTOR (*becibálja a holtat, föltámasztja egy kapára, mintha dolgozna, zsákot köt a hátára*) Aztán dolgozzon kend, meg ne álljon a keze. No, nem mondom, ha éhes, ehét egyet, de meg ne lássa senki, mert ez másnak a földje. Hirtelen ember a gazda, ismeri mindenki, nem szereti a dézsmálkodókat. (*El*)

GAZDA (*jön*) Egyszer csak elcsípem azt a gazembert, aki idejár lopni. Sejttem is, ki lehet. De akkor meg nem menti senki! Úgy eldöntetem, hogy elfelejti ezt a földet, mintha sose látta volna. (*Meglátja a holtat „munkában”, karót ragad*) Ejnye, az áldóját, most megkapod, átkozott tolvaja! (*Ráhúz egy nagyot, az*

eldől) Na, most szólj! Ki vagy? Felelj, mert megint kapsz egyet! Hát ez... a plébános gazdasszonya! Mozduljon már meg... vagy szóljon... Hát ennek vége... Ezt agyonütöttem... Jaj, én szerencsétlen, minek is jött maga épp az én földemre, ismeri a természetet, én olyankor nem látok, nem hallok... Visznek mindjárt a börtönbe, ott gebedek meg... jaj... (*Csönd, eszébe jut valami*) Hacsak... el nem tüntetem valahogyan... Ki segítene?... Hm. A kántor! Nekiadom a borjas tehenemet! Térden csúszok előtte, csak megtegye, mindent megkap, csak valahogy elvermelje...

9. jelenet

Temető, éjjel

KÁNTOR (*a gödör felett*) Most már nyugodhatik, sokat szolgált, útjára engedem. Már gazdaggá tett, vagyis tettem én magamat. Látja, most már aztán tényleg nem úgy néz ki, hogy csak úgy ide-oda hurcoljam, hát csak várja itt ki a harsonákat. Nekem azok – nem szólnak.

Kovács Zsuzsanna

Haragszik-e, gazd'uram?

mesejelenet kicsiknek, magyar népmesék motívumaira³

Kovács Zsuzsanna az ELTE BTK drámajátékvezető programjának harmadik-negyedik generációjához tartozó bölcsész. Mesejelenete különösen alsó tagozatosok számára használható nagyszerűen. Bemutatásához nem kell színpad, és nem kell hozzá semmilyen gépi effekt sem. Elég pár furulya, néhány egyszerű kellék, meg egy tágasabb terem. Még külön világítási hatásokat sem igényel a játék. Az utasítások között javasolt „sötét” bonyolult – és felszerelés híján mindig tempóvesztéssel járó – megvalósítása helyett hanghatással, pozitívaváltással is elválaszthatjuk egymástól a jeleneteket. Az a legjobb, ha az egész osztály részt vesz a játékban. Nem szükséges válogatni a gyerekek között, sőt, elküldeni sem kell senkit. De szükséges egy jó ritmusérzékű csoportvezető is, aki tisztában van a rögtönzéses drámajátékok fajtáival és használhatóságával.

Szereplők

János

Gazda

Asszony (a gazda felesége)

1. Fiú (János testvére)

2. Fiú (János testvére)

Kutya

Medve

Valamint: mesteremberek, két gazda, falu népe és egy disznócsorda

HELYSZÍNEK: rét, a gazda portája, a cserjés, az erdő

1. jelenet

A játéktér baloldalán rét (jelezheti pl. egy kockás takaró), hátul két, házat jelölő kapu, kartonpapír-

³ A Székely tündérvilág, székely népmesék és mondák, – meséli Benedek Elek, Bp.1927., 1987. c. kötet, a *Haragszik-e, gazd'uram* c. mese, valamint Illyés Gyula, *Hetvenhét magyar népmese* c. gyűjteményének (Móra, 1963.) Erős János c. meséje nyomán.

ból. Jobb oldalt szintén kapu, ez nagyobb, mint a többi.

A réten ül három fiú, furulyáznak. (Zene: a Magyar népmesék c. rajzfilmsorozat szignálzenéje.) Egyre hangosodó, gyomorkorgásra emlékeztető hang hallatszik. Kezdi elnyomni a zenét. Az egyik fiú abbahagyja a furulyázást

3. FIÚ Hű, kedves bátyáim, be éhes vagyok!

2. FIÚ Nekem is olyan hangosan morgolódik a gyomrom, hogy még az angyalok is hallják az égből!

1. FIÚ Édes öcséim! Én ezt már nem tűrhetem. Szeretnék már egyszer teli gyomorral heverni. Elmegyek hát szerencsét próbálni.

Némajáték következik: A legnagyobb (1.) fiú elindul, a másik kettő a színen marad és tovább furulyázik. (Zene: A juhásznak jól van dolga) A fiú bekopog az első kapun, ott egy kézlegyintéssel elutasítják, ugyanez történik a második háznál is, míg a harmadiknál végre ott a Gazda, befogadják szolgálni

GAZDA Na, én felfogadlak, fiam! Eltartalak esztendőig, ami nálunk kukukkszóig tart. Mi bért kívánsz szolgálatodért?

JÁNOS Én bizony, gazd'uram, más egyebet nem kívánok, csak azt, hogy amelyikünk az esztendő leforgása alatt megharagszik, a másik vágja le annak az orrát.

GAZDA (kezét dörzsölve, hogy ilyen jó üzletet csinált) Nem bánom, fiam, legyen úgy!

A fiú bemegy a „házba”, a színpalack mögé. Cintányér, dobpergés, mindenféle zajok hallatszanak, majd fájdalmas ordítás. A fiú az orrát fogva kirohan a házból, visszatelepszik a pokrócra, feláll a második fiú

2. FIÚ No, csak várjál! Most én megyek el ahhoz a gazdához. De el is hozom az orrát! Meg a tiédet is.

Némajáték. Ugyanez történik vele, mint az előbbivel. Beszegődik a gazdához, megegyeznek. Kézfogás stb. – mint az előbb, azzal a különbséggel, hogy ő rögtön a gazda házához megy. Majd cintányér, dobpergés stb. közepette nagyot ordítva, orrát fogva kirohan, vissza a testvéreihez. Feláll a harmadik, a legkisebb fiú

3. FIÚ (JÁNOS) Már most én megyek el, hátha jobban járok, mint ti.

A gazda őt is felfogadja, újra megszületik az egyezés, a fiú munkába is áll. Közben a másik két fiú furulyázva elhagyja a színpadot

2. jelenet

GAZDA No, János, egyéb dolgod nincs, kihajtod a juhokat, és mire a nap hármát fordul, a cserjét mind kiszeded.

JÁNOS Rendben van, gazd'uram, úgy lesz.

Kihajtja János a juhokat (papírujhok, ruhaszáritó kötélre csipesszel felaggatva). Visszatér az A juhásznak jól van dolga dallama. Lehever a pokrócra, elkezd furulyázni. Közben megéhezik, kinyitja a tarisznyát, egy téglapotyog ki belőle, pont a lábára. A lábát fogva, fájdalomtól ugrálva mondja

JÁNOS Hát nem téglát tett ez a fukar gazda a tarisznyámba szalonna helyett? Na, sebj! Van neki juha elég, amivel az éhemet olthatom.

Levesz két juhott a kötélről, majd „hazatereli” a maradékot. A gazda a kapuban várja

GAZDA No, János, vágdál-e ki sokat?

JÁNOS Igen. Én... kettőt, a legszebbeket!

GAZDA No, jól van. Most feküdj le és aludj!

3. jelenet

Kartonból kivágott nap és hold jelképezi a nappalt és az éjszakát. Megoldhatjuk úgy is, hogy az egyik egy gyerek hasára, a másik a hátára van erősítve. A jelenet után kettőt fordul lassan, jelezve, hogy két újabb nap telt el, közben négy juh eltűnik a kötélről. Ha nem vagyunk biztosak a kép jelentésében, mondhatják is közben: „Kedd, szerda...” (Leszedik vagy kijjebb húzzák a zsinórt. Így már csak egy-két juh marad.) Harmadik nap János újra kimegy a cserjésbe, a gazda utána

4. jelenet

GAZDA (a kapuban) Hej, feleség, én ma már csak megnézem, mit végez ez a gyerek. Hiszen már három napja nem evett semmit. És még csak nem is zúgolódik miatta. Én még ilyet nem láttam. A bátyjai eddigre már rég elvesztették az orrukat!

Odamegy Jánoshoz, aki a földön heverészik és furulyál. Meglátja, hogy a juhokból hiányzik hat, de a cserjéből semmi sincs kivágva. Fölháborodott, széles gesztusok

GAZDA Hát, Jancsi! Mit dolgoztál?

JÁNOS Amit lát, gazd'uram. Csak nem haragszik érte?

GAZDA (bosszúsan, bajszát markolászva) Dehogy haragszom, dehogy haragszom, épp most vagyok a legjobb kedvembe'.

5. jelenet

Távoli harangszó. A gazda a feleségével ünneplő ruhában a ház előtt

GAZDA No, János, mi mostan elmegyünk a templomba. Míg odaleszünk, főzd meg az ételt!

ASSZONY Aztán ki ne felejtse a petrezselymet a fazékból!

JÁNOS Meglesz, meglesz, gazd'uram, ne aggódjanak semmiér'.

A fiú kondért, fakanalat vesz elő, fűtyörészve kavargatja az ételt

JÁNOS Hát, a levessel megvolnék, de petrezselymet ugyan hol talállok?... Teringettét, nye, te, nye! Petrezselyem, jer ide!

Nagyot fűtlyent, balról megjelenik egy „kutya”. A háttérben tus hallatszik, egyre feszültebb dobpergés. János elkezd húzni-vonni az állatot, egy ideig tükkörjátékkal „küzdenek” egymással, végül a kutya elterül a földön (cintányér hangja nyomatékostítja a kimúlást). János leveszi a bundáját, beteszi a kondérba. Jön haza a gazda meg a felesége, az mindjárt a kutyát kezdi szólíttgatni

ASSZONY (fűtlyent) Petrezselyem, nye!

JÁNOS Minek kiabál annyit a ténsasszony, mikor megparancsolta, hogy a Petrezselymet a fazékba tegyem?

Az asszony a fejét fogja s jajgat

GAZDA (öklét rázva) Hej, te ilyen, te olyan... (fogja a saját száját, hogy ne beszéljen)

JÁNOS Talán bizony haragszik, gazd'uram.

GAZDA Haragunni? Ééén?! Dehogy haragszom, dehogy haragszom, sohasem voltam még ilyen virágos kedvembe'. Hanem idefigyelj, János! Míg odavagyunk a vásárba' ne csinálj itthon galibát. Csak dolgozzál szépen, tedd, amit a szomszédok tesznek.

JÁNOS Ne féljen, gazd'uram, úgy lesz.

6. jelenet

Kalapálás, ácsolás zaja hallatszik a „Mekk mester” zenéjére. Mesteremberek jelennek meg a színen, gerendát cipelve, kalapáccsal a kezükben. János közöttük téblábol és figyelő őket. A háttérből hangok: Húzzad, öcsém, járjon a kezéd, napestig se' végzünk ezzel a tetővel! Add a kalapácsot! Szedd azt a zsindelet! Vigyázz, még beszakad alattad! Ideje volt már leszedni ezt a tetőt! – stb. János, mint akinek fejében világosság gyűlt, fejére csap, felkap egy kalapácsot. Sötét. A háttérben felerősödik a zene, örült kopácsolás zaja hallatszik, ami végül elnyomja a zenét, aztán csend lesz. Az A juhásznak jól van dolga dallamára fűtyszó, kivilágosodik a

színpad, János bal oldalt hever, jobbra a gazda áll, idegesen hadonászik egy fűzfavesszővel

7. jelenet

GAZDA Mit csináltál, te akasztófára való, te anyaszmorító, te semmirekellő, te?

JÁNOS Mit csináltam volna? Csak azt, amit a szomszéd...

GAZDA Hogy merészelted leverni az újdont új fedelet a házamról? Én téged...

JÁNOS Tán bizony csak nem haragszik, gazd'uram?

GAZDA (fogja az orrát, elhaló hangon) Dehogy haragszom, dehogy haragszom, sohasem volt még ilyen tulipiros kedvem, világos való életemben.

8. jelenet

Árnyjáték: lepedő kifeszítve, hátulról megvilágítva, mögötte a szereplők széles gesztusokkal játszanak. Az asszony a fejét fogja, a gazda hadonászik, ingerült stb.

GAZDA Jaj, feleség, én ezt már nem tűrhetem! Tönkretesz engem ez a legény, Az én türelmemnek is van határa! Hogyan is állhattam rá ilyen egyezségre?

ASSZONY El kéne valahogy veszejteni!

Összesúgnak, majd nagy elégedetten dörzsölik a kezüket. A gazda előjön

9. jelenet

GAZDA Hallod-e, János. Van nekem egy disznócsordám, meg egy disznópásztorom a nagyerdőben. Miklós bácsinak hívják a pásztort. Vigyél neki egy inget és egy gatyát! Mondjad neki, vegyen fehér inget, meg fehér gatyát, mert már régen nem vett! És hajtások haza a disznókat!

JÁNOS Rendben van, gazd'uram, estére itt leszünk.

János fűtyörészve elindul, vállán az ing és a gatyá. Gazda a kapuban marad és kárörvendve vigyorog

GAZDA (maga elé mormolva) Dehogy leszel itt, még jövő ilyenkorra se leszel itt! Nincs is énnékem disznócsordám, nincsen disznópásztorom se. De te csak keressed! Aztán a nagyerdőn csak széjjeltépnek a vadak egyszer!

A játéktérhátuljáról lassan előre felé jön a „disznócsorda” és a „medve”. A disznók vagy gyerekek, négykézlábra ereszkedve, valamilyen jelképes jelmezben (pl. csíkos hát), vagy a bárányokhoz hasonlóan papírból készült, kötélre fellegetott figurák. A medvét egy gyerek játssza, kifordított, bundás belsejű kabát lehet a jelmeze. János egyszer csak észreveszi őket

10. jelenet

JÁNOS Álljon má' meg, Miklós bá! Hová megyen annyira? Itt a tiszta gatyája! Vegye csak föl...

MEDVE *(jobbra-balra dülöngélve, cammogó mozgással, időnként János felé kap a mancsával)*
Mammammamm!

JÁNOS Ne majd, ne majd, hanem most rögtön vegye fel! Itt az ing is. Na! Húzza föl! Ezt parancsolta a gazda.

A medve csak cammog ide-oda, János megfogja

JÁNOS Miklós bá,... Figyeljen má'! Itt az ing, meg a gatyá. Vegye fel, aztán hajtsuk a disznókat!

MEDVE Mammammaa!

JÁNOS Mindig csak ma, mindig csak ma! Most. Rögtön!

János elkapja a medvét, két pofont ad neki, felöltözteti, indulnak. János fogja a medve fülét, húzza, tereli a disznókat. A gazda a kapuja előtt áll és jajveszékel

GAZDA *(bekiabál a feleségének)* Jaj, szerelmes istenem! Jön megint a János, hoz egy csomó disznót!... Meg egy medvét is a tetejibe!

JÁNOS *(messziről kiabálva)* Ej, gazd'uram, ez a Miklós bá nem ér egy fabatkát se'! Feladtam rá a fehér inget, a fehér gatyát, s mégsem akart jönni. De enni nagyon jól eszik, a kenyérnek a felét megette. Ennek ne adjon semmi bért, nem érdemli meg! *(Mire befejezi, odaér a gazda elé)*

GAZDA Jól van, János fiam. Nem adok neki egy krajcárt sem. Nem életre való ember!

JÁNOS De hová rekeszük a disznókat?

GAZDA A csűrbe rekeszd be, Miklós bát meg a disznóólba.

János a disznókkal, medvével ki. Gazda magában morgolódik

GAZDA Csak tudnám, mit teszek ezzel a sok vaddisznóval. Legjobb lenne ezt a bolond legényt is közéjük rekeszteni...

11. jelenet

ASSZONY Hallja-e, kend, bizony-bizony kell valamit csinálnunk ezzel a gyerekekkel, mert ha nem, mindenkiből kiforgat bennünket, vagy végül még oda-

vész az orra hegye kendnek. Tudja mit? Reggel fölülök a körtefára, kukukkolok, mint egy kukukk, kend pedig hívja bé azt a bolondot, s mondja neki, hogy kitelt az esztendő, eriggyen isten hírvél. Még meg is fizetjük ezért a jó szolgálatáért, csak menjen.

12. jelenet

Hátul középen létra, rajta fa koronája kartonból, a létra tetején ül az asszony, és hangosan kukukkol

GAZDA Hallod-e, legény, megszólalt a kukukk, most már mehatsz isten hírvél. Nesze, egy véka pénz, eriggy békességben!

JÁNOS Biz' én el is megyek, gazd'uram, csak még előbb meg szeretném nézni a kukukkot, mert ilyen madarat sohasem láttam.

Úgy tesz, mintha erősen rázná a létrát, az asszony közben leugrik, s amikor a létra előtt függőlegesen kifeszített lepedő takarásában „földet ér”, elkezd hangosan jajgatni

GAZDA No te ilyen-olyan gazember! A bárányimat megetted, a jó kutyámat megfőzted, a házamról a zsindelet leverted, vadakkal az ólomat megtöltötted. Most még a feleségem lábát is kitörted? Eltakarodj az én életemből!

JÁNOS Hej, talán bizony csak nem haragszik, gazd'uram?

GAZDA Hogyne haragunnám, te istentelen, te!

JÁNOS No hát akkor adja csak ide az orrát, hadd vágom le!

A gazda térdre esik, úgy könyörög, de a fiú hajthatatlan, egy jó nagy bicskával „lenyisszantja” az orrát

JÁNOS No most, ha azt akarja, hogy elmenjek, adja ide a két bátyám orrahegyét is!

Játéktér bal oldalán megjelenik a két fiú bekötött orral, furulyáznak. János nagy vígan megy hazafelé, kezében a pénz és két nagy papírorr. A játéktér jobb oldalán a gazda áll, orrát fogva, mellette a felesége bottal, bicegve. A játéktér hátulján tűnnek fel páran a „faluból”, ujjal mutogatnak. János köszönti testvéreit, orrukat visszaadja, azok letépi a kendőt magukról, orrukat tapogatják, majd együtt furulyáznak (A juhásznak jól van dolga).

A Fényes Sólyom tolla

mesejáték A Fényes Sólyom tolla című orosz mese alapján⁴

Nagy Anita az ELTE BTK drámaprogramjának első végzett hallgatói közé tartozik.

Itt olvasható munkája az egyetem dramaturgiai alapismeretek című féléves tárgyához tartozó vizsga írásbeli része. Kisebbség is, nagyobbak is megpróbálkozhatnak az előadásával.

Ha a csoport adottságai miatt, vagy más okból változtatni akarnak a szövegen, olvassák el újra a mesét, aztán rögtönzésekkel egészítsék ki vagy sűrítsék még jobban össze a történetet. A kék madárról szóló francia mesével összehasonlítva Vasziliszka történetét, jól láthatjuk a népszerű vándormesék egyező alapotívumait, de a biztosabbá vált, valamelyest leegyszerűsödött cselekményt is tanulmányozhatjuk. Itt az orosz, a másik esetben a francia kultúra adhat eltérő értelmezést a színjátéknak.

Válasszon ki-kéi tetszése szerint!

Szereplők

Vasziliszka

Fényes Sólyom, a királyfi

Anna, Olga, Vasziliszka nővérei

Apa

Öregember

Ezüstorrú bába

Rézorrú bába

Vasorrú bába

Varázsló

Királyné, a varázsló lánya

nép, árusok, udvarhölgyek

ELSŐ RÉSZ

1. szín

Barátságosan berendezett szoba: szekrény, tükör, kályha, karosszékek, közepén asztal négy székkal. Balról ajtó, mely Vasziliszka szobájába vezet. Szemközt ablak, melyen bekukucskálnak a Nap első sugarai. A szép Vasziliszka dúdolgat, miközben az asztalt teríti a reggelihez. Nővérei – láthatóan bosszúsan – érkeznek

ANNA Már megint mi ez a lárma kora reggel?

OLGA Csak a hűgocskánk szorgoskodik. Hajnalban felkel, takarít, elkészíti a reggelit...

ANNA Azért még nem kellene felzavarnia bennünket ezzel a macskazenével.

OLGA Igazad van. A korai kelés és a zaj árt a szépségemnek.

Belép az édesapjuk

APA Jó reggelt, leányaim!

ANNA, OLGA Jó reggelt!

VASZILISZA Üdvözöllek, apám!

APA (Vasziliszához) Vasziliszka, kislányom, milyen jó, hogy ma reggel is elvégezted a házimunkát. Édesanyád nagyon büszke lenne rád.

VASZILISZA Szívesen teszem én azt, édesapám. Üljetek asztalhoz!

Leülnek, reggeliznek

APA No, lányaim, ma be kell mennem a városba. Együttal szétnézek a vásárban is. Milyen ajándékot hozzak nektek?

OLGA Hozzál nekem, apám... egy ruhára való tűzpiros selymet!

ANNA Én égszínké selymet kérek az új ruhámhoz!

VASZILISZA Nekem, édesapám,... hozd el a Fényes Sólyom egy tollacskáját.

APA (csodálkozva) Hogyan? Na, jó. Rendben van, gyermekeim. Majd estére jövök. (El)

OLGA Vasziliszka! Minek neked a Fényes Sólyom tolla?

VASZILISZA Nem is tudom. Csak azért, hogy nekem is legyen egy kedves tárgyam.

ANNA Ugyan, sokat érsz te azzal! Mi a selymekből új ruhát tudunk varrni magunknak, és akkor a templomban majd mindenki minket néz. Te pedig nem tudsz majd mit felvenni.

OLGA Majd magára tüzi a sólyomtollat. Biztosan nagyon érdekes lesz.

Nézet. Vasziliszka nem válaszol, szóltalanul leszedi az asztalt, összetakarít a szobában. Olga hímez az asztalnál, Anna pedig az egyik karosszékből pávaskodik, nézegeti magát a tükörben

⁴ Világos Vasziliszka – Orosz tündérmesék. Móra Könyvkiadó, Budapest, 1982. Fordította: Rab Zsuzsa.

2. szín

Aznap, késő délelőtt. Vasziliszta egyszerűen berendezett szobájában (ágy, kis asztal, szekrény) az ágyán ül. Egy levelet olvas

VASZILISZA „Te kedves, szép leány! Köszönöm, hogy a minap megmentetted az életemet, kiszabadítottál a bozót fogságából. Ám most be kell valanom, hogy valójában nem sebesültem meg, mindez csak egy próbatétel volt. Te voltál hetedhét országból az egyetlen leány, aki kiálltad a próbát. Ez a próba arra való, hogy megmutassa, ki az, aki meg tud engem szabadítani az átoktól. Ám most többet erről nem mondhatok. Arra kérlek Téged, próbáld megszerezni a Fényes Sólyom tollát. S mikor majd egyedül leszel, hullasd a földre! Ekkor majd azt is megtudod, mit kell a továbbiakban tenned. Annyit azért elárulok, hogy nagy áldozatot kell hoznod értem. Hiszem, hogy te képes vagy rá: feleségül kell jönnöd hozzám! Most búcsúzik tőled a Te választott társad: a Fényes Sólyom.” *(Leteszi a lapot)* Micsoda titokzatos szavak. A minap valóban megszabadítottam egy sólymot a bozótból. De hát az nem lehet... Szegényt akkor láttam meg, amikor a templomból jöttem hazafelé. És másnap reggel itt állt a levél az asztalomon. Ha a sors engem szemelt ki erre a feladatra, segítenem kell a Sólyomnak. Bármilyen áron... *(Zajt hall)* Megjött édesapám...

3. szín

Vasziliszta visszamegy a szobába, ahol nővéreit még mindig a reggeli foglalatosságaik között találja. Nemsokára belép az édesapjuk, csomagokkal felpakolva

APA Megjöttem! Itt van minden, kedves lányaim, amit kértetek.

Odaadja Olgának a piros, Annának a kék selymet

ANNA, OLGA Köszönjük, édesapám.

APA Hanem neked, Vasziliszta, nem tudtam elhozni a Fényes Sólyom tollát.

VASZILISZA Mit tehetünk? Talán legközelebb több szerencséje lesz apámnak.

ANNA Édesapám, mikor megy ismét a városba?

APA Hamarosan, kislányom. Nagyon sok dolgom van ott mostanában.

ANNA Ha elmegy a vásárba is, hozzon nekem egy virágos kendőt!

OLGA Én is kérek egyet! Sárgát!

APA Minden meglesz, csak mondjátok, gyermekeim!

4. szín

Néhány héttel később. A szobában Vasziliszta a kályha mellett kuporog és borsót fejt. Nővérei szorgalmasan varrják az új ruhájukat. Belép az apjuk

APA Ma ismét a vásárba készülök. Kellene-e valami?

OLGA, ANNA *(kórusban)* Fülbevaló!!! Fülbevalót hozzá! nekünk, édesapánk!

APA És te, legkisebb lányom, te mit kívánsz?

VASZILISZA Hozd el nekem a Fényes Sólyom egy tollacsáját!

APA Megteszem, amit tudok. *(El)*

ANNA Nem adtad még fel, Vasziliszta? Már kétszer kérted ezt a tollat és kétszer nem kaptad meg.

OLGA Nekünk az apánk a múltkor is elhozta a virágos kendőt és vásárnap mindenki minket nézett a templomban.

ANNA Legközelebb kérj te is inkább valami hasznosat!

VASZILISZA Megvárom én azt a tollat.

5. szín

Vásár. Sok, tarka nép, sátor mindenfelé. Az árusok fennhangon kínálják a portékájukat. A vásárlók között ott van Vasziliszta édesapja is

EGY ÁRUS Csak tessék, tessék! Olcsón adom a káposztát, a paprikát!

MÁSIK ÁRUS Ide, emberek, nézzék, milyen szép piros almákat árulok!

Vasziliszta apja vesz néhány zöldségfélét, majd a ruhaneműt, csecsebecsét áruló sátrak felé megy

APA Mennyiért adja ezeket a fülbevalókat?

ÁRUS Hétszáz pénzért. Nézze, ez a két pár milyen szép! Aranyból vannak.

APA Megveszem őket. *(Kifizeti.)* Hanem... azt meg tudja-e nekem mondani, jó ember, hogy hol kaphatnám én meg a Fényes Sólyom egy tollacsáját?

ÁRUS Hát bizony én azt nem tudom. Mindenkit ismerek a vásárban, de hogy valaki ilyen tollat árulna, arról én még nem hallottam.

APA *(szomorúan)* Köszönöm.

ÁRUS Isten áldja!

Vasziliszta apja búsan hajt hazafelé. Az úton szembe jön vele egy öregember, aki egy skatulyát visz a kezében

APA Mit viszel, öregapó?

ÖREGEMBER A Fényes Sólyom tollacsáját.

APA Mennyit kérsz érte?

ÖREGEMBER Ezer pénzt.

APA Megveszem. *(Kifizeti, elteszi a skatulyát és vidáman indul haza a szekérén)*

6. szín

Otthon, a szobában. A lányok már a vacsorához készülődnek. Megérkezik az édesapjuk

APA Jó estét, leányaim!

LÁNYOK *(kórusban)* Jó estét, apám!

ANNA Mit hozott a vásárból?

APA Üljünk le előbb vacsorázni, aztán megmutatom. *(Vacsoráznak)*

APA Olga, ez a te fülbevalód, ez meg a tied, Anna. Remélem, tetszik. *(Odaadja)*

OLGA Nagyon szép, apám. Köszönöm.

ANNA Én is köszönöm. Szegény Vaszilisz, neked megint nem jutott semmi.

APA Nem úgy van az. Vaszilisz, végre meg tudtam venni, amit kértél. Itt van neked a Fényes Súlyom tolla.

VASZILISZA El sem tudja képzelni, mekkora örömet szerzett nekem ezzel, apám!

MÁSODIK RÉSZ

1. szín

Vaszilisz szobája. A szemközti ablakon besüt a holdvilág. Vaszilisz a szoba közepén áll, kinyitja a skatulyát, s a tollat a földre hullatja

VASZILISZA Jelenj meg előttem, Fényes Súlyom! Mutasd magadat, én választott társam!

Egy daliás királyfi jelenik meg, Vaszilisz megijed

FÉNYES SÚLYOM Eljöttem hozzád, szépséges Vasziliszám, s ahogy ígértem, most elmondok neked mindent. De... te félsz tőlem?

VASZILISZA Oh... Ki vagy te?

FÉNYES SÚLYOM A Fényes Súlyom vagyok. Akit azzal, hogy megszerezted a tollacsát, örökre a társaddá tettél.

VASZILISZA De hát... Én úgy tudtam, hogy egy súlyom lesz a párom és nem egy ilyen daliás... királyfi...

FÉNYES SÚLYOM Súlyom képében jelentem meg először neked azért, hogy megbizonyosodjak, te vagy az, aki megmenthet engem...

VASZILISZA A leveledben egy átokról szóltál.

FÉNYES SÚLYOM Él az országomban egy varázsló, aki a leányát feleségül kívánta adni hozzám. De bármily szép az a leány, én nem tudtam belészeretni. Elutasítottam. Erre a varázsló átkot szórt rám. Súlyomként kell élnem mindaddig, míg egy leány így is

hajlandó engem elfogadni társának. S ez a leány te vagy!

Kopognak

ANNA *(kívülről)* Kivel beszélgetsz, húgocskánk?

FÉNYES SÚLYOM Nem szabad, hogy bárki is meglásson engem!

VASZILISZA ...Csak úgy magamban beszélek.

OLGA Nyisd ki az ajtót!

A királyfi a szekrény mellé rejtőzik, s Vaszilisz néhány pillanat múlva csak egy tollat talál ott, amit beletesz a skatulyába. Kinyitja az ajtót. A nővérei bejönnek, gyanakodva szétnéznak

OLGA Tényleg nincs itt senki.

ANNA Bolond vagy te, hogy magadba beszélgetsz? Megyek vissza aludni.

VASZILISZA Jó éjszakát, néném!

ANNA Jó éjszakát!

Vaszilisz ismét meglepetti a tollat, a királyfi előlép. Közben megvirrad

VASZILISZA Miért kellett elrejtőznöd?

FÉNYES SÚLYOM Van a varázsló birtokában egy üveggömb, amelyben engem látnak súlyom képében. Ez jelzi, hogy az átok él és nekik hatalmuk van fölöttem. Mióta rád találtam, ez a kép elkezdett halványodni, de ameddig teljesen el nem tűnik, nem vagyok szabad.

VASZILISZA És mikor jön el az az idő?

FÉNYES SÚLYOM Hamarosan. Ám addig rajtad kívül senki nem láthat engem valódi alakomban. Ha ez mégis megtörténnék, akkor örökre el kell válnunk egymástól, és nekem feleségül kell vennem a varázsló lányát.

VASZILISZA Ez nem történhet meg! Mikor láthatlak újra?

FÉNYES SÚLYOM Minden éjszaka elrepülök hozzád, Vaszilisz, amikor csak hívsz! Ha pedig szép ruhára, ékességre lesz szükséged, csak lengesd meg a tollamat jobb felé. Abban a pillanatban előttem terem minden, amit kívánsz. Ha meg bal felé lengeted a tollamat, láthatatlanná válik minden.

Megcsókolja Vasziliszát, ezután az ablakon át távozik

2. szín

Néhány héttel később, vasárnap reggel. Vaszilisz a szobában ül, az ablak előtt. Sugárzik a boldogságtól. Nővérei ezt nem veszik észre, szépítkeznek

OLGA Végre! Elkészült az új ruhánk! Ma a templomban biztosan mindenkinek rajtunk akad meg a szeme.

ANNA (*Vasiziszához gúnyolódva*) Hát te mit veszel föl? Nincs is új ruhád! Üldögélj csak itthon a to-lacskáddal!

VASZILISZA Jó nekem itthon is!

OLGA Már két hete nem voltál a templomban. Csak te nem láttad azt a gyönyörű, titokzatos hercegnőt, aki már kétszer megjelent ott. És micsoda öltözékben, micsoda hintón érkezett. Ó, vajon ki lehet?

VASZILISZA Majd elmeséletek, hogy ma is ott volt-e. Csak menjetek!

Anna és Olga elmennek. Vasizisza egy darabig nézi őket az ablakból. Feláll. Előveszi a zsebéből a skatulyát, kiveszi a sólyomtollat. Meglengeti jobb felé. Megjelenik, egy sereg szolga, akik gyönyörű ruhába öltöztetik Vasiziszát. Egy csodálatos hintó is érkezett

SZOLGA Mit kíván ma tölünk, a kisasszony?

VASZILISZA Hajtsunk a templomba, mint a múlt va-sárnap!

SZOLGA Ahogy parancsolja. A ház előtt a hintó! (*El*)

3. szín

A templom előtti tér, mise után. Vasizisza siet ki a templomból, beül a hintóba és elhajt. A nép utána sereglük

EGY ASSZONY Megint itt volt ez a titokzatos haja-don.

MÁSIK Valami királylány lehet az, hetedhét országon túlról.

HARMADIK Micsoda pompás hintó, és az a ruha... Ma még szebb volt, mint eddig bármikor.

NEGYEDIK Láttátok, milyen gyémántos csat volt a hajában?

ANNA Hogy csillogott! Vajon ki lehet?

OLGA És ma is eltűnt. De úgy, mintha a föld nyelte volna el.

ANNA Remélem, örökre! Senki nem vette észre az új ruhámat, mert mindenki őt nézte.

OLGA Gyerünk, meséljük el a hógunknak, mi történt. (*El*)

4. szín

Vasiziszának szobája. Vasizisza hazaér. Előveszi a skatulyát, a tollat meglengeti bal felé. Megjelennek a szolgák és átöltöztetik régi ruhájába. Vasizisza visszaül az ablakhoz. Megérkeznek a nővérei

VASZILISZA Megjöttetek, nővéreim?

ANNA Képzeld, Vasizisza, megint eljött az a szépséges teremtés a templomba. Alig tudtuk levenni róla a szemünket. Mese el nem mondhatja, toll le nem írhatja annak a szépségét!

VASZILISZA Még mindig nem tudjátok, hogy ki ő?

OLGA Biztosan külszrági királykisasszony. Olyan pompás, olyan ékes! Te meg idehaza üldögéltél és semmit se láttál.

VASZILISZA Nem baj, nénéim, elmondtátok. Olyan, mintha magam is láttam volna.

ANNA (*elsápadva*) Hé, Vasizisza! Mi van a hajadban? (*Vasizisza a hajához kap*)

OLGA Pontosan ilyen csat volt ma a királykisasszony hajában. Honnan vetted?

VASZILISZA (*ijedten*) Oh! (*elszalad*)

HARMADIK RÉSZ

1. szín

Este. Anna és Olga hallgatóznak Vasizisza szobája előtt

OLGA Hallasz valamit?

ANNA Semmit. Pedig valami nincs rendben a hógunk körül.

OLGA Furcsán viselkedik. És az a hajcsat még mindig nem megy ki a fejemből.

ANNA Pszt!

OLGA Mi van?

ANNA Mintha beszélne valakivel... (*Hallgatóznak*)

OLGA Tényleg. Gyerünk, szóljunk apánknek!

Belép az édesapjuk

APA Mi bajotok? Miért nem alszotok?

ANNA Apánk. Vasiziszához... bejár valaki éjszakánként. Most is vele beszélget!

APA Ugyan, butaságokat mondasz.

OLGA Menjen csak be, apám, és győződjön meg róla a saját szemével!

Az apjuk bekopog Vasiziszához. Rövid idő múlva a lány kinyitja az ajtót

VASZILISZA Mi baj van, édesapám?

APA A nővéreid aggódnak miattad. Csak azt szerettük volna megnézni, hogy vagy.

VASZILISZA Nincs semmi bajom, édesapám.

APA Akkor jól van. Jó éjszakát!

VASZILISZA Jó éjt!

Vasizisza visszamegy a szobájába

APA (*mérgesen*) Mit árulkodtok ok nélkül? Inkább magatokra ügyeljetek!

ANNA De apám! Tényleg volt benn nála valaki!

APA Menjete aludni! Jó éjszakát! (*El*)

2. szín

Másnap éjjel. Anna és Olga a kulcslyukon leselkednek Vaszilisz szobájába

OLGA Főlöslleges ez a fáradozás, húgom. Láthattad, apánk tegnap nem talált senkit a szobájában.

ANNA (*leselkedve*) Én viszont tudom, hogy valamit rejteget előlünk.

OLGA (*ellöki testvérét a kulcslyuktól*) Hadd nézzem én!... Te, ezt nem fogod elhinni!

ANNA (*izgatottan*) Mit? Mondd már, mit látsz?

OLGA Vaszilisz elővette a skatulyát, meglengette a tollat. És most... egy sólyom röppen be a nyitott ablakon. Földhöz veri magát és...

ANNA És?

OLGA Ez nem lehet igaz. Egy szépséges daliává változik.

ANNA (*ő is megnézi*) Erre kellett a sólyomtoll. A kis ártatlan!

OLGA Te! Hát akkor ő volt az a kisasszony is a templomban. Hazudott.

ANNA Ezt nem hagyhatjuk annyiban. Van is egy ötletem.

OLGA Mondjad!

ANNA Ma este, ha besötétedik, létrán felmászunk Vaszilisz ablakába és éles késeket, tűket szúrunk az ablakkeretbe.

OLGA Így majd megsebzí magát a sólyom és nem jön ide többet.

ANNA A húgocskánk pedig megfizet azért, hogy átvert bennünket.

Mindketten el

3. szín

Éjjel. A hold megvilágítja Vaszilisz szobáját, ahol a lány alszik. Az ablakkeretből kések, tűk állnak ki. Megjelenik a Fényes Sólyom. Próbál bejutni a szobába, de csak vergődik, az éles szerszámokkal megsebzí mellét és szárnyát

FÉNYES SÓLYOM (*szomorúan*) Isten áldjon, kedves mátkám! Ha meg akarsz találni, keress hetedhét országon túl, a kilencszer kilencedik birodalomban. Amíg megtalálász, három pár vaspapucsot kell elnyűnöd, három vasbotot kell elkoptatnod, három kökenyeret megenned.

Fényes Sólyom el. Virrad. Vaszilisz felébred

VASZILISZA Itt vagy már, kedves Sólyom? (*Körül-néz*) Mik ezek az éles kések? Mit keresnek a tűk az ablakban? Piros vér csepeg le róluk. Jaj nekem, fényes sólymocskám! A néném elveszejtettek. Elveszejtették az én szívbeli társamat! (*Sír*)

4. szín

Reggel. Vaszilisz jön nagy zsákot cipelve a hátán. Az édesapja reggelizik

APA Mit viszel a hátadon, édes lányom?

VASZILISZA Kovácsoltattam három vaspapucsot, három vasbotot és szereztem három kökenyeret, azt cipelem.

APA Minek neked ez a sok minden?

VASZILISZA Engedj el apám, messzi útra kell men-nem.

APA Hová?

VASZILISZA Nem mondhatom meg, édesapám. Ha életben maradok, visszajövök, ha pedig meghalok, azt jelenti, hogy így rendelte a sorsom.

APA Mit tehetnék? Elengedlek. Vigyázz magadra, Vaszilisz!

VASZILISZA Isten áldjon, édesapám! (*El*)

NEGYEDIK RÉSZ

1. szín

Vaszilisz egy tisztáson áll. Körülötte erdő, előtte egy tyúklábon forgó házikó

VASZILISZA Házikó, házikó! Fordulj háttal az erdő-nek, fordulj aztán velem szembe! Hagyj bemenni, adj nekem enni!

A házikó szembefordul vele, kijön egy öregasszony, az Ezüstorru Bába

EZÜSTORRÚ BÁBA Hu-hu-hu! Soha nem tévedt még erre egy lélek sem, szem nem látta, fül nem hal-lotta. Most meg lám csak, vándorol a világban, szemem elé kerül, orromba ütközik. Hová, merre szép hajadon? Szerencsét próbálsz vagy baj elől futsz?

VASZILISZA Volt nekem, öreganyám, egy mátkám, a tarka tollú Fényes Sólyom. Gonosz dolgot műveltek vele a néném, és ő örökre elment. Őt keresem.

EZÜSTORRÚ BÁBA Haj, messze kell még menned, Vaszilisz. A tarka tollú Fényes Sólyom a kék ten-ger partján lakik, hetedhét országon túl, a kilencszer kilencedik birodalomban. És ott – eljegyezték már egy leánnyal. Ne sírj! Hallod, sose búsulj! Segítek neked.

VASZILISZA De mit tegyek? (*Az Ezüstorru Bába odaad neki egy csomagot*)

EZÜSTORRÚ BÁBA Fogd az ajándékmat, ezt az aranyorsócskát ezüsttokocskában. Ha szőst fonsz az orsón, aranyszál lesz belőle. Amikor megérkezel a kék tenger partjára, hetedhét országon túlra, a kilencszer kilencedik birodalomba, a Fényes Sólýom mostani mátkája kimegy majd sétálni a tengerpartra. Te csak fond az aranyszálat. Meg akarja majd venni tőled az orsódat. Ne fogadj el érte pénzt, szép hajadon, csak azt kérd tőle, hogy megláthasd a Fényes Sólýmot.

VASZILISZA Köszönöm, öreganyám. Megfogadom a tanácsod.

EZÜSTORRÚ BÁBA Most pedig menjünk be a házba, adok neked enni, alszol egy keveset, aztán reggel továbbindulsz. Elgurítok egy gombolyagot, azt kövesd. Elvezet a középső nénémhez. Majd ő is segít neked. *(El)*

2. szín

Másik tisztás. A tyúklábon forgó házikó előtt a Rézorrú Bába áll. Vaszilisza jön

RÉZORRÚ BÁBA Köszöntelek, hajadon. Mi járatban vagy errefelé, ahol a madár sem jár?

VASZILISZA Öreganyám, én a mátkámat, a Fényes Sólýmot keresem. A nővéreim gonosz csellel elszakították tőlem. Elmegyek érte a kék tenger partjára, hetedhét országon túlra, a kilencszer kilencedik birodalomba. A nénéd küldött ide. Azt mondta, hozzád forduljak tanácsért.

RÉZORRÚ BÁBA Hej, hajadon, hajadon, a te Sólýmod házasodni készül! Ma tartja a mátkája a leánybúcsúját. No, de ne búsulj, én segítek rajtad!

Bemegy a házba. Vaszilisza magába roskadva leül egy farönkre. Visszajön a Vasorrú Bába és egy tárgyat ad Vaszilisának

RÉZORRÚ BÁBA Fogd az ajándékmat, ezt az ezüstitálacskát meg az aranytojást. Amikor elérsz a kék tenger partjára, hetedhét országon túlra, a kilencszer kilencedik birodalomba, a Fényes Sólýom mátkája kimegy sétálni a tenger partjára. Gurítgasd akkor az aranytojást az ezüstitálacskában. Meg akarja venni tőled, de ne kérj érte semmit, csak azt, hogy láthasd a Fényes Sólýmot. Most pedig eredj tovább a gombolyag után. A legidősebb nénénk megmondja, hogy mit kell a továbbiakban tenned.

VASZILISZA Viszontlátásra, öreganyám. Örökké hálás leszek a jószágodért. *(El)*

3. szín

A Vasorrú Bába szobája. A Vasorrú Bába alszik, Vaszilisza belép, az öregasszony felébred

VASORRÚ BÁBA Hu-hu-hu! Ki az, ki zavarni merésszeli álmomat?

VASZILISZA Vaszilisza vagyok, öreganyám.

VASORRÚ BÁBA Honnan jöttél ide, hol még emberi lélek nem fordult meg soha?

VASZILISZA Messziről jöttem, öreganyám. Három pár vaspapucsot elkoptattam, három vasbotot elnyűtettem, három kökenyeret elmorzsoltam, mire ideértem. Már jártam a húgaidnál és ők küldtek hozzád. Azt mondták, te tudsz az én nagy bánatomon segíteni.

VASORRÚ BÁBA Akkor hát mondd el a te nagy bánatodat!

VASZILISZA Volt nekem egy szerelmes mátkám, a Fényes Sólýom. A nővéreim csapdát állítottak neki, ahol megsebesült. Elrepült és nem látogatott meg többé engem. Őt keresem.

VASORRÚ BÁBA Haj, te szegény Vaszilisza, megházasodott már a te Sólýmod! No de ne búsulj, én segítek rajtad. Hanem előbb gyere, pihenj egy kicsit és egyél!

Vaszilisza leül az asztalhoz és eszik. A Vasorrú Bába a szekrényből előhúz egy érdekes csomagot, odateszi Vaszilisza elé

VASORRÚ BÁBA Itt az ajándékmat, egy arany hímzőráma és egy tű. Csak tartanod kell a rámat, a tű magától hímmez. Ha megérkezel hetedhét országon túlra, a kilencszer kilencedik birodalomba, ülj le a tenger partjára. Arra sétál majd az ifjú királyné, alkudozni kezd a ráma meg a tűre. Add oda neki, de ne kérj érte semmit, csak azt, hogy láthasd a Fényes Sólýmot.

VASZILISZA Mindent köszönök, kedves néném. Viszontlátásra!

VASORRÚ BÁBA Sok szerencsét, Vaszilisza!

Vaszilisza elindul a gombolyag után

ÖTÖDIK RÉSZ

1. szín

A kék tenger partja. A távolban a királyi palota aranykupolái látszanak. Vaszilisza jön

VASZILISZA Ez hát a Fényes Sólýom birodalma.

Leül, előveszi az ezüstitokos aranyorsócskát és fonni kezd. Odasereglik a nép

EGY ASSZONY Nézzétek, micsoda orsó!

MÁSIK ASSZONY Aranyszálat fon a közönséges lenből!

A királyné közeledik az udvarhölgyeivel

EGY LÁNY Ott jön az ifjú királyné!

ELSŐ ASSZONY Légy üdvözölve, felség!

KIRÁLYNÉ Mi ez a csödület? Mi történik itt?

ELSŐ ASSZONY Nézze, felség ezt a hajadont!
Aranszálat fon az aranyorsócskáján.

A királyné odamegy Vasziliszához

KIRÁLYNÉ Mennyiért adod az aranyorsócskádát, te lány?

VASZILISZA Ingyen odaadom, királyné, csak engedd, hogy megláthassam az uradat, a Fényes Sólymot!

KIRÁLYNÉ *(nagy szünet után dönt magában)* No, nem bánom. Ha nekem adod az ezüsttokocskát meg az aranyorsócskát, láthatod a Fényes Sólymot éjjel, amikor alszik. Gyere a palotába! *(Fogja az orsót és távozik)*

2. szín

A varázsló háza. A varázsló leánya, a királyné fel-dúltan érkezik

KIRÁLYNÉ Apám, végem van! Megérkezett Vaszi-lisza, tudod, az a leány, aki látni akarja a Fényes Sólymot.

VARÁZSLÓ A leány háromszor fogja ezt kérni tőled. És mindannyiszor engedned kell.

KIRÁLYNÉ De hát mit tegyek? Bármire képes va-gyok. Csak mondd meg!

VARÁZSLÓ Mindenekelőtt: egyszer sem szabad meg-engedned, hogy a leányt megláthassa a férjed. Itt van ez a por. Ezt minden este beletöltöd a Fényes Sól-yom italába, s ettől úgy alszik majd, hogy nem veszi észre Vaszilisza látogatását.

KIRÁLYNÉ De mi lesz akkor, ha mégis sikerül meg-törniük az átkot?

VARÁZSLÓ Tudni akarod?

KIRÁLYNÉ Mondd már!

VARÁZSLÓ Akkor – te a királyné, s én a varázsló, – mindketten elveszítjük hatalmunkat, vele a varáz-szerőnket, s vele az életünket.

KIRÁLYNÉ Ezt nem engedem!

Elrohan

3. szín

Másnap. Vaszilisza a tengerparton ül. Gurítgatja az ezüst tálcscsában az aranytojást és kesereg

VASZILISZA Jaj, oda minden reményem. Éjjel meglá-togattam a Fényes Sólymot, de hiába szölongattam, nem ébredt fel. Azt hiszem, örökre elveszítettem.

Jön a királyné a kíséretével

KIRÁLYNÉ Már megint itt vagy? Mi csinálsz itt?

VASZILISZA Ezzel az aranytojással játszom.

KIRÁLYNÉ Hadd nézzem csak! Nagyon szép ez. Mit kérsz érte?

VASZILISZA Ingyen odaadom neked, királyné. Csak még egyszer láthassam uradat, a Fényes Sólymot.

KIRÁLYNÉ Tegnap nem gyönyörködted ki magad benne? Nem beszélgettétek ki magatokat eléggé?

VASZILISZA Aludt a te férjed, királyné.

KIRÁLYNÉ *(gúnyosan)* Igazán sajnálom. Na de rendben van, megengedem, hogy ma éjjel is talál-kozz vele.

A királyné a kíséretével és az aranytojással el

4. szín

Másnap hajnal. A királyi palotában Vaszilisza a Fényes Sólymot ágyánál ül és sír. A királyfi mélyen alszik. Beront a királyné

KIRÁLYNÉ *(mérgesen Vasziliszához)* Most már ele-get voltál itt. Takarodj kifelé!

Vaszilisza szó nélkül elhagyja a szobát. A királyné leül férje ágyára. A Fényes Sólymot felébred

FÉNYES SÓLYOM Jaj, de soká aludtam! Járt itt va-laki az éjjel, sírt-jajgatott fölöttem, de sehogy sem tudtam kinyitni a szememet, lenyűgözte az álom.

KIRÁLYNÉ Nem járt itt bizony senki.

FÉNYES SÓLYOM Pedig már tegnap éjszaka is ez volt az érzésem.

KIRÁLYNÉ Biztosan csak álmodtad.

5. szín

Később a tengerparton. Vaszilisza magába roskad-va ül és tartja a himzörámát, amely magától varr

VASZILISZA Ma éjjel sem jártam szerencsével. Hiá-ba sírtam, keseregtem szerelmemnek, a Fényes Sól-yomnak, nem nyitotta fel a szemeit. Ha ma sem si-kerül beszélnem vele, örökre itt hagyom ezt a vidé-ket, örökre itt hagyom az egész világot. Nélküle nincs értelme az életemnek.

Jön a királyné

KIRÁLYNÉ Vaszilisza, hát te megint mit tartasz ott a kezeden?

VASZILISZA Ezt a kerek himzörámát! Nézd, király-né, a tű magától hímez.

KIRÁLYNÉ Mennyiért adod nekem?

VASZILISZA Ingyen odaadom, csak a Fényes Sól-y-mot utolszor láthassam!

KIRÁLYNÉ Ha jó az neked, hogy az én alvó férjemet nézed, hát legyen! *(El)*

6. szín

Este a királyi palotában. A királyné titokban port szór egy pohár italba és odaadja a Fényes Súlyomnak

KIRÁLYNÉ Késő van, édes Uram, idd meg az italodat elalvás előtt. Megyek lefeküdni. Jó éjszakát!

A királyné el. Fényes Súlyom megissza az italt. Le-fekszik és elalszik. Vaszilisz halkan beoson a szobába. Leül szerelmese ágyára

VASZILISZA Ébredj, ébredj, kedves Fényes Súlyom! Én vagyok itt, a szépséges Vaszilisz. Eljöttem utánad, három vaspapucsot elnyűtem, három vasbotot elkoptattam, három kökenyeret elmorzsoltam, egyre téged kerestelek, én szívbeli társam! Jaj nekem!... Ráhullt az arcodra az én fényes könnyem!

A könnycsepptől a Fényes Súlyom felébredt

FÉNYES SÚLYOM Vaszilisz, te itt vagy?

VASZILISZA Három teljes napja! Végre felébredtél. Három éjjel virrasztottam melletted. Sírtam, könnyözögtem, de nem hallgattál rám.

FÉNYES SÚLYOM *(elgondolkodva)* Mondtam én, hogy volt itt valaki, de a királyné letagadta... Most már értem! Álomport szórt az italomba, hogy ne ébredjek fel. Mennyire örülök, hogy itt vagy! Mikor az utolsó éjjel meg akartalak látogatni, nagyon boldog voltam. Az lett volna az utolsó alkalom és az átok megtört volna, de késeket és tűket találtam az ablakodban...

VASZILISZA A néném megtudták, hogy hozzám jársz és irigykedni kezdtek. Ők állították azt a gonosz csapdát. Elmentél, és én elindultam a kereséssedre. Betértem az Ezüstorrú Bábához, a Rézorrú

Bábához és a Vasorrú Bábához. Csodás ajándékokat adtak nekem és segítettek eljutni hozzád. Mikor megérkeztem ide, leültem a tengerpartra és elővettem első nap az aranyorsót ezüsttokocskában, második nap az aranytojást ezüst tálcáskában, a harmadik napon pedig a magától himző tűt és himzőrámát. A királyné meglátta és alkudozott rájuk. Én neki adtam ezeket. Mindössze annyit kértem tőle, hogy téged láthassalak. Így minden éjjel jártam nálad.

FÉNYES SÚLYOM Most már soha nem hagyalak el, édes mátkám! Feleségül jössz-e hozzám?

VASZILISZA Hiszen neked már van feleséged...

FÉNYES SÚLYOM A varázsló lánya csak a varázseréjével tudott uralkodni rajtam, igazából sose volt a feleségem. Most az átok megtört és nekem nem kell többé súlyom képében mutatkoznom. Elveszítették a varázserejüket, se hatalmuk, se életük. *(Az ablakhoz vezető Vasziliszát)* Látod ott azt a palotát?

VASZILISZA Ki lakik abban?

FÉNYES SÚLYOM Az a varázsló háza.

VASZILISZA Egyre halványodik... Most eltűnt!

FÉNYES SÚLYOM Végleg szabad vagyok! Így már feleségül jössz-e hozzám?

VASZILISZA Feleséged leszek! De szeretném, ha gondoskodnánk édesapámról és a nővéreimről is. Megbocsátasz nekik?

FÉNYES SÚLYOM Ha megtanulják, hogy nem szabad ártani senkinek. Akkor majd ők is itt fognak élni velünk.

Átölelik, megcsókolják egymást

– Vége –

Tímár Borbála

Deli király, avagy a kék madár meséje

mesejáték 10-14 éves színjátszóknak, a francia D' Aulnoy asszony meséje után,
Kónyi János verseinek felhasználásával

Tímár Bori az ELTE BTK nappali szakán működő drámaprogram egyik hallgatója. Betű- és színházbarát. A francia középkor híres meséje elevenedik meg ebben a folyondáros cselekményű,

összetett játékban. Bábos technikákkal, árnyjátékkal, zenével, varázslatokkal dúsítható az általa választott történet, mely a korabeli legendákhoz, széphistóriákhoz hasonlóan kevés drámaiságot, ám

Gondot jelent a két – vagy akár egész csapat – udvaronc „életben tartása” a mese második részében. A figurák feladattal való ellátását nyugodtan rábízhadjuk a gyakorlott csoport improvizáción edzett tagjaira.

3. jelenet

Trónterem. A Hölgy mint új királyné, Százsorszép, Harcsa, Udvaroncok

KIRÁLYNÉ Királyotok, az én szegény férjem váratlan halála után, szomorú szívvel átvéve az ő trónját, első és legsürgősebb feladatom, hogy férjhez adjam leányunkat. Leányainkat. *(Százsorszép és Harcsa feltekintenek. Százsorszép kisírt szemekkel ül, kezében könyv. Harcsa nevetgél)* Mindkét leányunkat.

UDVARONCOK Egyszerre?

KIRÁLYNÉ Elsősorban azon leányunkat, kit én hoztam a házasságba. És... és aki mind szépségében, mind eszében, mind érzelmeiben felülmúlja nővérét. Harcsa leányom!

HARCSA *(feláll, az udvaroncok tapsolnak, ő sipítva megszólal)* És az arany kiskanálkészletet is megkapom, ha férjhez megyek?

KIRÁLYNÉ Ezt majd még megbeszéljük. *(Hangosan)* Ez okból udvarunkba hívtam a szomszéd ország királyát, az ifjú és bátor, dicső Deli királyt.

UDVARONC 1. Megjött?

UDVARONC 2. Hol van?

KIRÁLYNÉ Holnap érkezik. Készülődjünk hát méltó fogadására!

4. jelenet

Százsorszép szobája. A lány kétségbeesetten rendezgeti a ruháját. Lentről a vándorárus hangja szólal meg

VÁNDORÁRUS Csipkét tessék! Brüsszeli csipkét! Francia bársonyt! Kínai selymet! Tessék, tessék! Csipkét tessék!

SZÁZSZORSZÉP *(kihajol az ablakon)* Kedves vándorárus! Gyere föl egy pillanatra! Vennék tőled néhány ruhát, harisnyát és keszkenőt! Valami furcsa balesete történt, az összes szekrényem üres. A ruháim helyett csak valami finom hamut találtam bennük. Képzeld, nincs egy ruhám se, amit felvehetnék, pedig Deli király mindjárt megérkezik.

VÁNDORÁRUS HANGJA Nem tehetem, kedves Százsorszép! Rendelet tiltja, hogy akár csak egy szalagot eladjunk a királykisasszonynak! Beszélünk se szabad fenséggel.

SZÁZSZORSZÉP Ugyan már! Ki tiltaná meg? *(Csönd)* Hé! Ki tiltotta meg?... Senki sem válaszol... Nem értem. Ki akarhatna nekem rosszat? Nem baj, majd egy sarokban megbújok. Észre sem vesz a rongyos ruhámban az a Deli király... azért legalább a kék selyemruhámban megmaradhatott volna...

5. jelenet

Trónterem. Királyné, Százsorszép, Harcsa, udvaroncok. Belép Deli

DELI Fogadja őszinte részvéteimet, királyné. Engedje meg, hogy osztozzam mély fájdalomban, fenség, melyet férjének elvesztése okozott. Engedje meg, hogy részvétem...

KIRÁLYNÉ *(mosolyogva)* Hagyjuk ezt most! Ilyen vidám napon ne foglalkozzunk szomorú és rég elmúlt dolgokkal! Nem is ezért hívtuk meg felségedet, hogy a könnyeinket szárogassa. A mi palotánkban mindig öröm honol.

DELI Bámulva nézem a királyné hallatlan erejét, amellyel a gyászán felülemelkedik. Bevallom, mást vártam. De – őszintén szólva – nagy megkönnyebülés ez nekem. Jobban esik a vendégeskedés vidám hangulatban!

KIRÁLYNÉ Nos tehát, Deli király, engedd meg, hogy bemutassam egyetlen leányomat, a szép és bájos Harcsa királykisasszonyt.

Harcsa föláll, csámpásan odabattyog Delihez

DELI *(megrettenve néz rá)* Hódolatom, Harcsa királykisasszony! *(Meghajol, kezét akar csókolni neki)*

HARCSA Hihihihih! *(Elhúzza a kezét, zavartan kacarászik. Mindenki zavarba jön)* Látod a ruhám? Újám! Csipkés.

KIRÁLYNÉ A bájos gyermek. Nem szokta még az idegeneket.

DELI Khm... Mintha lett volna felségeteknek egy másik leánya is, ha jól emlékszem...

KIRÁLYNÉ Ha jól emlékszik, akkor Harcsa leányomra emlékszik!

DELI Nincs itt egy olyan kedves tiszta, ki...

HARCSA Dehogy nincs! *(Ujjal mutat a sarokban ülő Százsorszép felé)* Ott van, de nem mer megszólalni. *(A királyfi fülébe súgva)* Szegény meg rongyos! Hihihih!

Deli feláll, Százsorszép felé indul

SZÁZSZORSZÉP Szégyellem magam, király, hogy ilyen ruhában kell mutatkoznom előtted.

DELI A szégyenpírtól te csak szebb leszel. Szépséged oly gazdagon ékesít, hogy más díszekre nincs is már szükséged. Ahol ilyen virág nyílik, feléje fordul minden szem!

Mosolyogva közelednek egymás felé

KIRÁLYNÉ Nem kell bókolni neki, éppen elég öntelt így is. Csak azért öltözött szegényes ruhába, hogy felhívja magára a figyelmet. Be lehet fejezni a maszkarázást, Százsorszép! Micsoda fondorlatos teremtés ez! *(Százsorszép sírva kiszalad)*

DELI *(az udvaroncokhoz fordul)* Igaz ez?

UDVARONC 1. Ó, dehogya... *(Deli mögül integet nekik a királyné)* Dehogyne! Igen! Százzsorszép kacér! *(Lökdősi a másik udvaroncot)*

UDVARONC 2. Százzsorszép szeszélyes!

UDVARONC 1. Harapós kedvű!

HARCSA Kínozza a szolgálait!

UDVARONC 2. Nahát, ez már nem igaz!

KIRÁLYNÉ A barátait is! *(A királyné titkon pénzt ad az udvaroncoknak, s biztatóan fejbeveri őket)* És fősvény! Ami például rólam nem mondható el.

DELI Elég! Egy ilyen szép lényben nem lakhat gonosz-ság!

KIRÁLYNÉ Százzsorszép mindenkit megtéveszt! Senki sem ismeri valódi arcát! Igaz, fiúk?!

UDVARONC 1. Egymás ellen fordít bennünket.

UDVARONC 2. Aztán nevet rajtunk. *(Magában)* Nem fogom bírni, ennyi pénz a világon nincs.

UDVARONC 1. Azért talán azt el kellene mondanunk, hogy...

KIRÁLYNÉ Elég már! Deli király nem kíváncsi a locsogásotokra. Majd ő maga meggyőződik az igazságról. Jó éjszakát fenség! *(Deli el)* Örök! Vessétek Százzsorszépet a legtávolabbi torony legmagasabbban lévő, legszűkebb, legsötétebb, legporosabb celájába!

6. jelenet

Deli vendégszobája. Deli, Udvaroncok, később Királyné

UDVARONC 1. Felső király, úrnőnk, a királykisasszony küldi ezt a bájos ajándékot felségednek. *(Egy nagy, piros, szív alakú kitüntetést nyújtanak át)*

DELI Igen? És melyik királykisasszony az, aki...

UDVARONC 2. Ez a Szerelem Lovagrendjének jele, királyom. E pergamen füzetkében a lovagrend szabályai találhatók. A rendet a király és a királyné együtt alapították esküvőjük napján.

DELI Kedvelem a kitüntetések. Otthon csinos kis gyűjteményem van belőlük. Ezt biztosan a gyönyörű Százzsorszép küldte nekem.

UDVARONC 2. Nem, felség.

UDVARONC 1. ...Ez Harcsa kisasszony ajándéka.

DELI *(hirtelen visszanyújtja a kitüntetést, zavarban)* Úgy? Sajnos nem fogadhatom el. Khm... *(Járkál, magában)* Hogy is mondta apám? Igen! *(Főnt)* Nekünk, királyoknak sincs mindenkor lehetőségünk kötelezni magunkat valamire, noha esetleg magunk is szeretnénk. Szóval... Inkább visszautasítom, *(pózt vesz fel)* semhogy érdemtelen legyen rá.

UDVARONC 2. Jaj, felség, ne tessék ezt...

UDVARONC 1. *(súgva)* Azt ajánlom, gondolja meg, felség!

DELI Sajnálom. A szívemnek nem parancsolhatok. Bármennyire is szeretnék.

KIRÁLYNÉ *(belép)* És ez azt is jelenti, hogy nem is akarod elvenni Harcsa királykisasszonyt feleségül?

DELI Királyné! A szívemnek nem parancsolhatok.

KIRÁLYNÉ *(fenyegetően)* Nem?!

DELI ...Nem.

KIRÁLYNÉ *(boszorkányos, varázsló testtartással)* Úgy tehát változz kék madárrá! És kék madár képeben addig repkedj magányosan, míg feleségül nem veszed leányomat!

Dörgés, villámlás, sötét. Egy surranó árny kirepül az ablakon

7. jelenet

Toronyszoba, Százzsorszép egyedül.

SZÁZZSORSZÉP A szélső torony foglya vagyok. Alighanem itt meghalok. Akárhogy is sóhajtozok. De nem sóhajtoznék, nem is siránkoznék, ha még tegnap lenne. De ha még tegnap lenne, ha tegnap reggel lenne, akkor még nem láttam volna ezt a szép királyt! De láttam! Királyom, te szerelemre oly igen méltó Deli király! Miattad sokasodnak kínjaim szívemben.

DELI *(a színfalak mögül énekel)*

Óh te bút okozó, szüntelen változó
Szerelemnek bús sora,
Ki nagy fájdalommal, jajjal, bajjal, kinnal
Én szívemet mardossa!

SZÁZZSORSZÉP Ki énekel itt ilyen szépen és ilyen szomorúan? Szegény! Merre lehet? Bármerre. Őt is a szerelem bántja...

A Kék madár az ablakpárkányra repül

SZÁZZSORSZÉP Gyönyörű madárka! Micsoda madárka! Első vendégem itt a hideg toronyban. És milyen okosan néz rám! Kedves szép madárka! Úgy nézel, mint aki mondani szeretne valamit.

MADÁR *(DELI énekhangja)*

De mért bánsz így vélem,
mért nem szánsz meg engem,
Ki látod, mivé lettem?

SZÁZZSORSZÉP Te énekelsz hát ilyen szépen! Ez emberi hang... és milyen ismerős ez a hang... Ki vagy te, kék madár?

MADÁR Én a szerencsétlen Deli király, a te bánatos szerelmed vagyok. Százzsorszép, kedvesem! Gonosz nevelőanyád változtatott engem madárrá, mert nem akartam elvenni Harcsát.

SZÁZZSORSZÉP Szegény királyom, szegény madárkám! Most aztán mindketten magányosak vagyunk!

De látogass meg minden este, és akkor beszélgethetünk, együtt lehetünk.

MADÁR Itt leszek! Egy fa odvába búvok nappal, de minden éjszaka hozzád szálllok.

8. jelenet

Toronyszoba. Százsorszép és a Szolgáló, aki hatalmas, kövér és éppen ebédel. Százsorszép nem eszik

SZÁZSZORSZÉP Miért vagy te itt tulajdonképpen?

SZOLGÁLÓ Szolgálatodra rendelt úrnőm, a királyné.

SZÁZSZORSZÉP Akkor legalább fésülj meg!

SZOLGÁLÓ Majd egyszer. Mindjárt. Majd valamikor.

SZÁZSZORSZÉP Már egy hónapja itt vagy, és le sem hunyod a szemed. Fáradt lehetsz...

SZOLGÁLÓ Nem nagyon szoktam én aludni. Bár igaz, ami igaz, egyszer egy hónapban nem ártana meg. Úgysem vagy te olyan veszedel... Jaj istenem! Hiszen én nem beszélhetek veled! De hát a... *(Befordul, elalszik)*

Százsorszép összeszedi az ételmaradékokat, kinyitja az ablakot, és kiszól

SZÁZSZORSZÉP *(énekel)*

Kék madár! Kék madár, kit szívem alig vár,
Repülj fel hozzám immár!

MADÁR *(belebben)* Itt vagyok, Százsorszép! Nagyon hiányoztál... Miért nem hívtál egy hónapig?

SZÁZSZORSZÉP *(a sarokba mutat)* Most aludt el végre az őrizőm. A mostohaanyám küldte, hogy vigyázzon rám.

MADÁR Ajándékot hoztam neked! Királyi palotám kincsestárának legszebb éke ez a gyűrű. Most téged ékesít majd! Egyetlen egy van belőle a kerek világon.

SZÁZSZORSZÉP Minek viseljem, ha te nem látod? És hogyan rejtsem el a szolgáló elől? Örülök neki, de a legnagyobb ajándék te magad vagy.

MADÁR Szeretlek, Százsorszép! De mennem kell, mert hajnalodik...

SZÁZSZORSZÉP Holnap visszajössz?

MADÁR Napnyugtakor itt leszek. *(Felszáll)*

SZOLGÁLÓ Most megvagy! *(Egy hosszú bottal a madár felé csap, el is találja, a madár aléltan zuhan le)*

MADÁR Királykisasszony, becsaptál!

SZÁZSZORSZÉP Gonosz szolgáló! Jaj, mit tettél! *(Sír)*

9. jelenet

Trónterem. Királyné és egy udvaronc, később Varázsló

UDVARONC Egy idegen országbeli nemes úr kívánja tiszteletét tenni felségednél!

KIRÁLYNÉ Vezesd csak be! Legalább történik valami.

A Varázsló belép, a Királyné háttal áll neki. Megfordul, meglátja, majdnem felsikolt

KIRÁLYNÉ *(az udvaronchoz, sziszegve)* Tűnj el! *(Udvaronc el)*

VARÁZSLÓ *(kis szünet után)* Hát így élsz most,... Bűbáj! Álruhában!

KIRÁLYNÉ Hogyan találtál rám itt is?

VARÁZSLÓ Tudod, Bűbáj, a szerelem hívó szava...

KIRÁLYNÉ De hiszen az háromszáz éve volt már, Abraka! Ne szédíts! Köztünk mindennek vége.

VARÁZSLÓ Ennek én örülök a legjobban. Ne aggódj, csak egy szívességet szeretnék kérni. Te a barátomat, az ifjú Deli királyt kék madárrá változtattad. Most arra kérlek, vond vissza az átkot!

KIRÁLYNÉ Még mit nem! Az a semmirekellő visszautasította leányom kezét!

VARÁZSLÓ Harcsa kezét? Ez valóban modortalanságra és rossz ízlésre vall, de mégis: nem bocsátanál meg neki? Birodalma lassan szertehullik. Egy madárnak nem fogadnak szót az emberek. És ahogy hallom, nálatok is lázongások vannak. Ez rád nézve is veszélyes lehet.

KIRÁLYNÉ Jó. Nagylelkű leszek. Ha eljegyzi Harcsát, és magával viszi palotájába, egy hétig ember lehet. De csak egy hétig! És ha egy hét múlva nem veszi el, menthetetlenül visszaváltozik kék madárrá. Abraka, öreg barátom! A te hatalmad önmagában soha nem lesz olyan erős, hogy megtörje az átkom!

VARÁZSLÓ Megyek, Bűbáj! És közlöm a királlyal a hírt.

10. jelenet

Toronyszoba. Százsorszép, majd a nép küldöttei. A szoba ajtaja kitárul, belépnek a nép küldöttei, néhány paraszt

PARASZT Százsorszép királykisasszony! Hozzád jöttünk!

SZÁZSZORSZÉP Talán a vesztőhelyre visztek ilyen éjszaka? Mostohaanyám parancsolta?

PARASZT Nem felség. Mostohaanyád többé már nem árthat, sem neked, sem másnak. Olyan hirtelen törtünk rá, hogy segítségért sem kiálthatott. Mostantól te vagy a királynő!

HANGOK Százsorszép! Szabad vagy!

SZÁZSZORSZÉP Köszönöm, emberek. Nekem azonban most el kell mennem kis időre, addig a tanácsosok irányítják a birodalmat.

PARASZT Elkísérünk, fenség! Vigyázunk rád!

SZÁZSZORSZÉP Nem lehet. Egyedül kell mennem.

11. jelenet

Deli palotája előtt. Százsorszép a régi ruhájában, nagykendővel a fején. Harcsa, majd Deli

HARCSA (*felcicomázva jön*) Ki vagy te, rongyos, hogy felséges személyem közelébe merészkedsz? Ki vagy te, hogy idekapaszkodtál arany trónusomhoz?

SZÁZSZORSZÉP Messzi országból jövök, hogy drága kincset kínáljak neked eladásra. Nézd e gyűrűt!

HARCSA (*megnézi a gyűrűt*) Csinos kis üvegholmi! Három garasnál nem érhet többet!

SZÁZSZORSZÉP Mutassa meg másoknak is, felség!

Deli jön, nagyon rosszkedvű

HARCSA Nézd csak, Deli! Ez mennyit ér szerinteeed?

DELI Hagyjál békén, Harcsa! (*Rápillant a gyűrűre*) Honnan szerezted? Ez a gyűrű többet ér, mint egész birodalmam. Azt hittem, egyetlen egy van belőle a világon. Kitől kaptad?

HARCSA (*mutatja*) Attól a rongykupactól. Ott áll a sarokban.

A szereplők pontosan ugyanúgy állnak, mint az 5. jelenetben, Deli érkezésekor

SZÁZSZORSZÉP Deli!

DELI Százsorszép, te engemet becsaptál! (*El*)

HARCSA Na, most megkaptad! (*Deli felé mutogat*) Enyimé! Enyimé! Enyimé!... Kezdődik az esküvőm!...

12. jelenet

Deli, majd Százsorszép, Varázsló

VARÁZSLÓ Ne ellenkezz! Mikor az óra elüti a hatot, lejár az egy hét. Ha nem veszed el Harcsát azonnal, öt perc múlva ott röpködhetsz az alkonyi hold alatt! És...

DELI Nem! Inkább örökre kék madárrá válok, sem hogy azt a szörnyeteget valaha is elvegyem.

SZÁZSZORSZÉP (*megjelenik*) Ha őt nem akarod, akkor én követlek téged. Egész életemben, bármerre leszel, és bármilyen alakban élsz is.

DELI Nem, Százsorszép. Te elfogattál engem! Csapdába csaltál! Te becsaptál!

SZÁZSZORSZÉP Nem én tettem! A királyné cselvéte volt az. Ő meghalt, én kiszabadultam, és utánad jöttem. Érted jöttem.

DELI Hiába jöttél. Köt az átok. Egy perc múlva madárrá válok. Abraka! Mit tegyek? Segítesz?

VARÁZSLÓ Nekem ehhez nincs elég varázserőm. Kondul az óra.

DELI Szerelmem... Bárcsak hinnék tenéked!

SZÁZSZORSZÉP Hinni fogsz. Akkor is, ha most újra kék madárrá változol.

VARÁZSLÓ Jaj... Összpontosítanom kell!...

Összeölelkezve állnak. Egy óra lassan hatot kondul. Semmi sem történik

VARÁZSLÓ Öt, négy, három kettő, egy – Semmi. Semmi? Semmmmi!!!!

SZÁZSZORSZÉP Ember maradtál!

DELI De hogyan törhetett meg a gonosz varázs?

VARÁZSLÓ Az én hatalmam egyedül nem lett volna elég. De a ti szerelmetek erejével együtt – megtörte a gonosz Bűbáj királyné hatalmát. Most már boldogan élhettek, amíg meg nem haltok. Udvaroncok! Zenét!

Igricz Györgyné

János király karácsonya

A. A. Milne versére. Fordította: Devecseri Gábor⁵

Igricz Györgyné az ELTE drámatanári képzésén szerzett szakdiplomát. Első, alsó tagozatosokkal ké-

szített nagy sikerű játékanak születésére így emlékszik vissza:

⁵ Az angol nyelvet tanuló csoportok számára érdemes a vers eredeti változatát is megismerni. Nagyobbak el is játszhatják angolul!
A. A. Milne: Hatévesek lettünk – Now We Are Six – Gulliver Kiadó, 1991.

„...Az első darab, a János király karácsonya, számomra bemutatkozó darab volt a Lobogó utcában. XIII. századi korhű öltözetet nem tudtam összeállítani, így hajtogatott csúcsos zoknik voltak a cipők orrára húzva, és mindenki egyszínű, hosszú fürdőköpenyben mozgott. A királynak volt ugyan koronája, de az összes jelmezt az egyszerűség jellemezte. A tornateremben adtuk elő. A kaput fehér zsírpapírral vontuk be. Egy réginek tűnő (körbe égetett szélű) nagy kalendárium-lapot helyeztünk rá, amelyen a király áthúzta a huszonharmadikát jelző számot a december felirat és az 1210-es évszám alatt. Így jeleztük az időt.

Korabeli játékokat játszottak a szereplők. Karikát hajtottak, szánkót húztak, mozsárban „törtek”, körjátékokat játszottak. Fekete ruhás kis apácák jöttek be és mentek ki. Aranypapírral befedett bilin ült a király. Sárgarépat, almát, csirkecombot, narancsot szopogatott, rágcsált. Időnként hátra dobott valamit a feje fölé, amiből véletlenül „kosár” lett. Persze hogy „örjöngött” az iskola tanulóifjúsága.

Gondot fordítottunk a teáskannára, a teázás szokásának bemutatására, hogy angolabb legyen a darab. Szerencsém volt. Remekművet választottam. Eljátszott vers volt a János király. Sajnos sok gondot okozott benne a sok visszatérő narráció.

A darab indítása és zárása teljes egészében némajáték volt. 15 percen zajlott a játék. Ez éppen alkalmas idő ahhoz, hogy kicsik és nagyok egyaránt tudjanak rá tartósan figyelni.

A legkorábbi „régizene”, amivel rendelkeztem, a Vagantes Trió középkori muzsikája hajtotta a játékot. A szereplők állandó mozgásban voltak, bejöttek és kimentek, vonultak, csapatokban játszadoxva, ugrálva, perdülve-fordulva. Az iskolai közönség örült, én pedig megijedtem, mert akkor arra gondoltam, hogy ilyen darabot nem tudok még egyet csinálni...”

Köszönjük Igricz Györgynének, hogy megtalálta ezt a verset, és megtalálta a bemutatásához kellő formát. Ahhoz, hogy még többen tudják majd használni, s esetleg nagyobbak is, egyetlen apró változást kellett tenni: az UDVARNÉP hangjait iktattuk be a szereplők közé.

Zene: A Vagantes Trió – vagy más együttes – dobos, dudás udvari zenéje.

Trónterem. Középen a király éjjeliedény trónján üldögél és csirkecombot rágcsál. A csontokat hátraveti. Előtte járókelők haladnak át a téren, mit sem törődnek a királlyal, és ez kölcsönös.

A zene közben még pl. a következő némajátékok zajlanak:

- Egy gyerek szánkót húz, elhagyja róla bebugyolált kistestvérét.

- Majd két apáca jön, hátán kosárral. Meglátják és fölemelik a csecsemőt. Izgatottan keresik, kihez tartozhat.
- Végül urak jönnek, egy régi térkép fölött tanakodva. Amikor meglátják a biliző királyt, feltartott orral kisietnek.

Zene elhallgat

1. MESÉLŐ (tárgyilagosan)

János király nem volt jó,
Volt görbe dolga sok.
És néha senki sem szólt hozzá,
Így teltek a napok.
És aki látta, nem köszönt,
Szótlán továbbhaladt,
Csak gögös pillantása hullt
Jánosra és továbbvonult,
Ő némán állt és elpirult
Koronája alatt.

János feláll, megvizsgálja az „eredményt”, nézi, majd a teáskannához lép, csattogatja a fedelét

2. MESÉLŐ (az előző mesélő elé lépve, magyarázó stílusban)

János király nem volt jó,
Nem kedvelték, tehát
nem látogatták, hasztalan
forralt mindig teát,
s ha eljött a december,
karácsony csillaga,
polcán a sok kis cédulát,
mely boldog ünnepet kívánt,
soha nem írta jóbarát,
csak mindig ő maga.

Közben gondol egyet, lúdtollat fog, papiruszt hajt ki, polcához megy, izgatottan rendezgeti a képeslapokat, vissza az írópulthoz, fogalmaz, sebesen ír

3. MESÉLŐ (lágyan)

János király nem volt jó,
s ajándékot, noha
Vágyott reá, nem is kapott
sok éven át soha.
De karácsonykor mindig,
míg szépen énekelt
a lantos és jó pénzt kapott,
ő harisnyával caplatott
a kéményhez, kirakta ott
s félő reménye kelt.

Ezalatt János mindig ír, majd hosszú, piros zokniját lehúzza, azzal és az irományával babrál. Aztán belép egy lantos, féltérdre ereszkedik, játszik és énekel. János ránéz a lantosra, pénzt kotorász elő és odadobja. Majd fogja papírját és zokniját, előrejön. Zenéjét befejezve a lantos felkapja a földről a pénzt és kihátrál.

A „trónterem” minden zugából, székek, párnák, padok és oszlopok mögül és alól az udvar népe suttog, sebes ritmusban, egymás szájából kapva ki a szót

UDVARNÉP HANGJAI

- János király nem volt jó,
- S így magánosan élt,
- Egyedül tervelt levelet, míg a tetőre ért.
- Leírta és lerakta,
- Így kért fájdalmára írt:

KIRÁLY *(fennköltén)*

E LAP MINDENKIHEZ KIÁLT,
SZENT KARÁCSONYHOZ LEGKIVÁLT!

UDVARNÉP

- Sarkába nem „János király”-t,
- Szerényen „Jancsi”-t írt.
- Csss! Csss! *(Egymást csitítják)*

KIRÁLY *(türelmetlenül, egyre izgatottabban és gyorsabban olvas)*

„Szeretnék egy kis puskát
és egy kis édességet
és egy kis csokoládét
a szopogatás végett;
a narancsot se bánom,
a diót szeretem,
ÚGY SZERETNÉK egy zsebkést,
mely vígan szeletel.

És, ó Karácsony Apó, kérlek, hogy kegyesen
hozz egy igazi nagy piros gumilabdát nekem!

János király egy székre áll és fölakasztja a hosszú piros zoknit, beletűzi az összecsavart levelet. Elsőtétül a színpad (sötétkék éjszaka). Zene: szívemarkoló, gonosz hangeffektusok, idegesítő, majd nagy és erősödő szívdobbanások

UDVARNÉP *(árulkodó, „visszhangosított” hangjai)*

- János király nem volt jó!
- A csatornacsövön szobájába csúszott megint!
- És várta, hogy mi jön!

SUTTOGÓ HANGOK

- És egész éjjel ott feküdt,
- Félt és remélt bután...

KIRÁLY *(forgolódik, törli a homlokát, egyszer csak fölriad, felül és hallucinálva fölmutat: szinte magán kívül)* „No, azt hiszem, ő járhat ott.”

SUTTOGÓK

- A homloka is izzadott!

KIRÁLY

„Biztos ajándékot hozott
Sok hosszú év után.”

Nagy csendülés valahol, mely visszhangosan elhal

KIRÁLY *(alázatosan)*

Jaj, felejtsd el a puskát,
felejtsd az édességet,
és csokoládé sem kell
a szopogatás végett,
a diót, narancsot
már nem is szeretem,
és VAN MÁR egy zsebkésem,
mely majdnem szeletel.
De, ó Karácsony Apó, kérlek, hogy kegyesen
hozz egy igazi nagy piros gumilabdát nekem.

A Vagantes Trió zenéje: magasztos ünnepi zene csengőkkel

GUNYOROS, STRÉBER, OKOSKA HANGOK

- János király nem volt jó –
- Karácsony reggele eljött vidáman
- s számtalan szép ajándék vele.
- A harisnyákban játékok,
- Sok-sok kíváncsi szem minderre
boldogan tekint!

Játsszótér, ünneplőbe öltözött gyerekek. Minden gyerek örömmel próbálgatja az új játékát: csupa karikahajtó, mozsártörő, babázó, bűgőcsigával játszó, csúzlizó, korcsolyázó, harisnyában kotorászó gyerekek. Mindenütt szétdobált, színes harisnyák, csak a király piros harisnyája lóg a szögön. János hálósipkában ténfereg a gyerekek között. Csalódott

HANGOK

- János mogorván mondja:

Zene: elhallgat

KIRÁLY *(letörtén)*

Mint sejtettem,
úgy történt megint: *(miután lehorgászta, harisnyáját a földhöz vágja)*
számomra semmi sem!

Fordulópont

KIRÁLY *(fájdalmasan, fokozódó csalódottsággal; a gyerekek lassan el, majd lassan mégis visszajönnek körjátékot játszani, egy nagy, piros labdával)*

Szerettem volna puskát
és egy kis édességet
és egy kis csokoládét
a szopogatás végett;
kértem diót, narancsot,
mert nagyon szeretem,
(önironikusan) és minthogy nincs
zsebkésem, hát nem is
szeletel.
(nagyot sóhajtot) És, ó Karácsony Apó *(sír, a háta mögött elindul a labdázás)*
nem hozott kegyesen
egy igazi nagy piros
gumilabdát nekem!

Zene: vidám lantos „labdazene” a Vagantes Ékes énekek c. kazettájáról

Kép: körben állnak az ünneplőbe öltözött gyerekek, és piros gumilabdával labdázna a zenére. A színpad elején áll a magába roskadt király, eltakarja az arcát.

Zene: a „hopp”-nál leáll

Mozgás: Hopp! – a labda a királyt fejen találja. Megfordul.

Utánaszalad, megszerzi. Elejti, elkapja, elesik vagy letérdel? Fogja a labdát, és az ég felé, a magasba emeli. Ezzel az állóképpel fejeződik be a darab

GYEREKEK KARA (ünnepien, a király felé hajolva)

És, ó, Karácsony Apó
háláját rebegi, mert
hoztál egy nagy
igazi
gumilabdát
neki!

A gyerekek is állóképpel (a király felé fordulva) fejezik be szövegüket – esetleg a megkezdődött taps rendjét megtörve elmondhatják az egyetlen kimeradt versszakot is (alatta zene)

KÓRUS, A KIRÁLYAL EGYÜTT

János király kinézett
Durcásan ablakán:

Lent nagy vidáman játszott
Sok fiú s kisleány.
Mind irigyelte őket,
Állt rendületlenül...
S hát íme, pirosan beszáll
Egy jó nagy labda, a király
Fején pördül, de meg nem áll
S az ágyára repül.

ÉS, Ó, KARÁCSONY APÓ
HÁLÁJÁT REBEGI, MERT
HOZTÁL EGY NAGY
IGAZI
GUMILABDÁT
NEKI!

Igricz Györgyné megjegyzése:

A kis jelenet igen rövid. Alkalmas arra, hogy már 3. osztályos tanulók eljátsszák. Nagyon vidám darab lehet, de ellenpontként ott van benne a király szomorú-komoly gátlásos figurája. A szöveg ismétlőszólamait különféle érzelmi töltéssel kell elmondani. Különféle hangulatot árásszon az ismételt szövegmondás! (Valójában János nem volt ennyire ártalmatlan egyénisége az angol történelemnek, épp erre utal a vers: „János király nem volt jó!...” refrénje. De mi egy ember szeretnivaló gyöngeségét emeltük ki!)

Vass Ildikó

A szépséges szép egérfiú menyasszonya

etiópiai mese nyomán

Vass Ildikó a zsámbéki Apor Vilmos Katolikus Főiskola drámapedagógiai szakirányú továbbképzésének hallgatója. Dramatizálása a legkisebbek számára nyújt biztonságos játéklehetőséget, nagyon egyszerű formában. Ez az a műfaj, amikor szinte még mindig csak „összemeséljük” a történetet. A nagyobbak esetében, ha csak lehet, a színpadra állítás művelete során elkerüljük a narrátor alkalmazását, mert lassítja és széttördeli a konfliktus köré szerveződött cselekményt. Itt azonban, mint ahogyan a Prezsmer Boglárka által szinte „brechti” formában feldolgozott román legenda, A kőbarát történetében is, szükség van egy mesélőre. Ott a cselekmény bonyolultsága és időbeli széthúzottsága

ad okot erre az epikus színházi formára, itt pedig a játékosok kicsiny terhelhetősége.

Míg a mesefeldolgozások során többnyire gazdagítani kell a párbeszédet, az egészen kicsik esetében sokszor azt is egyszerűsítjük, amit az eredeti mese kínál. A mesélő szövegét több gyerek között is szétoszthatjuk, hogy az egész csoport meg tudjon szólalni. A „Szél” és a „Hegy” állhat akár három vagy öt gyerekből is, sőt, az Egérszülőket is kísérelheti rokonai had, hisz például az eredeti mesében is három öregember megy leánykérőbe.

Szereplők
MESÉLŐ

EGÉRSZÜLŐK
(Papa, Mama, esetleg rokonokkal kísérvé)
KIRÁLY
SZÉL
HEGY
EGÉRASSZONYSÁG
EGÉRFIÚ ÉS ROKONSÁGA
EGÉRKISASSZONY

MESÉLŐ *(mint címet mondja)* A SZÉPSÉGES SZÉP
EGÉRFIÚ MENYASSZONYA

Egyszer régen, született egy szépséges szép egérfiú.
Amikor felcseperedett, a szülei így tanakodtak:

EGÉRSZÜLŐK Igencsak szép a mi fiúnk. De vajon
találunk-e hozzá méltó menyasszonyt?

MESÉLŐ Úgy gondolták, legjobb lesz, ha a Királyhoz
indulnak leánykérőbe.

EGÉRSZÜLŐK Jó napot, felséges Királyuram!

KIRÁLY Jó napot! Mi szél hozott benneteket?

EGÉRSZÜLŐK A szépséges szép Egérfiú nevében
jöttünk. Olyan menyasszonyt keresünk Neki, aki
méltó hozzá. Azért fordulunk hozzád, mert égen-
földön te vagy a legfelségesebb és leghatalmasabb
úr.

KIRÁLY Az már igaz. De nem jó helyen keresgéltek.
Van az enyémnél hatalmasabb család: a Szél család-
ja.

EGÉRSZÜLŐK Hogy lehet az? Nem te vagy a legha-
talmasabb?

KIRÁLY Nem. A Szél erősebb nálam. Ha föltámad,
úgy fölveri a port, hogy meg is vakít egy időre.

MESÉLŐ Egérmama és Egérpapa ekkor fölkerelkedtek
és megkeresték a Szelet.

EGÉRSZÜLŐK Jó napot, kedves Szél. Hallottuk,
hogy te vagy a világon a legerősebb és leghatalma-
sabb. Szeretnénk megkérni a lányod kezét a mi
szépséges szép Egérfiúnknak.

SZÉL Köszönöm nektek a megtiszteltetést. Csakhogy
nem én vagyok a leghatalmasabb a világon. A hegy
sokkal hatalmasabb nálam. Vele nem bírok.

MESÉLŐ Mit tehetek? Egérmama és Egérpapa fölke-
rekedtek, hogy megkeressék a Hegyet.

EGÉRSZÜLŐK Jó napot, kedves Hegy. Úgy hallot-
tuk, hogy te vagy a világon a legerősebb és legha-
talmasabb. Szeretnénk megkérni a lányod kezét a mi
szépséges szép Egérfiúnknak.

HEGY Igazatok van, én valóban erős és hatalmas va-
gyok. De van egy nemzetség, amely még az enyé-
mnél is hatalmasabb. Állandóan fúrnak-rágnak a
mélyben, s végül porrá omlasztanak engem. Ezek a
szürke népek sokkal hatalmasabbak nálam.

EGÉRSZÜLŐK És őket merre találjuk?

HEGY Arra. Menjetek egyenesen előre, és utána for-
duljatok jobbra!

MESÉLŐ Egérmama és Egérpapa sietve elindultak, és
hamarosan egy sötét lyukhoz értek.

EGÉRSZÜLŐK Van itthon valaki? Nincs itt senki?
(Nagy hahózás, kiabálás)

MESÉLŐ Nem jött válasz. Ők meg csak vártak, vár-
tak, sokáig vártak...

EGÉRASSZONYSÁG *(előbukkan)* Hát ti meg kik
vagytok? Mit ácsorogtok odakinn? Kerüljetek bel-
jebb!

EGÉRSZÜLŐK Jó napot, Egérasszonyság! Mi csak
útbaigazítást szeretnénk kérni... A hatalmas Hegynél
voltunk, aki azt mondta, hogy Őnála hatalmasabb
nemzetség is létezik, és ide irányított a szürke nép-
hez, de itt senki nem nyit ajtót. Pedig mi a szépséges
szép Egérfiúnak szeretnénk méltó menyasszonyt ta-
lálni.

EGÉRASSZONYSÁG Hm... Hadd lássam azt a szép-
séges Egérfiút! Ha látom, utána talán útbaigazítást
is tudok adni.

MESÉLŐ Egérmama és Egérpapa már hozták is sietve
a Szépséges Szép Egérfiút.

EGÉRASSZONYSÁG Hm... tényleg csinos. Mondjá-
tok csak: és esze is van?

EGÉRSZÜLŐK Úgy vág az esze, mint a beretva.

EGÉRASSZONYSÁG Akkor – nem kell továbbmen-
netek! Jó helyen jártok. Sehol sem találtok külön-
b menyasszonyt, mint az én hajadon lányom. Bizony
igaz: a mi nemzetségünk a leghatalmasabb. Milyen
szerencse, hogy két ilyen kiváló család egyesülhet!
Gyere elő kedves lányom! *(Az egérkisasszony is
megjelenik)*

MESÉLŐ Így találtak méltó menyasszonyt a szépséges
szép Egérfiúnak. Hét országra szóló lakodalmat
csaptak, és ma is boldogan élnek és vígadnak.

Néhány mese eredeti formában

Helyszűke miatt csak néhány eredeti mesét tudunk itt közreadni. Bátorításul és módszertani tanulságul mégis megteesszük ezt. Érdemes összevetni a kiindulásul szolgáló epikus mese és a belőle született darab cselekményét, helyzeteit és dialógusait.

Látható, hogy a legkülönbözőbb írói szabadsággal nyúltak átdolgozóink az alaptörténetekhez. Kit mi foglalkoztat személyesen, arrafelé viszi a művet a dramatizálás során. Minden esetben meghatározó azonban, hogy milyen korosztálynak szánjuk a feldolgozást.

Ne feledjük: mindaz, ami papíron van, csak ajánlat. A végső színpadi formát – ahogyan azt a gyermekszínjátszó rendezői képzések első óráin tanuljuk – a csoport összetétele fogja meghatározni. Ennek a kihívásnak azonban felkészült rendezők tudnak igazán megfelelni. Hiszen azt, hogy mi van a csoportba „írva”, előbb észre kell venni, hogy aztán élni tudjunk vele.

A tér kialakításához, a díszlet és a jelmezek elkészítéséhez – vagy éppen a színjátszással próbálkozó gyereket megsegítő instrukciók ügyében – kérhetünk tanácsot a Magyar Drámapedagógiai Társaság gyakorlott rendezőtanáraitól is. Szívesen konzultálnak a hozzájuk fordulókka!⁶

A repülő hajó

ukrán népmese⁷

Volt egyszer, hol nem volt egy öregember meg egy öregasszony, és volt nekik három fiúk: kettő okos, a harmadik meg amolyan féleszű. Az okosakat körüljárták, minden kívánságukat teljesítették, az öregasszony minden héten tiszta inget adott rájuk, a bolondot meg csak szidták, kinevették. Egyebet sem csinált, csak a kemencesuton ült a gabonaszákon, maszatos ingben, nadrág nélkül. Abban az időben híre járta, hogy a király elrendelte: mindenki gyűljön össze nála ebédre, és aki olyan hajót épít, amelyik repülni tud, és azon repülni is tud, és azon érkezik a királyi palotába, ahhoz adja a feleségül lányát.

Az okos testvérek tanácskozni kezdtek:

– Elmehtetnénk mi is szerencsét próbálni!

Tanácskoztak, latolgattak, aztán elkészkedtek apjuktól meg anyjuktól:

– Elmegyünk – mondják – a királyhoz lakomára, nem veszítünk vele semmit sem, és az is meglehet, hogy ott találjuk meg a szerencsénket.

Kérték a szüleik, ne menjenek sehova sem, de a fiúk csak menni akartak.

– Elmegyünk és kész! Adják ránk áldásukat a nagy út előtt!

Mit tehettek az öregek, áldásukat adták a fiúkra, az öregasszony fehér cipókat dagasztott, kisütött egy malacot, egy üveg pálinkát is adott hozzá a két testvérnek és útnak eresztette őket.

A bolond csak ül a kemencén és kéri, hogy engedjék el őt is.

– Elmegyek én is oda, ahová a bátyáim!

– Hová mennél, te bolond? – mondja az öregasszony – Még megesznek a farkasok!

– Dehogyan esznek meg, elmegyek én!

Az öregek először kinevették, aztán meg szidták, de a fiú csak menni akart. Látják, nincs mit tenni a bolonddal:

– Nem bánjuk, eredj, de már vissza se gyere és senkinek ne mond, hogy a mi fiunk vagy!

Az öregasszony tarisznyát adott a fiúnak, száraz fekete kenyeret meg egy üveg vizet tett bele, és kísérte a házból. A fiú elindult.

Megy, mendegél, egyszer csak egy vénemberrel találkozik az úton. A bácsika egészen ősz volt és derékig érő hosszú fehér szakállat viselt.

– Adj isten, öregapám!

– Fogadj isten, fiam!

– Hová megy, öregapám?

– Járom a világot, segítek az emberek baján. Hát te merre tartasz?

– A királyhoz, ebédre.

– Hát tudsz te olyan hajót csinálni, amelyik magától repül? – kérdi az öreg.

– Nem – mondja a bolond –, nem tudok!

– Hát akkor meg minek még oda?

⁶ Az ehhez szükséges címek és telefonszámok kiadványunk hátoldalán megtalálhatók. (A felelős szerk.)

⁷ A róka és a medve. Ukrán népmesék, Ungvár-Uzshorod, 1961. Fordította: Barzsó Tibor

– Tudom is én, minek! Károm nem lesz belőle. Háttha még rám mosolyog a szerencse.

– Ül le! – mondja az öreg. – Pihenj egy keveset, megebédeljünk. Szedd csak elő, ami a tarisznyádban van!

– Nincs abban semmi, öregapám, csak egy kis száraz kenyér, olyan, hogy a foga is beletörik.

– Nem baj az, csak vedd elő!

Kinyitja a bolond a tarisznyáját, hát látja, hogy a fekete kenyérből olyan fehér kalács lett, amelyet életében nem evett. Olyat talán csak az urak esznek.

– Már csak nem látunk hozzá az evéshez – mondja az öreg – anélkül, hogy ne innánk valamit? Nincs egy kis pálinka a tarisznyádban?

– Már honnan volna? Csak egy üveg vizem van!

– Vedd csak elő! – mondja az öreg.

Kendőt terítettek a földre, leültek, hozzáláttak az evéshez. Szépen megebédeltek, az öreg megköszönte a bolondnak a kalácsot meg a pálinkát, majd így szólt:

– Most idehallgass, fiam! Indulj máris az erdőbe, állj meg az egyik fánál és csapj oda a fejszáddal a fa törzsére, aztán nyomban feküdj hasra és maradj úgy egészen addig, amíg valaki fel nem ébreszt. Akkorára felépül a hajód, te csak beleülsz és repülhetsz, ahová akarsz. Csak arra figyelmeztetek, hogy útközben mindenkit végy fel a hajóra, akivel találkozol.

A bolond megköszönte az öreg jószágát és elváltak. A vénember folytatta az útját, a fiú meg elment az erdőbe.

Amint az erdőhöz ért, egy fához lépett és belevágta a fejszáját, majd hasra vágódott és elaludt. Jó sokáig feküdt így... Egyszer csak hallja, hogy valaki kölögetni kezdi:

– Ébredj már, rád köszöntött a szerencse, kelj fel!

Felébredt a bolond és látja: egy hajó áll mellette. Színaranyból van, az árbocai ezüstből készültek, a vitorlái selyemből. Ott állt a hajó repülésre készen. Nem sokat gondolkozott a bolond, beleült, a hajó pedig felemelkedett és továbbrepítette a fiút, egészen a felhők közé, hogy alig lehetett látni.

Repül, repül a hajó, egyszer csak látja a bolond, hogy egy ember fekszik az úton, fülét a földhöz szorítva. Odakiáltott neki:

– Adj isten, bácsikám!

– Fogadj isten, édes fiam!

– Mit csinál kend?

– Hallgatom, hogy egybegyűltek-e már a királyi lakomára az emberek

– Tán maga is odamegy?

– Oda biz én.

– Üljön fel, elviszem.

Messzehalló beült a hajóba. Felrepültek.

Repülnek, repülnek, egyszer csak látják: egy ember megy az úton, egyik lába a füle mögé kötve és csak féllábon szökdécsel.

– Adj isten jó napot!

– Fogadj isten, édes fiam!

– Hát kend miért ugrál féllábon?

– Azért – mondja –, mert ha két lábbal lépnék, egy lépéssel az egész világot átlépném, én meg nem akarom.

– Merre tart, öregapám?

– A királyhoz ebédre.

– Üljön be a hajóba, elvisszük!

– Jól van, beülök.

Gyorslábú beszállt a hajóra. Ismét felrepültek.

Repülnek, repülnek, egyszer csak látják, egy ember áll az úton íjjal a kezében és valamire céloz, bár sehol nincs a környéken se madár, se más vad.

Oda kiáltott neki a bolond:

– Adj isten, bácsikám! Hová céloz kend, mikor se madarat, se más állatot nem látni sehol?

– Azt csak kendek nem látják, de én látom!

– Aztán hol látja?

– Amott ni – mondja –, a hetedik határon túl, egy száraz körtefán ül egy madár!

– Üljön ide, mellénk!

Az öreg beült a hajóba. Tovább repültek.

Hát amint repülnek, egyszer csak látják: egy ember megy az úton és egy teli zsák kenyeret cipel a hátán.

– Adj isten, jó ember!

– Fogadj isten!

– Merre tart?

– Kenyeret megyek szerezni az ebédhez.

– Hát már úgyis tele van a tarisznyája, minek kendnek több kenyér!

– Még ez is valami ?! Nem elég ez nekem még egy reggelire sem.

– Szálljon fel a hajóra!

– Jól van, felszállok.

Felült a Nagygyomrú is. Tovább repültek.

Repülnek, repülnek, egyszer csak látják: egy ember jár egy tó körül, mintha keresne valamit.

– Adj isten, bácsikám!

– Fogadj isten!

– Mit jár kend itt a tó körül?

– Inni szeretnék, mert igen szomjas vagyok – mondja –, de sehogy sem talállok egy kis vizet.

– Hát egy egész tó van kend előtt, miért nem iszik?

– Ugyan már, még ez is víz?! Egy kortyra is kevés nekem.

– Szálljon fel a hajónkra!

– Jól van.

Nagytorjú felszállt a hajóra. Tovább repültek.

Amint repülnek, látják, hogy egy ember megy a falu felé egy kevés szalmával a hátán.

– Adj isten, bácsikám! Hová viszi azt a szalmát?

– A faluba – mondja.

– Hát az meg mire jó? Tán nincs a faluban elég szalma?

– Van – mondja az öreg –, csak nem ilyen!

– Miért, ez milyen szalma?

– Hát olyan, hogy bármilyen nagy volna is a hőség nyáron, csak szétdobálom ezt a szalmát és nyomban beáll a hideg és hull a hó.

– Üljön be a hajóba!

Fagycsináló beült és tovább repültek.

Repülnek, repülnek, egyszer csak látják: egy ember megy az erdő felé és egy köteg fát visz a vállán.

– Adj isten, jó ember!

– Fogadj isten!

– Hová viszi ezt a fát?

– Az erdőbe.

– Hát az meg mire való! Van az erdőben úgyis elég fa.

– Van, de nem ilyen – mondja az ember.

– Hát milyen?

– Ott csak közönséges fa van, ezek meg olyan fák, hogy ha szétdobálom őket, nyomban egy sereg katona lesz belőlük.

– Szálljon fel a hajónkra!

Az öreg nem kérte magát, felszállt és tovább repültek.

Sokáig repültek-e vagy sem, azt nem tudom, de egyszer csak megérkeztek a királyi vár elé. Az udvar közepén terített asztalok, mézzel és pálinkával teli hordók: minden, amit csak ember szeme-szája megkíván! Vendég meg annyi van, hogy tán a fél birodalom jött el ide: öregek és fiatalok, nagyurak és ágrólszakadt szegények. Akárcsak a vásáron! A bolond megérkezett a hajóján az embereivel, a király szobájának ablaka előtt szállt le, majd kiléptek a hajóból és leültek ebédelni.

Nézi a király az ablakból: ki érkezett az aranyhajón, majd így szól az inasához:

– Eredj, kérdezd meg, ki érkezett az aranyhajón!

A lakáj elment és megnézte a vendégeket, majd jelenti a királynak:

– Valamiféle rongyos parasztok! – mondja.

A király nem akarta elhinni:

– Hogy lehet az, hogy parasztok aranyhajón repülnek? Bizonyára nem kérdezted meg, hogy kik azok.

Fogta magát a király és maga ment le az emberek közé.

– Ki érkezett ezen a hajón? – kérdi.

Előlépett a bolond:

– Én!

Megnézte a király a fiút, látja hogy az inge folt hátán folt, a nadrágjából meg kint van a térde. Fogja a fejét a király: „Már hogy én a gyermekemet egy ilyen parasztlegényhez adjam?”

Nem tudta a király mi tévő legyen, próbára akarta tenni a bolondot.

– Eredj – mondja az inasnak –, mond meg neki, hogy bár repülő hajón érkezett, de ha ebéd végéig nem szerez életető és gyógyító vizet, nem adom hozzá a lányomat, és kardom a fejét veszi!

Az inas elment.

Messzehalló, az, aki a fülét a földhöz szorította az úton, kihallgatta, hogy mit mondott a király, és továbbbította a bolondnak. Ül a bolond a lócán (lócákat készítettek az asztalok köré), bánkodik, sem enni sem inni nem kíván. Meglátván ezt Gyorslábú:

– Te meg miért nem eszel? – kérdi tőle.

– Nincs nekem étvágyam! Egy falat sem menne le a torkomon.

És elmondotta, hogy mi bántja:

– Azt parancsolta a király, hogy az ebéd végére éltető és gyógyító füvet hozzak. Hogy szerezzem én meg azt a vizet?

– Sose búsulj! Megszerzem én neked!

Jön az inas és átadja a fiúnak a király parancsát. A bolond már tudta, hogy mit kíván a király.

– Mondd meg, hogy a víz itt lesz!

Az inas elment, Gyorslábú pedig leoldotta a lábát a füle mögül, eliramodott és egy pillanat alatt telemerítette kulacsát éltető és gyógyító vízzel.

– „Ráérek, amíg az ebéd véget ér – gondolta magában –, leülök a malom mellett és pihenek egy kicsit”

Leült és el is aludt. Az emberek már ebéd vége felé járnak és Gyorslábú még mindig nem jött meg. A bolond remegve ül az asztalnál. „Elvesztem!” – gondolja.

Messzehalló a földhöz szorította a fülét és hallgatózni kezdett:

– A malom tövében alszik az ördögadta! – mondja.

– Hát most mit tegyünk? – kérdi a bolond. – Hogyan kellene felébreszteni?

Messzelátó meg így szól:

– Sose búsulj, én majd felébresztem!

Ezzel kifeszítette íját és olyat lőtt a malom falába, hogy csak úgy repültek szét a köszilánkok. Gyorslábú felriadt és uszgyi, a palota felé. A vendégek éppen befejezték az ebédet, amikor ő megérkezett a vízzel.

A király nem tudta, mit tegyen dühében. Még egy feladatot adott a bolondnak: „Ha embereivel együtt együttükben megesznek hat pár sült ökröt és negyven kemence kenyeret, akkor hozzáadom a lányomat, ha pedig nem, a feje a lábához gurul!”

Messzehalló kihallgatta a király beszédét és elmondta a bolondnak.

– Mit tegyek most? Még egy kenyeret sem bírok megenni – mondta a bolond.

Búnak eresztette a fejét, még el is sírt a magát.

Ekkor így szól Nagygyomrú:

– Sose sírj, én majd megeszem mindegyikötök adagját, sőt még többet is, ha adnak!

Jön az inas és jelenti a király parancsát.

– Jól van – mondja a bolond –, hozhatjátok az ennivalót!

Megsütetett a király tizenkét ökröt és negyven kemence kenyeret. Nekilátott Nagygyomrú az evésnek, nem is hagyott egy morzsányit sem, hanem még kért is:

– Jó volt, csak kevés volt! Legalább még egy cseppet adnának!...

Látja a király, hogy semmiképpen sem tud megszabadulni a bolondtól, hát még egy feladatot adott neki: igyon meg negyven hordó vizet meg negyven hordó bort egyszuszra, ha pedig nem, „kardom a fejét veszi!”

Messzehalló megint csak mindent kihallgatott és elmondta társainak. Sírni kezd a bolond.

– Ne sírj! – vigasztalta Nagytorkú. – Kiíszom én magam az egészet, még kevés is lesz!

Kigurítják az udvarra a negyven hordó vizet meg a negyven hordó bort.

Nekilátott Nagytorkú az ivásnak, nem is maradt egy csepp sem a hordókban.

– Jó volt, csak kevés volt! – mondja – Meginnám, ha adnának még egy pár hordóval!

Látja a király, hogy semmire sem megy velük és így gondolkozik: „Le kell pusztítani azt az átkozottat, mert még szégyent hoz a gyermekem fejére!”

Küldi is nyomban az inast, a bolondhoz:

– Mondd meg neki, azt üzenem, hogy a mennyegző előtt menjen el a fürdőbe megmosakodni.

Egy másik lakájnak meg azt parancsolta: menjen el és mondja meg a fürdőmesternek, hogy a fürdőt izzóra, forróra fűtse be: „Hadd süljön meg az ördögadta!” Be is fűtött a fürdőmester úgy, hogy még maga az ördög is megsült volna a fürdőben.

Elindult a bolond a fürdőbe, Fagycsináló meg utána egy kéve szalmával. Alighogy beléptek a fürdőbe, olyan forróság csapta meg őket, hogy azt emberfia nem bírta volna ki. Fagycsináló szétdobálta a szalmaszálakat, s egyszerre olyan hideg lett, hogy a bolond nem is merte a vízbe tenni a kezét. Hamar felugrott a kemence tetejére és elaludt. Igen megfázott. Nyitják reggel a fürdőt, gondolják már csak a hamvát találják meg!... Hát látják ám, hogy a bolond a kemence tetején alszik! Felébresztették.

– Tyű, de jól aludtam! – mondja.

És ezzel kijött a fürdőből.

Jelentik a királynak, hogy így és így: kemencén aludt és a fürdőben olyan hideg van, mintha egész télen nem fűtöttek volna. Elszomorodott a király: mit tegyen? Gondolkozott, törte a fejét...

– No – mondja –, ha reggelre egy sereg katonát szerez nekem, hozzáadom a lányomat, de ha nem: a kardom a fejét veszi.

Magában pedig így ravaszkodott: „Már hol szerezhetne ez a bolond paraszt egy sereg katonát? Én király vagyok, de jómagamnak is nehezen megy!...”

Ki is adta nyomban a parancsot.

Messzehalló kihallgatott mindent és elmondta a bolondnak, az megint csak könnyeit hullatta:

– Mit tegyek, hova legyek? Hol szerezzek én annyi katonát?

Szalad is már a hajóra az embereihez:

– Segítsetek testvéreim! Nem egyszer mentettetek már ki a bajból, ne hagyjatok el most sem, mert akkor fejemet veszi a király!

– Ne sírj – mondja az, aki a fát vitte az úton –, majd én kisegítelek.

Jön a szolgál:

– Azt mondta a király, ha holnap reggelre előállítasz egy sereg katonát, tied a királylány keze!

– Jól van, meglesz! – mondja a bolond. – Csak mondd meg a királyodnak, ha még most sem adja ide a lányát, akkor háborút indítok ellene és erővel veszem el a királyleányt!

Éjjel a fahordó ember kivitte a bolondot egy mezőre és egy köteg fát is vitt magával. Kezdi dobálni a fadarabokat, hát uramfia: mindegyik fadarabból egy-egy katona nő ki! Össze is gyűlt egy óriási hadseregbe való. Felébred reggel a király – hallja, hogy zene szól az ablaka alatt. Kérdi a szolgáitól:

– Micsoda zeneszó ez ilyen kora reggel?

– Az a legény egrecírozta a katonáit, aki az aranyhajón érkezett – mondják neki.

Látja a király, hogy most már végképp semmit sem tehet, magához parancsolta a fiút.

Jön az inas, jelenti a bolondnak, hogy a király hívja. A bolond ekkorra olyan szép szál daliává változott, hogy alig lehetett ráismerni: a ruhája ragyogott, a sisakja aranyból volt. A királyi palotához vezetve seregét, ő haladt az élen, fényes szőrű paripáján, utána pedig a tisztjei. Amint a palotához érkeztek, kiadta a parancsot:

– Állj!

Megállt a sereg szép, egyenes sorokban. A fiú felment a palotába; a király megölelte és megcsókolta:

– Ülj le, drága vőm!

Bejött a királylány is; amint meglátta a legényt, csakúgy ragyogott a szeme örömében, hogy ilyen deli vitéz lesz a férje.

Csaptak is hétországra szóló lakodalmat és még most is élnek, ha meg nem haltak.

Babér király

román népmese

Volt egyszer egy király meg egy királyné, mindketten szépek és fiatalok voltak, de nem született gyermekük.

Egy napon egy vastagajkú szerecsen ment a királyhoz és így szólt hozzá:

– Sokáig éljen királyi fenséged! Hallottam, hogy a királynénak nem akar gyermeke lenni és gyógyfüveket hoztam, ezeket ha megissza, megterhesedik.

A király elvette a gyógyfüveket a szerecsentől, és megparancsolta, hogy adjanak neki fejedelmi lovat meg egy rend aranygúnyát, ami olyan szép volt, hogy az ember szeme káprázott tőle; aztán magához hívatta a királynét és odaadta neki a gyógyfüveket, hogy főzze meg és igya meg. A királyné előhívatta a szakácsnét, hogy megfőzesse, de nem mondta meg, hogy azok mire jók. A szakácsné, nem tudva, hogy milyen erejük van, megkóstolta, aztán odavitte a királynénak, hogy igya meg. Nem telt bele sok idő és a királyné is, a szakácsné is megterhesedett. Amikor pedig eljött annak az ideje, mindkettejüknek született egy-egy úrficskája, de olyan szépek voltak, hogy a világon nem volt azokhoz fogható, és elnevezték az egyiket Babérnak, a másikat Áfonyának.

Egyszer aztán a király csatába indult és a fiát hagyva maga helyett, egy csomó kulcsot adott a kezébe és így szólt hozzá:

– Fiam, minden szobába, amelyik ezekkel a kulcsokkal nyílik, bemehetsz, de abba a szobába, mely az aranykulcsra nyílik, be ne tedd a lábad, mert akkor nem jól jársz.

Amikor a király eltávozott a városból, a fia bement minden szobába, és rengeteg sok szép drágakövet látott, de egyik sem tetszett neki ezek közül; a végén eljutott ahhoz a szobához is, mely az aranykulcsra nyílt, kicsit álldogált az ajtó előtt, az apjától kapott parancsra gondolt, de a kíváncsiság hatalmába kerítette. Belépett és egy messzelátó üveget pillantott meg; belenézett és egy csupa aranyból való palotát látott, hogy a napra lehetett nézni, de arra nem.

*És azt is meglátta,
Hogy a palotába
Kiralina sétál.
Szép kerti virágszál,
Gyengébb a harmatnál.*

Jó sokáig elnézegette, aztán a messzelátó üveget visszatette a helyére, és könnyes szemmel kiment a szobából.

Nem telt belé sok idő és a király győztesen visszatért a csatából, de ahelyett, hogy a fia eléje menne és örömmel fogadná, csak a királyné ment és azt mondta, hogy a fia beteg. A király hamarosan rájött, hogy honnan ered a betegsége, és elhívatta a világ minden orvosát és orvosló asszonyát, de mindegyik azt mondta, hogy amíg nem adják feleségül a fiához Kiralina királykisasszonyt, addig nem gyógyul meg. A király nyakra-főre szalasztotta a küldöncöket Kiralina királykisasszonyhoz, de lehetetlen volt a dolog, mivel az apja nem akarta férjhez adni.

Amikor a királyfi meghallotta ezt, elhatározta, hogy ő maga megy el és megkéri az apjától. Elmondta hát az ő jó barátjának; aztán egy szép napon elindultak mindketten és nyomtalanul eltűntek. Olyan hosszú ideig mentek, mint nyárban a nap és estére elérkeztek a Fergeteg anyjához. Kopogtattak az ajtón és egy összetöppörödött vénasszony jött ki eléjük, s azt kérdezte, hogy mit keresnek. Azt felelték, hogy szállást kérnek tőle holnapig, és mondja meg nekik, melyik úton kell elindulniuk, hogy a Kiralina királykisasszony országába érjenek.

A vénasszony szánakozva nézett rájuk és így szólt:

– Szívesen házamba fogadnák, de attól tartok, hogy hazajön a fiam és jéggé fagyaszt benneteket; menjetek inkább az én hűgomhoz, mert ő szállást adhat nektek és az utat is megmutatja Kiralina királykisasszonyhoz.

A királyfi továbbment, és elérkeztek a szélvihar anyjához; onnan is továbbmentek és elérkeztek a Tavaszi-szél anyjához. Kopogtattak az ajtón, és egy szép fiatal, karcsú asszony lépett ki. Az asszony mihelyt megpillantotta a királyfit, így szólt hozzá:

– Kedves Tündérkirályfi, jól tudom, azért indultál el, hogy megkeresd Kiralina királykisasszonyt, és hogy feleségül vedd; de csak az én fiam segítségével juthatsz el az ő országába. Maradjatok itt, de jól el kell rejtselek titeket, mert mihelyt megérezné a fiam, hogy más világból való emberek vannak nálam, megölne benneteket.

Amint ezt kimondta, csattintott háromszor a tenyerével és a kemence mögül nyomban előröppent egy gyémántcsőrű, smaragdkő-szemű aranymadár, mindkettejüket a szárnya alá dugta, aztán ismét visszarepült a kemencére.

Nem telt bele sok idő és lány szellősugár hallatszott, mely rózsa és rozsmalint illatot hozott magával; az ajtó magától kinyílt és egy szép, hosszú aranyhajú, ezüstszárnyú legény lépett be rajta, mindenféle virágokkal és füvekkel körülfont bottal a kezében. Amint belépett, így szólt az anyjához:

– Édesanyám, más világból való emberszagot érzek!

– Érezhetsz, fiam, de itt nincs mit keresnie más világból való embernek.

A Szél megnyugodott és asztalhoz ült, amikor aztán megett egy támogat édes öztejet és egy márványkupából ibolyavizet ivott hozzá, mesélgetni kezdett.

Az édesanyja, amint jókedvében látta, így szólt hozzá:

– Kedves fiam, mondd meg nekem, hol van Kiralina királykisasszony országa és miképpen vehetné őt valaki feleségül?

– Nehéz dolgokat kérdezett édesanyám, de ám hadd legyen. Kiralina királykisasszony országa tíz esztendei járóföldre van tőlünk, de ezt egy szempillantás alatt megteheti az, aki elmegy a fekete erdőbe, oda a kátránypatak mellé, amely az égig hányja fel a követ és a tüzet, és a ki megnyergeli a gonosz tündére csutkóját⁸, mert csak azzal mehet át a patakon; aki pedig hallja és valakinek elmondja, váljék kővé térdig. Amikor aztán elér abba az országba, egy aranyszarvast kell csinálnia, hogy abba belebúj-jék, mert csak így juthat be a királylány szobájába, hogy ellopja; aki pedig hallja és valakinek elmondja, váljék kővé derékig. Amikor feleségül veszi, a Fergeteg anyja irigységből egy zsidót fog odaküldeni holmi szép és pókhálónál is vékonyabb ingekkel; Kiralina királykisasszony ingeket fog vásárolni tőle, és

⁸ A *csutkó* vagy a dramatizált formában használt, könnyeben érthető *csitkó* szó jelentése: csikó.

ha nem áztatja meg gerlice-könnyével, mihelyt magára veszi, meg fog halni bennük; aki pedig hallja és valakinek elmondja, váljék kővé egész merőben.

Mialatt a Szél ezeket elmondotta, a királyfi elszenderedett, de a szakácsné fia ébren maradt és mindent hallott.

Másnap, amikor elment a Szél hazuról, a királyfi megkérdezte a Szél anyjától, hogy mondott-e valamit a fia; de az asszony attól tartva, hogy kővé talál válni, azt felelte, hogy nem tudott meg semmit.

Ekkor a szakácsné fia meg a királyfi továbbindult, és olyan hosszú ideig mentek, mint nyárban a nap; alkonyat felé pedig nagy zajt és szörnyű süvöltést hallottak; aztán megpillantottak egy nagy, égő kátványból való patakot, mely az ég tetejéig dobálta fel a köveket. A királyfi megijedt, de a szakácsné fia azt mondta neki:

– Ne félj semmit, gyere csak ebbe az erdőbe velem és tedd azt, amit én mondok.

Az erdő közepére érve megpillantották a gonosz tündérek csutkóját; mindketten felültek reá lovagolni, és amikor háromszor egymás után megsarkantyúzták, tizenkét tüzes ló által húzott kocsivá változott és egy szempillantás alatt felszálltak a szélvészre, és a Kiralina királykisasszony palotájának kapuja előtt ereszkedtek le. Amikor aztán leszálltak róla, a kocsi ismét tuskóvá változott és ők ott maradtak egy zafirkóból épült palota előtt, melynek a kapui ciprusfából voltak, az egyik ablakban pedig ott állott Kiralina királykisasszony, gyöngyökkel kivarrt arany ruhában.

Amint Kiralina királykisasszony meglátta a királyfit, olyan nagy szerelemre lobbant iránta, hogy súlyos beteg lett belé, és a végórája felé közeledett.

Mit meg nem tett a szerencsétlen király, hogy megmentse! De minden hiábavaló maradt! Végére is odament egy vén javasasszony és így szólt:

– Felséges királyom, sokáig éltesse az Isten! Ha azt akarja, hogy felséged leánya meggyógyuljon, kerítse meg azt a szarvast, mely úgy énekel, mint a madár, és hozassa a palotájába csak három napra, s meglátja, hogy helyrejö a leánya.

A király kikiáltatta az egész országban, három nap múlva aztán a szakácsné fia rácsapott a csutkóra, és az egy szép aranyszarvassá változott. Akkor belébújtatta a királyfit és a palota elé vitte.

Amint a király meglátta a szarvast, lement és megkérdezte a szakácsné fiát, hogy eladja-e.

– Nem adom el, hanem csak bérbe adom – felelete fennhéjázva a szakácsné fia.

– Jól van hát, mennyiért adod bérbe nekem, csupán három napra?

– Ezer aranyért.

Megkötötték az egyességet, a király fogta a szarvast és bevitte Kiralina királykisasszony szobájába, aztán dolga után látott.

A szarvas, mihelyt csak Kiralina királykisasszonnyal találta magát, énekelni kezdett egy szerelmes éneket, hogy még a fák és kövek is sírtak belé. Kiralina királykisasszony elaludt, a királyfi pedig kijött a szarvasból és homlokon csókolta, aztán ismét visszabújt a szarvasba.

Másnap Kiralina királykisasszony azt mondta az udvarhölgyeinek, hogy kétszer egymás után olyan álmot látott, hogy egy szép ifjú megcsókolta. Ekkor ez egyik tudósabb udvarhölgy azt mondta, Kiralina királykisasszonynak, hogy máskor, mihelyt a szarvas énekelni kezd, tegye magát, mintha aludnék, és amikor úgy érzi, hogy valaki megcsókolja, fogja meg.

Mihelyt beállott az éjszaka, a szarvas énekelni kezdett egy szomorú dalt. Kiralina királykisasszony úgy tett, mintha aludnék; és amikor a Tündérkirályfi, hogy megcsókolja, átölelte és azt mondta neki:

– Most aztán nem menekülsz többé, mert rég vártam, hogy az enyém légy.

Turbékoltak ketten, mint a galambok, míg csak virradni nem kezdett; akkor Tündér királyfi visszabújt a szarvasba. Dél tájban jött a király a szakácsné fiával, hogy visszaadja neki a szarvast. Kiralina királykisasszony sírni kezdett és semmiképpen sem akart megválni a szarvastól; a szakácsné fia meg halálra így szólt hozzá:

– Kérd meg a királyt, engedjen el, hogy a szarvast kísérd ki a városból, ott vár minket egy kocsi tizenkét tüzes lóval, arra felülünk mindnyájan és elmegyünk Tündérkirályfinak, a te kedvesednek az országába.

Kiralina királykisasszony engedélyt kért és kapott is és nagy kísérettel kikísérte a szarvast a városból. Akkor Áfonya háromszor a szügyére vágott a szarvasnak, és az nyomban tizenkét tüzes ló által húzott kocsivá változott; aztán egyik kezével megfogta Kiralina királykisasszonyt, a másikkal pedig Babért, felugrottak és eltűntek szem elől. És miután olyan hosszú ideig mentek, mint nyárban a nap, ha a mese nem mondaná, az ember maga is kitalálná, kijutottak a másik világra és a maguk országába értek.

A király mihelyt megtudta a fia érkezését, nagy sereggel eléje sietett; aztán megházasította Kiralina királykisasszonnyal, és fejedelmi lakomát csaptak, amely három nap és három éjjel tartott.

(...)

Egy szép napon Kiralina a palota ablakában ült és lenézett az útra, hát íme egy ingeket áruló zsidó. Kiralina királykisasszony felhívta és vett tőle két inget, melyek a pókhálónál is vékonyabbak voltak, és

az egyiket magára öltötte. Nem telt bele sok idő, és Kiralina királykisasszony olyan nehéz betegségbe esett, hogy már a halál árnyékába járt.

Áfonya megtudta, hogy milyen beteg a királyné és éjfélkor bement abba a szobába, ahol aludt; megöntözte gerlice-könnyével, aztán eltávozott. De az ajtón álló őrök Babér királyhoz siettek és bevádolták Áfonyát, hogy látták, amint megcsókolja a királynét.

A király ennek hallatára, haragra lobbant és kiadta a parancsot, hogy vegyék fejét Áfonyának; amikor azonban a vesztőhelyre értek, így szólt Áfonya a királyhoz:

– Sokáig éltesse az Isten, felséges királyom! Az irántad való barátságomra és szeretetemre kérek, hívd össze országod minden bojárját, mert valami nagy komoly dolgot kell előttük elmondanom, aztán parancsolhatsz, hogy levágják a fejem.

A király gyűlésbe rendelte a királyi tanácsot, Kiralina királynét is odaparancsolta, aztán eléjük vitette Áfonyát és így szólt hozzá:

– Mondd el, te istentelen, amit el akarsz mondani!

Ekkor Áfonya elkezdte:

– Volt egyszer egy királyfi, aki beleszeretett egy másik világból való királyleányba. És mivel nem tudott nála nélkül élni, elindult az ő hű barátjával, hogy vagy megtalálja, vagy elpusztítja magát, a pusztában. Miután szélteben-hosszában bejárták a világot, elérkeztek a Fergeteg anyjához, aki tovább küldte őket a Tavaszi-szél anyjához, aki aztán szállást adott nekik, és megígérte, hogy megkérdezi a fiát. Szavának is állott, mert amint a fia hazament, megkérdezte, és a Szél ezeket mondotta: „Kiralina királykisasszony országa tíz esztendei járásnyira van tőlünk, de ezt egy szempillantás alatt megteheti az, aki elmegy a fekete erdőbe, oda a kátránypatak mellé, amely az édig hányja fel a követ és a tüzet, ahol aztán megtalálja a gonosz tündérek csutkóját, és azt megnyergeli, hogy átmenjen vele a patakon. Amikor elér abba az országba, a csutkóból egy aranszarvat kell csinálnia, hogy abba belebújjék, mert csak így juthat be a királylány szobájába, hogy ellophassa. Amikor feleségül veszi, a Fergeteg húga egy zsidót fog odaküldeni holmi szép és pókhálónál is vékonyabb ingekkel, és ha azokat nem tudja gerlice-könnyével megáztatni, mihelyt magára veszi, három nap múlva meg fog halni.” Amikor a Szél ezeket elmondotta az anyjának, megesküdt, hogy ha elmondaja valakinek, amit hallott, tetőtől talpig váljék kővé. Másnap a királyfi megkérdezte a Szél anyjától, hogy megtudott-e valamit a fia révén, de az asszony attól tartva, hogy kővé talál válni, azt mondta neki, hogy semmit sem tudott meg. De a királyfi hűséges barátja nem aludt azon az éjen, és mindent hallott. Így aztán, anélkül, hogy a királyfinak elmondotta volna ezt a titkát, elment vele együtt a fekete erdőbe, megnyergelte a csutkót és átalvitte a patakon.

Amikor befejezte Áfonya a szavait, kővé vált térdig. A tanácsbeli bojárok megrémültek ennek láttára. Áfonya megint mondani kezdte:

– Amikor elért a Kiralina királykisasszony palotájához, a hűséges barát háromszor rácsapott a csutkóra, ez pedig aranszarvassá változott és belebújtatta a királyfit, aki e csselfogás által ismeretségbe jutott a leánnyal és elabolta.

Amint Áfonya ezeket a szavakat kiszóltotta, kővé vált derékig.

A király meg a királyné sírva fakadt Áfonya ártatlansága láttán, és arra kérték, hogy ne mondja tovább a történetet. De ő nem úgy akarta és továbbfolytatta, mondván:

– Amikor a király megtartotta az esküvőjét Kiralinával, nem telt belé sok idő és a királyné két inget vett egy zsidótól, az egyiket magára öltötte, és tüstént nehéz betegségbe esett. Áfonya tudta, hogy mitől kapta a betegséget, bement hát éjfélkor a királynéhez, aluva találta és megöntözte gerlice-könnyével és megmentette a haláltól.

Amint befejezte Áfonya ezt az elbeszélést, kővé vált tetőtől talpig; Babér király pedig Kiralina királynéval együtt három nap és három éjjel egyfolytában sírt; aztán fogták az ő jótevőjük kővé vált testét, és szobájukba helyezték, hogy mindig megemlékezzenek róla.

Sokáig éltek még ezután és született egy fiúk.

Egy reggel Babér király bement a királyné palotájába és elmondta neki, hogy egy fehér ruhába öltözött asszonnyal álmódott, aki azt mondta neki, hogy ha életre akarja kelteni a kővé vált hűséges barátját, ölje meg a fiát és kenje be vérével a követ. A királyné azt mondta, hogy ő is éppen ilyen álmot látott. Beleegyeztek hát mind a ketten, megölték a fiúkat, megöntözték vérével a követ és Áfonya megmozdult, majd egészen életre kelt és így szólt:

– Jaj, Istenem! Be nagyot aludtam!

– Hej, hej, testvér! – válaszolta a király – Még nagyobb aludtál volna, ha nem öljük meg a fiunkat, hogy vérével megöntözzünk.

Ekkor Áfonya késsel megvágta az egyik ujját, és vérét a gyermekre csepegtette, aki ettől egy szempillantás alatt életre kelt. A király pedig örömeiben elrendelte, hogy az egész országban nagy vigasságot csapjanak.

Én meg nyeregbe kaptam

A pap meg a kántor

lengyel népmese⁹

Volt egyszer egy faluban egy pap meg egy kántor, és a kántor sírásó is volt egy személyben. Ennek a papnak mindig elveszett mindene. Egyszer egy nagyon szép disznaja is eltűnt. Nem tudta, ki lop el tőle mindent; utána akart járni, ezért azt mondta a gazdaasszonyának:

– Beültetek egy ládába, és kivitetlek a kántorhoz, s azt mondom neki, hogy elutazom veled a rokonaimhoz.

S csakugyan, hívatja a pap a kántort, és így szól hozzá:

– Kedves kántor uram, elutazott a gazdaasszonyom, és én is elutazom; magára bíznom a ládát, teli drágasággal.

Be is pakolta gazdasszonyát a ládába, tett melléje kolbászt és mindenféle finomságot, s ott állt a láda a kántornál.

A kántor legénye reggel kihajtja a marhát a rétre; a kántorné szel neki kenyeret, de a legény hozzávalót is kér.

– Nem tudok mit adni – mondja a kántorné.

– Hogyne tudna – feleli a legény –, hisz levágták a pap disznáját.

Megszólalt erre a gazdasszony a ládában:

– Megvagy!

A kántorné megijedt, szaladt ijedtében a kántorhoz, és elmesélte a dolgot. A kántor kinyitotta a ládát, megölte a gazdasszonyt, s a szájába dugta a kolbászt, mintha megfulladt volna.

Megérkezik a pap, hazaviteti a ládát: kinyitja, hát ott ül a gazdasszony, szájában a kolbásszal, megfulladva. Dühösen kiáltotta:

– Ej, te szörnyeteg! Annyit ettél, hogy megfulladtál.

A pap bánatában magához hívatta a kántort, elmondta neki a dolgot töviről, hegyire, s kérte, ígért neki fűt-fát, csak temesse el a gazdasszonyt, úgy, hogy senki se tudjon róla. A kántor azt mondta, jól van.

Azután hajnalban beültette a gazdasszonyt az árnyékszékebe. A pap kiment reggel az árnyékszékebe, hát ott ül a gazdasszonya. Megijedt rendesen,

hívta a kántort, hogy temesse el még egyszer, mert följár kísérteni, s ott ül az árnyékszékeben; kérte, hánjon rá jó sok földet, s még többet is ígért érte, csak tüntesse el a kántor szem elől.

A kántor pedig megörült, elment, fogta a gazdasszonyt, és kiment vele a temetőbe.

Épp ássa az árkot, hát arra megy a komája, a temetőn át, vállán egy lopott birkával. Mikor látta, hogy valami mozog ottan, megijedt, ledobta a birkát és elmenekült. A kántor meg hazavitte a birkát, s a gazdasszonyt tette a helyére.

Azt mondja a komája a feleségének:

– Gyere, hozzuk haza a birkát, mert ahogy a temetőn át hoztam, valami mozgott a sírok közt, megijedtem, ledobtam a birkát és elmenekültem.

El is ment, vállára kapta a gazdasszonyt a birka helyett, hazavitte, és így szólt a feleségéhez:

– Főzd meg nekem ebédre!

Azzal elment dolgozni.

A felesége fölment a padlásra a birkáért... Mikor meglátta a gazdasszonyt, úgy megijedt, hogy leesett a padlásról, majd belebetegedett. Szaladt ki az emberéhez a határba, s elmesélt neki mindent. Az megrémült szörnyű mód, nem is dolgozott délután semmit, hanem elment a kántorhoz, s kérlelni kezdte, még egy tehenet is ígért neki, csak temesse el a ténsasszonyt.

Az egyik gazdának meg nagyon szép káposztája volt. Fogta a kántor a gazdasszonyt, felöltöztette, lazsnakot kötött a hátára, kapát nyomott a kezébe, s beültette a káposztásba, mintha káposztát szedne. A gazda kiment éjszaka, látta, hogy valaki szedi a káposztáját, fogott egy karót, és fejbe vágta a gazdasszonyt. Az nyomban elvágódott. Megijedt a gazda, hogy megölte a pap gazdasszonyát; elszaladt a kántorhoz, s egy borjas tehenet ígért neki, csak temesse el a gazdasszonyt, mert ilyen baj esett vele: a káposztáját dézsmálta, ő nem tudta, ki az, és megölte.

Csak akkor temette el végre a kántor a gazdasszonyt, s így meggazdagodott szépen.

Hogyan talált menyasszonyt az egér?

etiópiai mese

Valamikor réges-régen született egy szépséges szép fehér egérfiú. Amikor cseperedni kezdett, csodájára jártak az atyafiai meg az ismerősei: olyan

kedves volt a pofácskája, olyan kecsesek a mozdulatai, olyan patyolatfehér a bundája.

⁹ Az Elcserélt asszonyok című kötetből.

A legjobban persze a szülei gyönyörködtek benne. Még legénysorba se került az egérfiú, már azon tanakodtak:

– Hol találunk hozzá méltó menyasszonyt?

Amikor aztán eljött az ideje, hogy megházasítsák, úgy gondolták a szülei, hogy egyedül a király lakában akadhat olyan hajadon, aki párja lehet a fiúnak.

Akkor, ahogy az szokás volt, kiválasztották a család három legöregebbik emberét, s azok indultak leánykérőbe a királyhoz, hogy a szépséges egérfiúnak párt találjanak. Odaértek a király lakához, megálltak és tanakodtak.

– Mit ácsorogtok a kapu előtt? Kerüljetek beljebb! – hívta őket szívesen a király. Beléptek hát, meghajoltak szépen, és így szóltak:

– A szépséges szép egérfiú küldött bennünket, bizonyosan hallottál már felőle. Patyolatfehér a bundáskája, nincs nála külön az egész világon. Olyan menyasszonyt keresünk neki, aki méltó hozzá. Csak a te házad népe között akadhat ilyen, királyunk, mert égen-földön te vagy a legfenségesebb és leghatalmasabb úr.

Gondolkozott a király, aztán elmosolyodott:

– Jól okoskodtatok. És igazatok van: annak az egérfiúnak méltó menyasszonyt kell találni. De nem jó helyen keressétek. Van az enyémnél hatalmasabb család. A szél családja.

Hát az hogy lehet? – csodálkozott a három öreg egér. – Nem vagy-e te hatalmasabb a szélnél is?

– Nem, azt csak ti gondoljátok. A szél erősebb nálam. Ha felkerekedik, fölveri a port. A por a szemembe csap, és megvakít egy időre. Láthatjátok hát, hogy erősebb nálam.

Az egér kérők összehatanakodtak, s arra jutottak, hogy akkor a szél családjában kell keresniük a méltó menyasszonyt.

Hol lakik a szél? – kérdezték.

A király elmosolyodott, megmutatta nekik az utat, s a három öreg egér eliramodott. A szél háza előtt megálltak. Kikiáltott nekik a szél:

– Hát ti mért ácsorogtok a házam előtt?

– Mátkát keresünk az egérnemzetség legdicsőbb fiának – felelték az egerek. – Elmentünk a királyhoz, de a király azt mondta, hogy te hatalmasabb vagy, mint ő. Ezért hát úgy határoztunk, hogy a te lányodat kérjük a szépséges szép egérfiúnak.

Meghallgatta őket a szél, eltöprengett, s végül így szólt:

– Jól okoskodtatok, köszönöm nektek a megtiszteltetést. Csakhogy nem én vagyok ám a leghatalmasabb a világon! Amikor teljes erőmből vágtatok, fölkaparom a port, gyökerestül csavarom ki a fákat, hanem a hegygel nem bírok. Fújok, süvíték, nekifejűlök a hegynek, de az meg se moccan. Megbotlasztja a futásomat, s meg kell hátrálnom előtte. Láthatjátok ebből, hogy a hegy még nálam is erősebb.

– Hol lakik a hegy? – kérdezték az egerek.

A szél megmutatta nekik az utat, az egerek megköszönték, és útnak eredtek. Odaértek a hegy háza elé, s ott megálltak tanakodni. Kikiáltott nekik a hegy: – Mit ácsorogtok odakinn? Kerüljetek beljebb!

Beléptek az egerek, s a hegy illendő szóval köszöntötte őket

– Hozott isten! Hogy s mint édegetek? Kövérek-e a jószágaitok? Egészségesek-e a gyermekeitek?

Az egerek udvariasan válaszolgattak, aztán a daliás egérfiúra terelték a szót, aki számára menyasszonyt keresnek. A hegy figyelmesen meghallgatta őket, s amikor elhallgattak, így szólt:

– Való igaz, hogy ilyen kiváló egérfiúhoz az eladó lányok legkülönbike illik. Hanem azt ne az én családomban keressétek! Van egy nemzetség, amely még az enyémnél is hatalmasabb. Szakadatlan fúrja-ássa alapjaimat. Keresztül-kasul lyuggatja testemet, s végül porrá omlaszt engem. Ez a nemzetség a leghatalmasabb.

– Ha még veled is elbánik, hatalmas hegy, akkor csakugyan a leghatalmasabb lehet – bölintottak rá az egerek. – És merre találjuk meg azt a nemzetséget?

A hegy megmutatta nekik az utat. Elindultak az egerek, s hamarosan egy lyukhoz értek. Egérlyuk volt.

– Hát ti mit ácsorogtok odakinn? – dugta ki a fejét a lyukból egy egérasszonyság, és beljebb tessékelte őket.

Elmondták az egerek neki is, miben járnak. Meghallgatta őket az egérasszonyság, aztán ünnepélyesen így szólt:

– Nem kell tovább keresnetek, jó helyen jártok. Nem lelhetek sehol külön menyasszonyt, mint az én hajadon lányom. Milyen szerencse, hogy két ilyen kiváló család egyesülhet! – Így találtak méltó menyasszonyt a szépséges szép egérfiúnak.